

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM PROGRAMI

İLKOKUL 1.SINIF EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMININ
DEĞERLENDİRİLMESİ: MANİSA İLİ SALİHLİ İLÇESİ
ÖRNEĞİ

Pınar TAŞ

Danışman
Doç. Dr. Şafak ÖZTÜRK

MANİSA-2024

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM PROGRAMI

TEZ BAŞLIĞI
İLKOKUL 1.SINIF EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMININ
DEĞERLENDİRİLMESİ: MANİSA İLİ SALİHLİ İLÇESİ
ÖRNEĞİ

Pınar TAŞ

Danışman
Doç. Dr. Şafak ÖZTÜRK

MANİSA-2024

TAAHHÜTNAME

Bu tezin Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, tezin yazımında akademik ve etik kurallara aykırı herhangi bir yapay zekâ ve program kullanmadığımı beyan ederim.

Pınar TAŞ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Pınar TAŞ

Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Şafak ÖZTÜRK

Bu araştırmanın temel amacı, ilkokul 1. Sınıf öğrencilerinin ebeveynlerine, araştırmacı tarafından uygulanan ebeveyn eğitim programının etkililiğini katılımcı görüşlerine göre değerlendirmektir. Araştırmanın örneklemini 2022-2023 öğretim yılında Manisa ili Salihli ilçesi İsmail Bali İlkokulu'nda öğrenim görmekte olan 1. sınıf öğrencilerin 20 ebeveyni oluşturmaktadır. Araştırmada yöntem olarak nicel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından konuyla ilgili bilimsel ve akademik çalışmaların taraması yapılmış, alan yazın irdelenerek ilgili başlıklar halinde derlenip çalışmaya yansıtılmıştır. Uygulanan ebeveyn eğitim programının kazanımları Welman ve Moore'un taksonomisi dikkate alınarak belirlenmiştir. Programın içeriği oluşturulurken Modüler Programlama yaklaşımı temel alınmıştır. Ebeveynlere, gelişim alanları ve özellikleri, çatışma ve stres yönetimi, olumlu davranış geliştirme, sosyal-duygusal beceri eğitimi, okulda aile katılımının önemi, sağlıklı beslenme ve fiziksel aktiviteler, bilinçli ve güvenli teknoloji kullanımı konularından oluşan ve 8 hafta süren bir ebeveyn eğitim programı uygulanmıştır. Program Bennet Program Değerlendirme Modeli'ne göre değerlendirilmiştir. Eğitim sonrasında araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan ebeveyn görüşme formu uygulanmıştır. Elde edilen cevaplar içerik analizi yöntemi kullanılarak yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucunda araştırmacı tarafından geliştirilen ebeveyn eğitim programının ebeveynlerin programa katılma nedenleri, ebeveynlik rollerinde yaşadıkları zorluklar ve aldıkları sorumluluklar hakkında veriler elde edilmiş ve programın ebeveynlerin kişisel

gelişimlerine, ebeveynlik rollerine ve düşüncelerine olumlu yönde katkıları olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Anne, Baba, Ebeveyn, Aile, Ebeveyn Eğitim Programı,

2024, 119 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

Pınar TAŞ

Manisa Celal Bayar University

Graduate School of Education

Department of Educational Sciences

Supervisor: Assoc. Dr. Şafak ÖZTÜRK

The main purpose of this research is to evaluate the effectiveness of a parent education program, implemented by the researcher, based on participant perspectives of parents of first-grade students. The sample of the research consists of 20 parents of first-grade students attending Ismail Bali Primary School in Salihli district of Manisa province during the 2022-2023 academic year. Content analysis, a quantitative research method, was employed in this study. The researcher conducted a review of scientific and academic studies on the topic, compiled relevant literature, and integrated it into the study in relevant sections. The outcomes of the implemented parent education program were determined considering Welman and Moore's taxonomy. The program's content was structured based on Modular Programming approach. The program, spanning 8 weeks, covered topics such as child development and characteristics, conflict and stress management, positive behavior development, social-emotional skills education, importance of family involvement in school, healthy nutrition and physical activities, and conscious and safe use of technology for parents. The program was evaluated using the Bennet Program Evaluation Model. Following the education, a semi-structured parent interview form prepared by the researcher was administered. The responses obtained were analyzed using content analysis method. As a result of the research, data were obtained regarding parents' reasons for participating in the program, difficulties experienced in parenting roles, and responsibilities undertaken. It was observed that the researcher-developed parent

education program positively contributed to parents' personal development, parenting roles, and perspectives.

Keywords: Mother, Father, Parent, Family, Parent Education Program,

2024, 119 pages

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sürecinde değerli yardım ve katkılarıyla beni bilgilendiren ve yönlendiren, her daim yanımda olan Tez Danışmanım Doç. Dr. Şafak ÖZTÜRK'e, yine kıymetli deneyim ve bilgi birikiminden faydalandığım hocalarım Doç. Dr. Derya GÖĞEBAKAN YILDIZ'a, Doç.Dr. Melda Meliha ERBAŞ'a, Dr Öğretim Üyesi Metin AŞCI'ya, ayrıca çalışmalarım esnasında benden yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Döndü TANRIÖVER'e ve her daim yanımda olup beni her konuda destekleyen, akademik bilgilerini benimle paylaşan sevgili eşim Hüseyin TAŞ'a, çalıştığım zamanlarda bana sonsuz sabır gösteren canım oğlum Kerem TAŞ'a ve sevgili geniş aileme teşekkürü borç bilirim. Umarım bu çalışma, konuyla alakalı araştırma yapan ilgililere bir nebze olsun fayda sağlayacaktır.

Pınar TAŞ

Manisa, 2024

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AÇEP	Anne Çocuk Eğitim Programı
AÇEV	Anne Çocuk Eğitim Vakfı
ADP	Anne Destek Programı
AEP	Aile Eğitim Programı
BADEP	Baba Destek Programı
HBOGM	Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
HEM	Halk Eğitim Merkezi
HFLE	Healthand Family Life Education
KAEEP	Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı
KEDV	Kadın Emekğini Değerlendirme Vakfı
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
NCFR	National Council on Family Relations-Aile İlişkileri Milli Konseyi
OVÇEP	Okul Öncesi Veli Çocuk Eğitim Programı
RAM	Rehberlik Araştırma Merkezleri
SHÇEK	Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1 Dünya Geneline Aile Eğitim Programları Örnekleri	39
Tablo 2 Türkiye’de Aile Eğitim Programları	46
Tablo 3 Ulaşılan Tezlerin Konuları.....	48
Tablo 4 Wellman ve Moore’un Öğrenme Ürünleri Taksonomisi	68
Tablo 5 Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Veriler.....	75
Tablo 6 İçerik Analizi Tema, Alt tema ve Kodlar.....	77
Tablo 7 Katılım Nedenleri.....	78
Tablo 8 Ebeveynlik Alanında Zorlanılan Noktalar	79
Tablo 9 Alınan Sorumluluklar.....	80
Tablo 10 Kişisel Gelişime Katkısı	81
Tablo 11 Ebeveynlik Rolüne Katkısı	81
Tablo 12 Düşüncelere Katkısı	82

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
İÇİNDEKİLER	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM PROBLEM DURUMU

1.1. Araştırmanın Problemi.....	3
1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi.....	4
1.3. Araştırmanın Amacı	5
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.6. Araştırmanın Sayıtları	7
1.7. Tanımları	7
1.7.1. Eğitim	7
1.7.2. Eğitim Programı	7
1.7.3. Program Değerlendirme	8
1.7.4. Ebeveyn	8
1.7.5. Aile	8
1.7.6. Aile Eğitimi	8
1.7.7. Aile Eğitim Programı	8
1.7.8. Kuruma Dayalı Aile Eğitim Programı	9

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1	EĞİTİM	10
2.1.1	Öğrenme, Öğretme ve Öğretim	12
2.1.2	Eğitim Çeşitleri	13
2.1.3	Eğitim ve Toplumsal Yapı İlişkisi	14
2.2	EĞİTİM PROGRAMI.....	15
2.2.1.	Resmi Eğitim Programları.....	16
2.2.2.	Destekleyici Ek Eğitim Programları	16
2.2.3.	Geçersiz Eğitim Programları	17
2.2.4.	Örtük Eğitim Programları.....	17
2.3	AİLE	19
2.4	AİLE EĞİTİMİ	21
2.4.1.	Aile Eğitimin Tanımı, Amacı, Hedefleri ve Özellikleri.....	22
2.4.2.	Aile Eğitiminin Tarihçesi	25
2.4.3.	Aile Eğitiminin Yararları	27
2.5.	AİLE EĞİTİM PROGRAMLARI	28
2.5.1.	Aile İçi Eğitim Programları İçerik ve Yaklaşımları	32
2.5.2.	Aile Eğitim Programlarının Çeşitleri	35
2.5.3.	Yurt Dışındaki Aile Eğitim Programları	38
2.5.4.	Türkiye’deki Aile Eğitim Programları	41
2.6.	İLGİLİ ÇALIŞMALAR	47
2.6.1.	Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	47
2.6.2.	Yurt Dışında yapılan Çalışmalar	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1.	ARAŞTIRMA MODELİ	65
-------------	-------------------------------	-----------

3.1.1.	Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışmaları:	65
3.2.	ÇALIŞMA GRUBU	66
3.3.	EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI	67
3.3.1.	Programın Alt Yapısının Hazırlanması	67
3.3.2.	Programın Tasarım Süreci.....	67
3.4	VERİ TOPLAMA ÇALIŞMALARI	71
3.4.1.	Veri Toplama Araçları	71
3.4.2.	Verilerin Toplanma Süreci	73
3.4.3.	Verilerin Analizi.....	73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1.	GÖRÜŞMELERİN ANALİZİ İLE ELDE EDİLEN BULGULAR .	75
4.1.1.	Katılımcıların demografik özellikleri.....	75
4.1.2.	Birinci Görüşme Sorusu	78
4.1.3.	İkinci Görüşme Sorusu.....	79
4.1.4.	Üçüncü Görüşme Sorusu.....	80
4.1.5.	Dördüncü Görüşme Sorusu	80
4.1.6.	Beşinci Görüşme Sorusu	81
4.1.7.	Altıncı Görüşme Sorusu	82

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE TARTIŞMA

5.1. ÖNERİLER	87
KAYNAKÇA	90
EKLER.....	101
Ek:1.Aile Bilgi Formu	101

Ek 2.Ebeveyn Görüşme Formu	102
Ek:3.Ebeveyn Eğitim Programı Katılım Belgesi.....	103
Ek:4.Ebeveyn Eğitim Programından Görseller	104

GİRİŞ

İnsan olabilmek için, insan olarak doğmak ve bir beyne sahip olmak yeterli değildir. Çünkü beyin, tek başına iletişim kuramaz, temel ihtiyaçları gideremez, insani beceri ve alışkanlıkları tek başına kazanamaz. Sosyal etkileşim ve iletişim ortamı olmadan beyin gelişemez çünkü tüm bunları yapabilmesi için, sosyal etkileşime ve sosyal iletişime ihtiyacı vardır. Beynin bu etkileşim ve iletişimi kurduğu ilk yer ise, ailedir (Kangal, 2021). Aile, ebeveyn olarak tüm bunları çocuğuna yaşamı boyunca onunla kurduğu etkileşim ve ona verdiği eğitim yolu ile kazandırır. Bu süreçte yaşanan tüm deneyimler bireyin olgunlaşmasına ve gelişimine katkı sağlar. Bireydeki bu değişim ve gelişim bireyin doğuştan getirdiği kişisel özelliklerine, içinde bulunduğu aile yapısına ve kültürel çevresinin özelliklerine göre farklılık gösterir (Küçükahmet, 1999). Bu noktadan bakıldığında bebeğin eğitimi daha anne karnındayken, annesi ile kurduğu ilk iletişimle birlikte başlayıp bireyin yaşamının sonuna kadar devam eden dinamik bir süreçtir. Bebek ebeveynleri ile kurduğu ve onlardan öğrendiği bu iletişim biçimini modelleyerek çevresindeki diğer insanlarla iletişim kurmayı öğrenir. Ancak, bu dönemde bebeğin sevgi, ilgi ve güvenlik gibi temel ihtiyaçları, ailesi tarafından karşılanmazsa bebekte fazla salgılanan kortizol hormonu toksit strese neden olup davranış ve öğrenme sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda bebeğin maruz kaldığı toksit stres, olaylar karşısında uygun tepkiler verebilmesini sağlayan duygu düzenleme becerisinin de gelişmesine engel olur. Ayrıca bu dönemde yaşanan ihmal ve istismar, ileride çocukluk çağı travmalarına neden olup, çocuklardaki şiddet eğilimini arttırmaktadır (Kangal, 2021).

Çocukluk dönemi, bireyin gelişiminde altın çağdır. Çünkü bu dönemde ailenin belirleyiciliği oldukça fazladır ve kişiliğin birçok belirleyici özelliği bu dönemde şekillenir. Çocuk ailesinin kendisi ile kurduğu iletişim dili üzerinden hayatı öğrenir, hayatı anlamlandırır ve bu yaşantı beyin fiziksel, duygusal ve zihinsel olarak nasıl dönüşeceğini belirler. Ebeveynlerin çocuğu ile kuracağı sağlıklı bir iletişim hem ebeveynleri hem de çocuğu iyileştirici bir etkiye sahiptir (Selçuk, 2022). Çocuğun ailesinden öğrendiği iletişim kurma becerisi, güven ve güç ilişkisi ileride nasıl bir birey olacağını belirler (Seçkin ve Hasanoğlu, 2016). Türkiye’de 2012 yılında ‘adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş kadınlarla’ yapılmış bir araştırmanın sonucuna göre çocukluk çağında ailesi tarafından fiziksel, duygusal ve cinsel

örselenmelere maruz kalıp, ihmal ve istismara uğrayan hükümlülerin dünyanın adaletli ve güvenli bir yer olduğuna dair güvenleri ve inançları azdır. Yaşantılarında hâkim olan duygu ise öfkedir ve öfke bu hükümlüleri suça iten temel duygudur. Görüldüğü gibi ailenin çocuk üzerindeki etki alanı oldukça geniştir (Kangal, 2021).

Çocuk ilk öğrenmelerini ebeveynleri ile kurduğu ilişki ile gerçekleştirir. Nebraska Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmaya göre mutlu ailelerin birlikte zaman geçiren, takdir, onay ve övgü sözcüklerini sıklıkla kullanan ve birlikte kiliseye giden dindar aileler olduğu ve bu ailecek yapılan etkinliklerin ailedeki ilişkileri güçlendirdiği ortaya konulmuştur (Tarhan, 2012). Aile içinde büyüyen her çocuk ailenin bir aynası gibi, ailesinin tüm özelliklerini sergileyip, aile içerisindeki her türlü yaşantıdan etkilenmektedir. Bu yüzden mutlu, akıl ve ruh sağlığı yerinde çocuklar yetiştirebilmek için öncelikle anne ve babanın mutlu, akıl, ruh ve beden sağlığı yerinde ebeveynler olması gerekmektedir. Böyle bir anne ve baba da mutlu, akıl ve ruh sağlığı yerinde olan bir çocukluk dönemi yaşamış olmalıdır, çünkü anne baba olmak bir anlamda kendi çocukluğunu temize çekmektir. Ebeveynlerin sağlıklı olmaları hem aile birlikteliği hem de toplum sağlığı için oldukça önemlidir. Çünkü aileyi ilgilendiren birçok sorun sadece ailenin sorunu değildir, zaman içerisinde aile ile toplumun ve ulusun da sorunu haline gelmektedir (Oktay, 1999).

Bir çocuğun mutlu bir yetişkine dönüşebilmesinin şartı, anne-babasının çocuğun kendisini değerli hissetmesini sağlamaktır. Kendisini değerli hissedenden çocuk özgüvene sahip, psikolojik sağlamlığı yüksek bir yetişkin olacaktır (Kaya, 2019).

Anne-babalar çocuklarına sadece kendi oldukları ve bildikleri şeyleri öğretebilirler (Seçkin & Hasanoğlu, 2016). Bu yüzden ki anne-baba eğitimi demek; çocuk eğitimi, çocuk eğitimi demek toplumun eğitimi demektir. Dolayısıyla toplumsal sağlığın sürdürülebilmesi için, aile eğitimlerinin önemi oldukça fazladır.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, alt amaçları, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Ebeveynlik, bilinmeyen bir ülkede gidecek yolu bulmak gibidir. İnsan varlığını dünyaya getirmek, onu hayata hazırlamak hem ciddi bir iş hem de özveri gerektiren bir sorumluluktur. Çocuk yetiştirmek tarih boyunca sadece anne babaya değil, dedeye neneye, hatta çocuğun etrafındaki herkese verilmiştir. Böylece çocuk yetiştirmenin temel kuralları zamanla geleneğin kodlarında kendini bulmuştur. Fakat artık günümüzde demografik ve sosyolojik değişime teknolojik dönüşümün de eklenmesiyle birlikte gelenek, değişime yenik düşmüştür. Artık çocuk yetiştirmek tek başına anne ve babanın sorumluluğu haline gelmiştir. Bu denli hızlı değişim, gelenekten bu denli hızlı uzaklaşma ebeveynlerin çocuklarını nasıl yetiştirecekleri konusunda yaşadıkları belirsizliklerle birlikte “ebeveynlik krizi”ni de beraberinde getirmiştir. (Şirin, 2021,).

Ebeveynler çocuklarını, kendi ebeveynlerinin onları yetiştirirken sergiledikleri davranışları modelleyerek, etraflarındaki ebeveynleri gözlemleyerek ya da kitap, internet, sosyal medya gibi kaynaklardan edindikleri bilgiler ile oluşturdukları ebeveynlik anlayışlarına göre yetiştirirler. Ancak günümüzde ebeveynler yaşadıkları ebeveynlik krizlerinin üstesinden gelebilmek, yaşanan hızlı değişime uyum sağlayabilmek ve kendi ebeveynlik becerilerini güncelleyebilmek için, daha sistematik ve bilimsel olarak hazırlanmış çeşitli ebeveyn eğitim programları ile kendilerini desteklemeye ihtiyaç duymaktadırlar.

Anne-baba eğitimi, anne-babalara ya da bu rollerden herhangi birini üstlenen kişilere, çocuklarıyla birlikte daha sağlıklı bir hayat sürdürmeleri için, sorumluluklarını bilen, çocuklarına karşı ilgili, sevgili ve anlayışlı, sağlıklı bir aile yapısına sahip olmaları için gerekli becerileri kazandırmak için rehberlik eden çeşitli eğitim programlarıdır (Temel, 2020).

Ömeroğlu (1999) anne eğitimini; “*çocuğa bakan kişiyi (anne-baba) desteklemek, zengin uyarıcılı ev ortamını sağlamak, anne-baba çocuk iletişimini gerçekleştirmek, çocuğu doğumdan ilkokulun başlangıcına kadar olan devrede gelişimlerine cevap vermek amacıyla düzenlenen öğrenme etkinlikleri süreci*” olarak tanımlamıştır.

Ebeveyn eğitim programlarıyla anne baba adaylarını evlenmeden önce çocuk, Faile ve ebeveynlik konusunda bilinçlendirmek, ebeveynlerin çocuk büyüme konusundaki doğru olmayan davranışlarını düzeltmelerine yardımcı olmak, kuracakları aile ortamını yetiştirecekleri çocuk için en uygun hale getirme konusunda iyi bir rehber olmaları amaçlanmaktadır (Yıldız, 2021).Tüm bu amaçları gerçekleştirebilmek adına son yıllarda Türkiye’ de yaşam boyu öğrenme çalışmaları kapsamında yapılan en önemli yetişkin eğitimi çalışmalarından birisi olarak karşımıza ailelerin gelişim ve mutluluğu için yapılan Aile Eğitimi Kursları çıkmaktadır. Türkiye’de sağlıklı, mutlu ve gelişmiş ailelerin oluşmasına katkı sağlamak amacıyla T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan Aile Eğitim Programı (AEP)bu yetişkin eğitimlerinden bir tanesidir. T.C Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın dışında da Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) gibi çeşitli sivil toplum kuruluşlarının da ebeveynler için hazırladığı eğitim programları vardır.

İlkokul 1. sınıf öğrencilerinin ebeveynleri, çocuklarının güvenli bir biçimde kendilerinden bağımsızlaşabilmeleri, gün içerisinde ebeveynlerinden uzun süreli ayrı kalabilmeleri, okula, çevreye uyum sağlayabilmeleri ve okuma-yazmaya geçiş sürecinde yaşadığı zorluklar nedeniyle yorucu ve yıpratıcı bir dönem geçirmektedirler. Bu dönem ebeveynlere, çocuklarının okula uyum sağlaması, kendilerini okulda güvende ve huzurlu hissetmeleri, başarı duygusunu tatmaları için çocuğa yardımcı olmaları ve okul ile iş birliği içerisinde çalışmaları gibi bazı sorumluluklar yüklemektedir. Bu araştırmada ebeveynlerin çocuklarına doğru ve sağlıklı bir biçimde destek olmalarına yardımcı olabilmek için araştırmacı tarafından ilköğretim 1.sınıf öğrencilerinin annelerine yönelik olarak hazırlanan ebeveyn eğitim programının içerik ve etkinliği katılımcı görüşlerine göre incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi, “Manisa ili Salihli ilçesi örneğinde, ilkokul 1.sınıf’ta öğrencisi olan ebeveynlere uygulanan ebeveyn eğitim programının

etkililiğini katılımcılar nasıl değerlendirmektedir?” şeklindedir. Bu noktadan hareketle aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

- Eğitim programına katılım nedenleri nelerdir?
- Ebeveynlik alanında zorlanılan noktalar nelerdir?
- Ebeveynlik alanında alınan sorumluluklar nelerdir?
- Eğitim programının ebeveynlerin kişisel gelişimlerine katkıları nelerdir?
- Eğitim programının ebeveynlerin ebeveynlik rolüne katkıları nelerdir?
- Eğitim programının katılımcıların düşüncelerine katkıları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilkokul 1. sınıfta öğrenci olan çocukların ebeveynlerine araştırmacı tarafından hazırlanıp uygulanan ebeveyn eğitim programının içerik ve etkinliğini katılımcı görüşlerine göre değerlendirilmesidir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Ebeveyn olmak, dünyaya çocuk getirmek ile sınırlı değildir. Ebeveynlik ciddi sorumluluk ve özveri gerektirir aksi takdirde ebeveynlik, sadece insanoğlunun soyunun devamlılığını sağlayacak bir güdüden ibaret olur. Bu denli önemli bir sorumluluğu sağlıklı bir biçimde yerine getirebilmek için ebeveynler, çocuklarının gelişim dönemi özelliklerini, eğitim yaşantıları için gerekli tutum ve davranışları bilmek ve çocuklarının yaşanabilecekleri zorluklara karşı gerekli erken müdahaleleri yapmak zorundadırlar. Özellikle dünyadaki hızlı değişim ve dönüşüm göz önünde bulundurulduğunda, günümüz ebeveynlik anlayışına uyum sağlamaya çalışan anne-babaların eğitim ihtiyaçları da giderek artmakta ve bu ihtiyaçlar günümüz koşullarına göre hızla değişim göstermektedir (Oktay, 1999).

Ebeveynler için çocuklarını yaşama en iyi biçimde hazırlamaktan daha önemli bir sorumluluk yoktur. Bu nedenle insanlık tarihi boyunca bir çocuğun nasıl yetiştirilmesi gerektiği her zaman merak uyandırmıştır. Orhun Hitabelerinden Platon'un konuşmalarına varıncaya kadar yeni nesillerin nasıl yetiştirileceği her döneme konu olmuştur (Şirin, 2019). Şirin'in 1998 yılında yazdığı “21. Yüzyıl Anne ve Babaların Uzmanlara Daha Çok İhtiyaç Duyduğu Bir Devir Olacak” isimli raporu Şirin'i haklı çıkarmıştır. Rapora göre zaman ilerledikçe anne babalar çocukları ile sağlıklı iletişim kurabilmek ve onlara doğru birer model olabilmek için uzmanlara

ihtiyaç duyacaktır. Ona göre bunun temel nedeni, ebeveynlerin kendi ebeveynlerinden öğrendikleri geleneksel ebeveynlik modelinin günümüz şartları için yeterli olmamasıdır.

Toplumdaki birçok kişi gençlerin problemlerinden ve toplumda yarattıkları sorunlardan dolayı anne babaları suçlar, onların çocuk yetiştirmeyi bilmediğini düşünür. Fakat anne babalar bu konuda ne yapmaları gerektiğini öğrenebilecekleri ve ebeveynlik becerileri hakkında doğru bilgi alabilecekleri kaynaklara sahip değildirler (Gordon, 2019, s. 19). Sadece bebek dünyaya geldiğinde ya da okul öncesi dönemde değil, çocuk ilköğretime başladığı dönemde de anne babalar ebeveynlik becerilerinde yetersizlik hissedebilirler. Çünkü bu dönemde çocuk, ailesinde kazandığı temel bilgi ve becerileri okul hayatındaki akademik başarılarla dönüştürmeye başlar. Bu dönemde yaşanan başarılı ya da başarısız deneyimler çocuğun ilerideki yaşamında derin etkiye sahiptir. Bu yüzden ilköğretim döneminde çocukları olan ebeveynlere de sistematik olarak aile eğitimleri verilmelidir (Yıldırım M., 2012).

Erişilebilen alan yazın çerçevesinde Türkiye’de aile eğitimi katılımı konusunda yapılan araştırmaların daha çok okul öncesi eğitim düzeyinde verildiği, ancak ilköğretim kademesinde aile eğitimlerinin aile-çocuk ilişkisine etkisi konusuna yeterince değinilmediği görülmüştür. Bu nedenle bu araştırmanın, ilköğretim düzeyinde olmasının alan yazına ve ailelere katkı sağlayacağı, okul bazında olduğu için sürdürülebilirliğinin daha ekonomik ve daha kolay olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın katılımcıların ebeveynlik becerilerini olumlu yönde geliştireceği düşüncesi, çalışmanın diğer bir önemini ortaya koymaktadır. Araştırmanın bu amaçlara ek olarak okul-aile ilişkilerini düzenleyecek uzun süreli eğitimlere, aile eğitim programlarının arttırılmasına ve mevcut programların geliştirilmesine bir katkı sağlayacağı da düşünülmektedir. Bununla beraber çalışmadan elde edilen bulguların, MEB yetkililerine ve program geliştiricilere geri bildirim sunması ve bakanlıkça daha önce yayımlanan aile eğitim programı ile ilgili içerik ve dokümanların günümüzdeki değişimlere göre güncellenmesi hedeflenmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma yapılırken bazı sınırlılıklar söz konusudur. Araştırmanın çerçevesini belirleyen bu sınırlılıklar aşağıdaki gibidir;

- Araştırma Manisa ili Salihli İlçesinde bulunan İsmail Bali İlkokulu'nda çocuğu olan 20 ebeveyn ile sınırlıdır.
- Bu araştırma aile eğitim programı türlerinden, kuruma dayalı aile eğitim programı ile sınırlıdır.
- Araştırmada kullanılan aile katılımı çalışmaları okulda uygulanan seminerler ve grup toplantıları ile sınırlıdır.
- Bu araştırma, araştırmacının ulaşabildiği kaynaklarla sınırlıdır.

1.6. Araştırmanın Sayıltıları

Araştırma belirli varsayımlar üzerinden şekillendirilmiştir. Aşağıda araştırmanın sayıltıları listelenmiştir.

- Araştırmaya katılan ebeveynlerin, araştırmada kullanılan form maddelerine samimi, gerçekçi ve doğru yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır.
- Araştırmaya katılan ebeveynlerin, eğitim programı süresince aile katılımı etkinliklerini özenli ve eksiksiz olarak uyguladıkları varsayılmaktadır.

1.7. Tanımları

Bu bölümde araştırma kapsamında yer alan bazı kavramlar ve tanımlara yer verilmiştir. Bu tanımlar konunun çerçevesinin çizilmesi ve anlaşılması bakımından önemlidir.

1.7.1. Eğitim

Eğitim hakkında çok sayıda tanım yapılabilmekle beraber eğitim, genel olarak kişilerin yaşadıkları toplumda değer, yetenek, yönelim ve davranış kalıplarını edindikleri süreçler toplamıdır. Eğitim, toplumsal yeteneklerin ya da gelişimin sağlanabilmesi amacıyla yapılandırılmış ve denetlenen bir çevreyi içine alan toplumsal bir süreçtir (Çelikkaya, 1991).

1.7.2. Eğitim Programı

Öğrenen kişiye, okul içinde ve dışında planlı ve hazırlanmış etkinliklerle aktarılan öğrenme deneyimleridir. Demirel (2020), eğitim programını “öğrenene okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği” olarak tanımlamıştır.

1.7.3. Program Değerlendirme

Bilimsel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanmış bir programın, geçerliği, doğruluğu, yararlılığı, uygunluğu ve verimliliği gibi birtakım özelliklere göre yorumlanmasıdır. Program değerlendirme eğitim programdaki hedeflerin gerçekleşme derecesinin belirleneceği program unsurudur. Değerlendirme aşamasında ölçme işlemi neticesinde sağlanan ölçme sonuçları farklı bir ölçüt ile karşılaştırılarak bir değere ulaşılabilmektedir (Uşun, 2023).

1.7.4. Ebeveyn

Ebeveyn etimolojik olarak Arapça kökenli olup, kelime anlamı olarak TDK (Türk Dil Kurumu)'nce "anne ve baba" olarak anlamlandırılmaktadır. Dilimize bahsedilen anlamıyla yerleşmiştir(Türk Dil Kurumu, 2017).

1.7.5. Aile

Aile, toplumdaki en küçük ana iletişim ve etkileşim birimidir. Bu birim anne, baba ve çocuktan oluşur. Ancak birimdeki üye sayısı ne olursa olsun aile, ülke ve kültüre göre farklı bileşenlere sahip bir kurumdur. Bu nedenle sosyolojik, antropolojik, ekonomik ve psikolojik farklılıklar göz önüne alındığında aile olgusunun tek bir tanımı yoktur (Kaya, 2010).

1.7.6. Aile Eğitimi

Aile eğitimi, aile içindeki bireyleri ve bireyler arasındaki yaşantıları destekleme amacıyla verilen eğitimsel çabadır. Aile eğitimlerinde içerik geniş kapsamlı bir yaklaşımla ebeveyn eğitimi, evliliğe hazırlık, eşler arasındaki ilişkiyi geliştirme, sağlık okur-yazarlığı, ekonomik okur-yazarlık vb. konularda geniş bir alana yayılabilmektedir (National Council on Family Relations, 2009).

1.7.7. Aile Eğitim Programı

Ebeveynlerin çocuklarını bilimsel veriler doğrultusunda yetiştirmek, çocuk bakımı, eğitimi ve gelişimi konularında bilgilerini geliştirmek ve öğrendiklerini beceri haline dönüştürmek amacıyla belli bir program çerçevesinde verilen sistemli ve planlı eğitimlerdir (Tezel Şahin & Özbey, 2007).

1.7.8. Kuruma Dayalı Aile Eğitim Programı

Kuruma dayalı aile eğitim programları, ailenin çocuklarının davranışlarıyla baş etmede kullanacakları yöntem ve işlem süreçlerini sistematik bir biçimde göstermeyi amaçlayan programlardır (Alpaydın, 2011).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde anne baba eğitim programlarının kuramsal çerçevedeki analizine, anne babalık ve anne-baba eğitim programları ile ilgili kavramlara yer verilmiş ve bu alanda yapılan yurt içi ve yurt dışı çalışmalar incelenmiştir.

2.1 EĞİTİM

Eğitim özgün bir kavram olarak günümüzde birbirinden farklı biçimlerde tanımlanabilmektedir. Bu kavrama sözlük anlamı dışında da birtakım anlamlar yüklenebilmektedir. Farklı anlamlar yüklenmesinin sebebi ise, konu üzerine araştırma yapan araştırmacıların kendi hayat görüşleri ve bilgi birikimleri doğrultusunda olguyu tanımlayarak anlamlandırmalarıdır. Eğitim Türkçe anlamları üzerinden irdelendiğinde (Ertürk, 1972);

- Disiplin,
- Kazanım,
- Sosyal Kurum,
- Öğrenim,
- Kasıtlı kültürleme süreci olarak ifade edilmektedir.

Eğitimin alan yazında ifade edilen farklı tanımları ise şu şekilde özetlenebilir; geniş manası ile toplum standartlarını bireylere aktarırken belirleyici olan, bunun yanında yaşama yöntemlerini ve inançlarını kazandırmada etkisi olan tüm sosyal süreçlerdir. Aynı zamanda eğitim, kişilerin var oldukları toplumların içerisinde değer sahibi olan tutumlarını ve yeteneklerini geliştirdikleri süreçlerin bütünü olarak ifade edilir. Felsefi yaklaşımların ifade ettiği şekli ile eğitim, değişmekle alakalıdır. İdealistler tarafından insanın bilinç vasıtasıyla ve özgür olarak tanrıya ulaşmak için sürdürdükleri çabalarıdır. Realistler için eğitim, yeni kuşaklara kültürel mirası aktarabilmek ve toplumu sosyal ilişkileri hazır bireyler haline getirebilmektir. Pragmatistler eğitimi, yaşantılar üzerinden kişileri şekillendirme olarak ifade eder. Marksizm ise eğitimi, çok yönlü biçimde doğanın denetlenerek değiştirilmesi ve üretime katkı sağlanması olarak tanımlar. Natüralizm ise kişilerin doğal olgunluk

sürecini arttırmada ve bu niteliklerini görmede önem arz ettiğini ifade eder. Tüm bu görüş ve verilere göre eğitim, çevresel uyum yoluyla kişinin davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesi ve değerlendirilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Bilim, sanat ve bilgi alanları geliştikçe bu tanım değişebilir (Sönmez, 2020).

Eğitime dair yapılan tanımlar görüldüğü üzere çok sayıdadır. Türkiye’deki eğitim sistemi içerisinde genel kabul gören tanıma göre ise eğitim; “bireylerin davranışlarında yaşantıları aracılığıyla ve kasıtlı biçimde istenilen değişimleri meydana getirme süreci” dir. Eğitime dair yapılan tanımlamalardaki önemli bir unsur, eğitimin kişinin davranışlarını değiştirmede etkin bir süreç olmasıdır. Bahsedilen sürecin neticesinde bireylerde belirli davranış değişikliklerin olması beklenir. Bu davranışların olumlu biçimde kendini göstermesi, ayrıca kalıcı olması da istenilen bir özelliktir. Eğitim bir nevi kasıtlı biçimde kültürlenme süreci biçiminde de tanımlanabilir. Eğitimin bahse konu tanımlarının dışında aşağıda ifade edilen niteliklerinin olduğu söylenebilir (Sönmez 1993).

- Eğitimde özne genel anlamda insandır,
- Eğitim sürecine tabi tutuluyorsa eğitimin öznesinin durumu yetersiz kabul edilmektedir,
- Eğitimin öznesi değişme tabi tutulur,
- Eğitim için uygun çevrenin ayarlanarak gereken etkin araç gereçlerin hazır edilmesi gerekir.

Eğitim kavramının farklı tanımları içerisinde genellikle yer almamakla beraber eğitimciler bu kavramın üç ana özelliği konusunda ortak fikir sahibidirler. Bu özellikler;

- Eğitimin uzun bir süreçtir,
- Eğitimin uzun bir süreç olması dolayısıyla maddi anlamda ciddi kaynak tüketecektir,
- Geriye döndürülmesi kolay olmayan neredeyse imkânsız bir süreçtir.

Bahsedilen bu üç özellik eğitimin rastgele bir süreç olmadığını bize gösterir. Uzun süreçte maddi kaynaklar aktararak ortaya konan eğitim süreci yanlışlara karşı tolerans sahibi değildir. Eğitim ciddiye alınması gereken ehemmiyetli bir süreçtir. Eğitimin bir süreç olduğu anlaşıldıktan sonra süreç kavramının irdelenmesi de fayda

vardır. Süreç temel anlamıyla belirli neticeleri ulaşmak bir olguyu gerçek hale getirebilmek için birbirini izleyen olay ve durum akışıdır (Sönmez, 2020; Özçelik, 1987).

2.1.1 Öğrenme, Öğretme ve Öğretim

Eğitim süreci bu tanımlardan yola çıkarak birbirini izlemekte olan ve birikimli bir şekilde öğrenme ve öğretme olayını ifade eder. Bu kavramlar iç içe geçmiş iki farklı yüzü olan bir olgunun ifadesidir. Öğrenme olgusu davranışlarda kalıcı değişimin hedeflenmesi ile mümkün olur. Bireyler var olan davranışlarında kalıcı değiştirmeler gerçekleştirirse bu onların ilgilendikleri konuyu öğrendikleri anlamına gelir. Daha evvelden yapılan bir işin daha farklı bir biçimde yapılması da bu kapsamda değerlendirilir. Öğrenme üzerinden insanların yeteneklerini, tutumlarını, davranışlarını ve değerlerini kazanması mümkün olur. Öğrenme olgusuna örnek olarak çocukların bir müzik aletini çalmayı öğrenmesi verilebilir. Günlük yaşamımızda gerçekleştirilen onlarca davranış yine aynı biçimde bisiklete binmeyi öğrenmek gibi pek çok yeni yetenek ve davranış kalıbı gösterilebilir. Bu yetenek ve davranış kalıpları öğrenme ile mümkün olur. İnsanların davranışlarını büyük bir kısmı öğrenerek kalıplaşır. İnsanların öğrenmedikleri ve doğuştan getirdikleri refleks adı verilen birtakım hareketleri de söz konusudur; örneğin ani ışık veya ses karşısında irkilme öğrenerek değil doğuştan kazanılmaktadır. Özçelik (1989) tarafından ifade edildiği şekliyle davranışın öğrenme sonucunda edinildiğinin değerlendirilebilmesi için; birey tarafından sonradan kazanılmış olması bunun yanında belli bir düzen ve kararlılıkla gösterilmesi gerekmektedir. Öğrenme eyleminin gerçekleşme şekli ile alakalı psikologların kendi aralarında tanım birliği yoktur. Öğrenmenin tüm cephelerini kapsayan bir kuram ve teoriden bahsetmek de mümkün değildir (Özçelik, 1987). Bununla birlikte öğrenmenin genel tabiatını açıklayıcı birtakım yaklaşımlar geliştirilmiştir. Fidan (1986)'ın ifade ettiği şekliyle genel anlamda öğrenme aşağıdaki 3 ölçüsü üzerinden değerlendirilir (Fidan, 1986);

- Davranışlardaki değişim,
- Davranışlardaki kalıcı değişim,
- Davranışlardaki değişimin yaşantı yani bir etkileşim sonucu olmasıdır.

Kişilerin çevreleri ile etkileşimli olarak oluşturdıkları kalıcı olma eğilimindeki iz bırakan davranış değişimleri öğrenme kavramına karşılık gelirken, bunun etkin

tarafında öğretme eylemi vardır. Herhangi bir şekilde öğrenme eğiliminin kılavuzluğunu yapan iş öğretme eylemidir ve bu eylem kişilerin davranış değişikliklerine bağlı olarak kendi yaşantıları üzerinden olur. Kısaca ifade etmek gerekirse davranışlarda oluşan değişimler bireylerin yaşantılarının bir parçasıdır. Öğretme eylemi de kişilerin davranış değişiklikleri ile neticelenecek yaşantı geçirmelerini sağlamakla mümkün olur. Öğrenme ve öğretme kavramlarından sonra genel olarak öğretim kavramını tanımlamakta fayda vardır. Özetle ifade etmek gerekirse öğrenme kavramı bir sürecin farklı noktalardan görüntüsüdür. Öğretme kavramının ise bireyin davranışları değiştirmeye dayanan bir örgüsü vardır. Kişilerin davranışlarının değişimi dış kaynaklar üzerinden değerlendirildiğinde “öğretme”, davranışı değişen birey açısından değerlendirildiğinde ise “öğrenme” olarak ifade edilir. Bu iki kavramın birleştirilerek meydana getirdiği bütüne “öğretim” denilmektedir (Arslan vd., 2009).

2.1.2 Eğitim Çeşitleri

Eğitim alan yazında irdelenirken belirli sınıflandırmalar yapılmaktadır. Bu sınıflandırmalara göre eğitimi “resmi” ve “gayri resmi” eğitim olarak iki sınıfa ayırabileceğimiz gibi aynı şekilde “örgün” ve “yaygın” eğitim olarak da ayırabiliriz.

2.1.2.1. Resmi Eğitim

Planlı bir şekilde yapılan eğitim çeşididir. Kişilerin daha evvel belirlenen hedefleri gerçekleştirebilmeleri adına düzenli bir eğitim sürecini ve sınama aşamalarını içeren kavramdır. Bütünlüklü programlarla ortaya konulur. Resmi eğitim veya diğer adıyla formal eğitimde eğitim öğretmence planlanan bir süreçte uygulanır ve aynı zamanda izlenir. Eğitim sürecinin başlangıç noktasından bitişine değin kontrollü olarak uygulanması süreci belirli noktalarında ve sonunda değerlendirmeye tabi tutulması önemlidir. Örneğin okullarda hâlihazırda uygulanan eğitim resmi eğitim olarak değerlendirilebilir. Bu eğitim bir müfredata bağlıdır. Öğretmen tarafından uygulanır ve ardından denenerek eğitim etkinliği ölçülür (Metin & Özcan, 2013).

2.1.2.2. Gayri Resmi Eğitim

Kişilerin hayatları süresince kendiliğinden ortaya çıkan bir süreci ifade eder. Bu eğitim amaç ve plan dâhilinde gerçekleşmez. Tesadüfî ve yaşanmışlıkla alakalıdır. Kişiler genelde yaşadıkları olaylar, karşılaştıkları diğer kişi ve toplum grupları ile

etkileşimleri esnasında farkında olmadan öğrenme sürecine dâhil olurlar. Bu duruma örnek olarak insanların televizyon ekranında sosyal medyadan ve arkadaşlarından öğrendiklerini değerlendirebiliriz. Bu eğitim tarzında iki ehemmiyetli öğrenme şekli gözlemlemek ve taklit etmekle alakalıdır. Örnek olarak çocukların küçük yaşlarında ailelerinden taklit yoluyla öğrendiklerini biliriz. Bu öğrenme biçimi gayri resmi yani biçimsel olmayan eğitim türüdür. Gözlem yoluyla öğrenilmiş davranışlar zaman içerisinde davranış kalıplarımızı belirler. Eğitim tanımlanırken eğitimle hedeflenen davranışları istenen davranışlar olduğu ifade edilmelidir. Gayri resmi eğitimle edinilen birtakım davranışlar istenmeyen davranışlar olabilir. Bu yüzden resmi eğitim ile gayri resmi eğitim arasındaki ayrıma dikkat etmek gerekir. Gayri resmi eğitimle elde edilen istenmeyen davranış kalıpları resmi eğitim süreci genişletilerek ve etkinleştirilerek ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. (Bilici, 2017).

2.1.2.3. Örgün Eğitim ve Yaygın Eğitim

Ülkemizde Milli Eğitim Temel Kanununun 18. maddesi uyarınca eğitim sistemi “örgün ve yaygın eğitim” olarak ikiye ayrılır. Örgün eğitim okul öncesi temel eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerini içerir. Yaygın eğitim ise bahsedilen örgün eğitim dışında ve buna ek olarak düzenlenen eğitim faaliyetlerinin bütünüdür. Bu kapsamda belirli bir yaş grubunu hedefleyen ülkedeki milli eğitim hedefleri doğrultusunda hazırlanan müfredatı takip eden eğitim türüdür. Örgün eğitim muhakkak okul çatısı altında gerçekleştirilir. Yaygın eğitimde ise içerik ve uygulama örgün eğitim kapsamına girme imkânı bulamamış veya bırakmak durumunda kalmış kimselere dönük olarak hazırlanır. Yaygın eğitim terimi ile genellikle örgün eğitimin dışında kalan tüm süreç ifade edilmeye çalışılsa da buradan yaygın eğitimin tamamı ile örgün eğitim ile ilişkili olmadığı ve ayrı bir yoldan ilerlediği anlamını çıkartmak mümkün değildir. Yaygın ve örgün eğitim ayrımında temel belirleyici sadece yaş değildir. (Arslan, vd., 2009).

2.1.3 Eğitim ve Toplumsal Yapı İlişkisi

Toplumu meydana getiren temel unsurlar ve bu unsurların aralarında gerçekleşen ilişkiler ve ilişki düzenini içeren olgu, “toplumsal yapı” olarak ifade edilir. Toplumsal yapının oluşturucu unsurları beden işleyişine benzer biçimde çalışır ve bu unsurlar birbiriyle bağlantılı ve düzenli ilişkiler kurmak zorundadırlar. Birbiriyle etkileşen bu unsurlar bir araya geldiğinde fiziki, sosyal, kültürel faktörlerin etkisi ile

dinamik bir bütün oluşturur. Sosyal yapıyı oluşturan unsurlar şöyle ifade edilebilir (Celkan, 1989);

- Fiziksel yapı,
- Coğrafi zenginlikler,
- Yerleşim biçimi,
- Ulaşım,
- Demografik unsurlar,
- Üretim teknolojisi,
- Sosyal örgütlerdir.

Türkiye de pek çok ülke gibi kırsal ve kentsel yerleşim düzeni olarak ikili bir yapıya sahiptir. Özellikle kırsal ve kırsala yakın alanlar eğitim açısından belirli noktalarda daha dezavantajlı görülmektedir. Kırsal alanlarda okullaşma ve örgün eğitim zorluğunun yansısı yaygın eğitim kolay verilememektedir. Toplumsal birtakım sebepler dolayısıyla, cinsiyet eşitsizliği ve kız çocuklarının okullaşma oranındaki düşüklük, öğretim sürelerinin kısa olması, kırsaldaki öğretmen kadrosunun yetersizliği ve öğretmen başına düşmekte olan öğrencilerin fazlalığı, kırsaldaki ailenin gelirlerini yeterli olmaması ve Özellikle ailelerinin yanında tarım-iş kolunda çalışmak durumunda kalmaları, gibi sorunlar yaşanmaktadır. Oluşturulan eğitim programlarının bu değişkenleri dikkate alarak geliştirilmesi ve güncellenmesi gerekmektedir (Arslan, vd., 2009).

2.2 EĞİTİM PROGRAMI

Eğitim sürecinin sistemli ve düzenli şekilde işleyecek biçimde ilerlemesini sağlayan önemli bileşenlerden biri de kullanılan eğitim programlarıdır. Eğitim programları öğrencilerin belirli bir süre içerisinde gelişmelerini, dönüşmelerini sağlayacak düzenli eğitim faaliyetlerinin bütünüdür. Eğitim programları hedef, içerik, durum ve değerlendirme öğelerini içermelidir. Uygulanması planlanan eğitim programının, programın temel felsefesi ile uyumlu olmalıdır. Program uygulanmadan önce eğitim felsefesinin belirlenmesi gerekir. Eğitim felsefesi eğitim sürecinin tüm unsurlarını etkiler, değiştirip düzenler; hedef ve içeriği etkiler. Eğitim sistemi içerisinde öğretmen ve öğrenci dışında en önemli unsurlardan bir diğeri de eğitim programının bizzat kendisidir. Eğitim programının özenli hazırlanması gerekmektedir.

Ancak eğitim programı ne kadar özenli ve eksiksiz hazırlanırsa hazırlanırsın uygulayıcının, yani öğretmenin bu programı işlevsel bir biçimde öğrenme ortamına aktarabilmesi kritik öneme sahiptir. Eğitim programı yetersiz olduğunda dahi bu programın uygulayıcısı olan öğretmenin göstereceği üstün gayreti ile programın etkinliği artırılabilir. Dolayısıyla eğitim programı iyi bir eğitim için gerekli unsurlardan biridir ancak tek başına yeterli değildir (Gürkan, 2000).

Etimolojik yapısı itibarıyla “program” kelimesi Yunanca kökenlidir. Genel manası ile bir işin bölümlenmesini, bölüm sırasını ve zamanı gösteren bir tasarımı ifade eder. Program kelimesi yapılması belirli bir düzene göre planlanan işlerin bütününü ifade eder. Posner (2004) tarafından ifade edildiği biçimi ile eğitim programı öğretim ve değerlendirme süreçlerini belirlerken öğrenme çıktıları dizisi oluşturmaktır. Bir sahada amaçları ve değerlendirme boyutlarının öğrenilmesi gereken konuların bütünlüklü biçiminde planlanarak içerik tasarımı yapılması gerekmektedir. Eğitim programları işlevleri doğrultusunda 5 ana başlıkta irdelenebilir (Posner, 2004).

2.2.1. Resmi Eğitim Programları

Bu programlar yazılı program olarak da nitelendirilebilir. Yetkili birimler tarafından hazırlanıp okullara gönderilmiş, kayıt altında olması gereken programdır. Bu program için hazırlanan kılavuzlar konular işlenirken kullanılmalıdır. Program için planlanan araç gereçler ise, programın etkinliğini artırır. Genelde etraflıca düşünülmüş detaylı planlardır (Görgeç, 2014).

Uygulamalı işlevsel eğitim programları: Öğretmenlerin sınıf içerisinde takip ettikleri konuların nasıl öğretildiği gösteren ve öğrenme ürünlerini içeren programlardır. İşlevsel programlar 2 temel boyuta sahiptir. Bunlar (Demirel, 2011);

- Öğretmenlerin sınıfta verdikleri ve uyguladıkları içerik,
- Öğretmenin öğrettiğine karşı öğrencilerin öğrendikleridir.

Uygulamalı program resmi programın yorumlanması ve uygulamaya dökülme biçimini ortaya koyar.

2.2.2. Destekleyici Ek Eğitim Programları

Resmi programların ötesinde öğrencilerin sahip oldukları ilgi ve yeteneklerine uygun, gönüllülük temelinde planlanan öğrenme tecrübelerini destekleyici program çeşidi olarak ifade edilir. Ek program, öğrencilerin katıldıkları zorunlu niteliğe sahip

olmayan fakat eğitimine katkı sağlayan etkinliklerdir. Resmi programa göre daha az öneme sahip olduğu düşünülse de destekleyici ek eğitimin etkinliği yüksektir. Okullarda var olan kulüp ve spor çalışmaları, kültürel etkinlikler öğrencilerin iş birliği ve hoşgörü, yardımlaşma gibi nitelikleri kazandırma noktasında etkilidirler (Demirel, 1997).

2.2.3. Geçersiz Eğitim Programları

Resmi programda bulunmayan konuları ve bu konuların öğretilme nedenlerini içeren eğitim programına denir. Sınavda soru sorulmayacak konular, ortalamaya katılmayan dersler bu kapsamda ele alınırlar. Kısa vadede faydalı gözükmeyen nitelikler, güzel sanatlar, yaratıcılık, estetik gibi özellikleri nedeniyle bu program ihmale uğrayabilir; öğretmenlerin ve idarenin yaklaşımı da bu konuda öneme sahiptir. Öğretim içerikleri, yeni kazanımlar ve buna bağlı konular okul tutumu ile öğretmenlerden dolayı ortaya çıkabileceği gibi öğrencilerin talepleri doğrultusunda da oluşabilir. Bu duruma örnek olarak laboratuvara sahip olmayan ve deney yapma imkânı bulunmayan okulların fen derslerini teorik içerik dışında geçiştirilebilmesi verilebilir. Resmi programda olmayan, önemli ve yararlı içeriklere sahip olduğu düşünülmeyen veya resmi programda bulunup, işlenmeyen konular bu bağlamda ele alınır (Giroux, 2001).

2.2.4. Örtük Eğitim Programları

Resmi programlarda belirtilmeden öğrencilerin yaşamlarını etkileyip toplumdaki normları ve değerleri içeren programlara denir. Resmi programlar tanımlanan hedefler ve kazanımları ihtiva ederler. Örtük programlarda ise sosyal ilişkiler ve öğretmence aktarılan değerler söz konusudur. Öğrenciler resmi program dışında farklı kazanımlara ulaşmak maksadıyla bu tür programları da almak durumundadır. Okul idarecilerinin odalarına çekinerek giren öğrenciler, otoriteden korkan kimseler yetiştirildiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Kitaplarda ailenin betimlenme şekli, toplumsal alanda cinsiyet rolleri gibi konularda öğrencilere belirli mesajlar iletebilir (Görgeç, 2014).

Bu tanımlar üzerinden değerlendirme yapıldığında okullara Talim Terbiye Kurulunca hazırlanıp gönderilen program, resmi program olarak adlandırılır. Bu programın öğretim esnasında öğretmence uyguladığı etkinlikler ve öğretilen kazanımlar uygulamadaki programdır. Programda yer almamakla beraber uygulama

sürecinde var olan düşünceler, değerler ve öğrencilerde oluşturulan davranış değişiklikleri örtük programdır. Öğretmenlerin işlemedikleri ve dolayısıyla öğrencilerin öğrenemediği kazanımlar ihmal edilen program; yazılı program haricinde planlı biçimde gerçekleştirilen sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler ekstra program olarak düşünülmelidir.

Eğitim programı ile kastedilen 20 yy. 'a değin ders listeleri, işlenecek konuların sıra ve düzeni olarak anlaşılmaktadır. Günümüzde ise, konuların sıralanması, düzenlenip listelenmesi tanımı dar kalmış ve anlamını kaybetmiştir. Modern eğitim yaklaşımında eğitim programları daha kapsamlı bir anlama sahip hale gelmiştir. Böylece eğitim programları öğrencilere okul ve okul dışında yer alan etkinlik ve uygulamalar üzerinden kazandırılan bilgi ve beceriler olarak ifade edilmektedir. Ayrıca eğitim kurumlarında ve eğitim sisteminde kişilerin yaşamlarını düzenleyerek zenginleştirmek adına yürütülen etkinlikler de eğitim programı kapsamında değerlendirilir. Eğitim programları öğrencilerin öğrenebilmeleri adına hedeflerin yani kazanımların belirlenmesi ve bu hedeflere ulaşabilmesi için kullanılması gereken içeriğin seçilerek, içeriğin öğrencilere aktarılmasında kullanılacak etkinliklerinin planlanması ile mümkün olur. Bu amaçla kullanılacak olan yöntem ve tekniklerin kararlaştırılması, araç gereçlerin belirlenmesi ve ölçüm tekniklerinin ortaya konulması gerekir (Demirel, 2011).

Eğitimcilerin bir kısmı program konusunu geniş çerçevede değerlendirip oluşturulan eğitim programlarının, okul tarafından verilecek rehberlik hizmeti ile, okulun içindeki ve dışındaki yaşantının tümünü kapsayacak biçimde planlanması gerektiğini ifade etmektedirler. Bu yaklaşım gün geçtikçe daha fazla önemiyet kazanmıştır. Varış (1998) tarafından ifade edildiği şekliyle, gençler ve hatta yetişkinler için hazırlanan eğitim programları milli eğitim politikasına ters düşmedikçe yaşantıya dair tüm etkinlikleri kaplayacak biçimde genişletilmelidir. Bu yaklaşım önemli olmakla beraber, böyle bir programı hazırlayıp uygulamak kolay değildir. Eğitim süreçlerinde öğrencilerin kendi aralarında çevreleri ve öğretmenleriyle sosyal ve psikolojik etkileşime girmeleri neticesinde davranış tutumları nitelik kazanır fakat belli bir plan dâhilinde bu tutumları kontrol etmek neredeyse olanaksızdır. Bu sebeplerden dolayı sosyal ve psikolojik etkileşim vasıtası ile kazanılan programların resmi olmayan ve örtük program kısmında yan ürün kabul edilmesi daha gerçekçi bir çerçeve ortaya koyacaktır (Varış, 1996).

Farklı ülkelerin ulusal eğitim sistemlerinde tecrübe edildiği üzere ülkemizin eğitim politikası da MEB'in ilgili birimi olan "Talim Terbiye Kurulu" tarafından merkezi biçimde meydana getirilir. Devletin eğitime yatırım yapması esastır. Bunun amacı eğitimin ülkenin kalkınmasına dönüştürülebilmesi ve bu noktada nitelikli bir nüfusun var olabilmesidir. Eğitim programları eğitilen kimselerin davranışlarının niteliklerini belirleyerek öğrenme ve öğretme etkinlikleri üzerinde yol gösterici bir aracı rol oynamaktadır. Ulusun birlik ve bütünlük içinde kalkınması, ancak sağlıklı bir milli eğitim politikasının ülke genelinde uygulanabilmesi ile mümkün olacaktır. Eğitim kurumlarının programlarını uygulamada geliştirmesi ile birtakım sıkıntılar ortaya çıkabilir. Buradan doğan sıkıntıların merkeze yansıtılması milli eğitim politikasında bir takım düzenleme ve değişikliklerin yapılmasını da beraberinde getirmektedir. Bu noktadan baktığımızda eğitim programları dinamiklerdir (Karacoğlu, 2011).

2.3 AİLE

İnsan tek başına yaşamını devam ettirmekte zorlanan, hayatını devam ettirebilmek için başka insanların varlığına gereksinim duyan bir varlıktır. Bu bağlamda insanın aile kurma isteğinin sebebi, tek başına yetemeyip sosyal bir varlık olmasıdır. Yani insanın sosyal bir varlık olmasının bir sonucu olarak aile yapısı ortaya çıkmıştır. (Sağır, 2019).

Aile, modern ve geleneksel toplumlarda önemli bir kurumdur. Çünkü bugün dünya nüfusunun çoğu hâlâ aile birimleri halinde yaşamaktadır. Tıpkı atomların fizik için ve hücrelerin biyoloji için anlamı ne ise, ailenin de toplum için anlamı odur (Öztürk,2021, s.267). TDK'deki anlamına bakıldığında aile kavramı; *"evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik."* biçiminde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2017).Anayasamızın 41. Maddesinde ise; *"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar."* ifadesiyle yerini almıştır.

Bir aile tanımlaması yaparken ailenin dinamik bir yapısı olduğu düşünüldüğünde, ailenin ne olduğu sorusuna yanıt vermek kolay değildir. Çiftlerin tanışıp bir ömür boyu birlikte olmaya karar vermeleri ile aile kurumunun ilk temelleri

atılır ve sonrasında evlilik akdinin yerine getirilmesi ile aile birlikteliği kurulmuş olur. Önceleri iki kişilik çekirdek aile iken, anne baba olma istekleri çiftleri çocuk sahibi olmaya yönlendirir. Böylece aile olma serüveni başlar ve aile kavramı toplumdaki birinci derecedeki sosyal yapıyı oluşturur (Öz, 2017).

Türk kültürüne göre bir grubun aile olabilmesi için;

- Aralarında evlilik bağı olan karı ve kocanın bulunması,
- Aile üyeleri arasında sağlıklı bir iletişim ve etkileşimin varlığı,
- Aile üyelerinin birbirine karşı olan sorumluluklarını yerine getirmesi,
- Aile üyeleri arasında sevgi ve saygıya dayalı duygusal bir bağın bulunması,
- Aile üyelerinin aynı yaşam ortamını paylaşması gerekmektedir (Sağır, 2019).

Özellikle Türk toplumunda bir ailenin çocuk sahibi olabilmesi çok önemlidir. Çünkü geleneksel olarak çocuk sahibi olmadan bir aile bütünlüğünün sağlanamayacağı düşünülür. Çünkü çocuğa ailenin ve soyun devamı olarak bakılır. Yani çocuğa daha dünyaya gelmeden ciddi bir amaç yüklenir. “Sadece evlenme akdini yerine getirmiş olmak, ebeveyn olmak için yeterli midir?” sorusu üzerinde düşünölmeye değerdir. Belli yaşa gelmiş, evlilik kararı almış, biyolojik olarak üreme yeteneğine sahip herkes ebeveyn olma yeterliliği ve sorumluluğuna sahip değildir. Bir çiftin bu sorumluluğu üstlenebilmesi için zihinsel olarak hazır bulunuşluğa sahip olmasının yanı sıra evliliğinden, maddi yeterliliklerinden, iş ve aile istikrarından da emin olması gerekir. Çünkü ebeveynlik, bir kez başladıktan sonra hayat boyu devam eden ve geri dönüşü olmayan bir süreçtir (Semerci, 2019).

Ailenin toplum içinde bazı işlevleri vardır. Bunlar biyolojik işlev, psikolojik işlev, eğitim işlevi, toplumsal işlev, kültürel işlev ve ekonomik işlev olarak aşağıda açıklanmıştır.

Biyolojik işlevi: Ailenin toplumdaki en temel görevlerinden biri neslin devam etmesinin sağlanmasıdır. Sağlıklı biçimde yeni nesillerin yetiştirilebilmesi noktasında aile birliği ehemmiyetlidir. Toplumun sağlıklı biçimde devam edebilmesi ancak bu anlamda yeni nesillerin katılımıyla olanaklı olur.

Psikolojik işlev: Aile sahip olduğu üyelerini psikolojik bakımdan korumalı, sevgi, saygı, güvenlik gibi temel psikolojik gereksinimleri karşılar ve çocukta bu duyguların gelişmesini sağlar. Ayrıca aile üyeleri yaşadıkları birtakım sorunlar karşısında birbirlerine destek olur ve ruhsal sağlıklarını korur.

Eğitim işlevi: Aile, çocuğu eğiterek ve sosyalleştirerek yalnızlıktan ve ruhani boşluktan kurtarıp onu topluma kazandıran ilk yerdir. Dolayısıyla çocuğun eğitilmesinden aile sorumludur ve bu sorumluluğunu eğitim kurumları ile iş birliği içinde sürdürür. Çocuğun okul ve sosyal çevresinden edindiği bilgiler, ailesinin ona kazandırdığı temel eğitim üzerine inşa eder.

Toplumsal işlev: Aile çocuğun ilk toplumsallaştığı yerdir. Çocuğa içinde bulunduğu toplumun değer ve normlarını öğreterek, çocuğa bilgi ve beceriler kazandırıp onu topluma hazırlar.

Kültürel işlev: Aile verdiği informal eğitimle üyelerine kültürel değerleri, normları, içten bir ortamda birincil ilişkiler yoluyla kazandırır. Aile çocuklarına yaşadıkları toplumun normlarını ve değerleri öğreterek toplumsal düzenin ve uyumun sağlanmasına katkı sağlar.

Ekonomik işlev: Aile ekonomik sistemin ihtiyaç duyduğu beyin ve işgücünü yetiştirmek için gerekli alt yapıyı oluşturur. (Kır, 2011).

2.4 AİLE EĞİTİMİ

Toplumun temel yapı taşının aile olduğu düşünüldüğünde, bu toplumun sağlıklı bir yapıya sahip olabilmesi için akıl sağlığı, ruh sağlığı ve beden sağlığı yerinde olan bireylerden oluşan bir aile yapısına sahip olması ve bunun için de çocuk yetiştirmenin kadere bırakılmaması, ebeveynlerin ebeveynlik becerilerini geliştirecek sistemli eğitimler almaları gerekmektedir (Tezel, Şahin&Özbey,2007)

Anne baba olmak, insanın sahip olduğu üreme özelliğinin biyolojik bir sonucudur. İyi bir anne baba olmak ise bir sanat, bir meslek ya da bir beceri olarak, öğrenilmesi gereken ve deneyim kazanılması bir süreçtir. Bu yüzden gerçekleştirilecek anne baba eğitimleri, iyi bir anne baba olmayı çaba, enerji ve zaman harcayarak öğretilebilecek bir beceri olarak planlanmalıdır. (Yıldız, 2021).

Büyük sorumluluk ve yetkinlik gerektiren anne-baba olma görevi, bireylerin akıl, ruh ve beden sağlığının asgari düzeyde yerinde olmasını ve ebeveyn olmanın ne

gibi sorumluluklar getirdiğini bilmelerini önceler. Bireylere bu bilinci kazandırabilmek için günümüzde anne babaları eğitmeyi ve desteklemeyi amaçlayan, önleme ve destekleme temelli aile eğitim programlarına duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Anne-baba eğitim programları ebeveynlere yol gösterici niteliktedir. Bu eğitimlerin eşlerin ebeveyn olmaya karar verdikleri andan itibaren verilmeye başlanması akıl sağlığı, ruh sağlığı ve beden sağlığı yerinde çocuklar yetiştirme becerilerini olumlu yönde geliştirmektedir (Avşar, 2010).

Aile eğitimi, ailede asıl unsur olarak yer alan ebeveynlerin ve ek olarak diğer aile üyelerinin duygusal, sosyal ve fiziksel hatta ekonomik yönden gelişmelerine dönük olarak bilgi, becerileri ve davranış geliştirime sürecidir. Bir başka ifadeyle aile eğitimi ile ailenin sağlıklı bir biçimde devamının sürdürülebilmesi, aile üyelerinin birbirleriyle sağlıklı biçimde iletişim kurabilmeleri, aile hukuku, gelişen teknoloji ile medyanın kullanımı gibi farklı alanlarda ailenin güçlendirilmesine dönük davranış kalıplarının kazandırılmasını içeren etkinliklerin tümüdür. Özet olarak ifade etmek gerekirse aile eğitimi, ailenin her bakımdan tüm yönleriyle geliştirilebilmesi amacıyla aile üyelerine verilen eğitsel bir yardımdır (Sağır, 2019).

Dünyada ve Türkiye’de okul-aile iş birliğini teşvik etmeyi ve ebeveynleri eğitmeyi amaçlayan farklı çalışmalar ve eğitim programları mevcut olup bu çalışmalar ebeveynlerin sürece dahil edildiği belirli bir program dahilinde çocuğun gelişimi, mutluluğu ve eğitimi üzerinde önemli etkiye sahiptir (Yıldız, 2021).

2.4.1. Aile Eğitimin Tanımı, Amacı, Hedefleri ve Özellikleri

Ailelerin karşılıklı çıkarabilecek problemlerin daha bu problem ortaya çıkmadan önce önlenmesi, sağlıklı bir aile ortamında çocuk yetiştirmenin mümkün kılınması aile kurmanın ilk adımı sayılan nişanlılık evresi ve sonrasında sağlıklı bir evlilik ile mümkün olur. Bu yüzden evlilikten önce eşlerin bazı becerilere sahip olması gerekir. Evlilik erkek ve kadın arasında ortak bir hayat sürmek üzere yapılan ve içinde yazılı olmayan birtakım hükümler barındıran bir sözleşme olarak ifade edilebilir. Sağlıklı evlilik için öncelikle evlilik için gereken kanuni şartların taşınması ve bunun yanında eşlerin kendi aralarında uyum içinde hareket edebilmeleri gereklidir. Evlilik için var olan yasal şartlar Türk Medeni Kanunu (TMK)’da belirtilmiştir. Sağlıklı ve kanuna uygun biçimde kurulan aile yapısının ileride yaşayabileceği sorunlara karşı daha dayanıklı olacağı düşünülebilir. Bu kapsamda aile eğitiminin ortaya çıkış

gereklikleri daha aile kurumu kurulma aşamasındayken kendini gösterir ve aile eğitimine duyulan ihtiyacı açığa çıkarır ve aile eğitim programlarını hazırlanmasını gerekli kılar (Sağır, 2019).

Aile bireylerinin yaşadıkları sorunları çözmek için aile eğitimleri genelde, aile bireylerinin yaşam kalitesini artırıcı ve zenginleştirici konulara odaklanır. Aile ortaya çıkmadan önce veya kemikleşmeden önce, aile yaşantılarını geliştirici ve sorunları önleyici eğitimler sunar. Bu eğitim programları önleyici-bilgilendirici modelli yaklaşımlardır. Bu programlar eşitlik, aile gücüne odaklanma ve aile değerlerine saygı ilke ve tutumlarını içermelidir (Alpaydın, 2019).

1. Aile Şûrası Karar'larına göre, *'Aile Eğitimi, aile kurumunun devamını, bireylerinin sağlıklı gelişimini, toplumun uyumlu, sorumlu üyesi olmalarını sağlamak amacıyla yapılan her tür ve düzeydeki eğitim sürecidir'* (1.Aile Şûrası, 1990).

Aile eğitiminin aile yaşam eğitimi, aile anne-baba eğitimi ve ebeveyn eğitimi gibi çeşitleri adlandırmaları da vardır. Genel olarak aile eğitimi, ailenin tüm üyelerinin; sosyal, duygusal, fiziksel gelişimlerine yardımcı olacak bilgi, beceri ve davranışları kazandıran sürecidir. Aileyi her yönüyle güçlendirmeyi amaçlayan bu eğitimler, ailenin tüm yönleriyle ve bir bütün olarak geliştirilebilmesi için aile üyelerine verilen eğitsel yardımlardır. Bu genel amaçlar göz önüne alındığında aile eğitiminin hedefleri şöyle sıralanabilir.

- Sağlıklı bir aile kurmada eşlere yol göstermek,
- Aileyi çocuk bakımı ve eğitimi konusunda bilinçlendirmek,
- Aileye karşılaştıkları sorunları çözme becerisi kazandırmak,
- Aileyi aile ekonomisinin yönetimi konusunda bilgilendirmek,
- Aile üyelerini yasal hakları konusunda aydınlatmak,
- Medyayı etkili kullanma ve medyanın zararlı etkileri konusunda bilinçlendirmek,
- Aile üyelerinin sağlıklı olması için aydınlatmak,
- Kendine yetemeyen aile üyelerinin bakımına yönelik bilgi vermek,
- Aile içi etkili iletişim konusunda yol göstermek. (Sağır, 2019).

Aile eğitimlerinin ailelere planlı bir biçimde verilmesinin yansıra; çocuk bakımı, beslenme, sağlığın korunması, gelişim ve aile eğitiminin okul müfredatına

entegre edilmesi ve gençlere evlilik öncesi rehberlik hizmetleri ve aile danışmanlığı hizmetlerinin uygulanması önerilmektedir. İyi ebeveyn olmanın bir sanat, çaba, enerji ve zamanla öğrenilebilecek bir beceri olduğu anlayışıyla ebeveyn eğitim hizmetleri sıklıkla yapılmalıdır (Yeşilyaprak, 2015).

Ailenin çocuk yetiştirmedeki etki alanı oldukça geniştir. 6 yaşına kadar çocukların gelişim süreçleri irdelendiğinde özellikle bu dönemdeki çocukların tüm gereksinimlerinin aileleri tarafından karşılandığı tespit edilebilir. Bu dönem içerisinde aileler çocuklarının en yakın destekleyicileri olmanın yanı sıra aynı zamanda öğretmenlik işlevini de görürler. 6 yaşına kadar kişiliğin şekillendiği dikkate alındığında sağlıklı bireylerin yetiştirilebilmesi adına ailede ebeveynlerin eğitim rolünün önemini daha iyi anlamamızı sağlar. Çocuk aile içinde gördüğü değerler, kendi statüsü ve ona verilen toplumsal roller üzerinden geleceğini inşa eder, bu da çocuğun toplumsal kimliğini belirler. Ebeveynlerin eğitime dönük olarak aile eğitim programları düzenlenirken bu unsurlar temele alınır (Sağır, 2019).

Bahsedilenler dikkate alındığında aile eğitiminin özelliklerini şöyle sıralamak mümkün olabilir (Yıldırım M., 2012);

- Ailelerin ve/veya aileyi oluşturan bireylerin yaşam boyu değişen rollerine, ilgilerine, gelişim görevlerine uyum sağlamalarını kolaylaştırmaya,
- Psikolojik sağlıklarını desteklemeye ve güçlendirmeye,
- Aile içinde üstlendikleri rollerle ilgili becerilerini ve bilgilerini geliştirmeye,
- Ev içerisindeki ilişki yapısını güçlendirmeye,
- Yaşantı kalitesini geliştirmeye ve zenginleştirmeye,
- Bireylerin, eşlerin ve ailenin var olan potansiyellerini kullanabilmeleri konusunda onları cesaretlendirmeye odaklanmış,
- Çoğunlukla örgün eğitim sisteminin dışında gerçekleştirilen,
- Formal anlamda yapılanmış geçmişi sanayi devrimine kadar geri giden,
- Yetişkin eğitimi niteliğindeki
- İşbirliğine dayalı, Önleyici temelli eğitimlerdir (Şahin & Özbey, 2007).

Aile eğitim programlarının içerikleri değişmekle beraber temel nitelikleri itibarıyla birbirleri ile benzerlik gösterirler. Farklı gereksinimlere göre amaçları

çeşitlenen aile eğitim programlarının temel yapısı, aile üyelerinin gereksinimleri doğrultusunda çözüm alternatifleri üretebilmelerine ve ebeveynlerin tecrübelerini birbirleri ile paylaşmalarına imkân vermektedir. Bununla beraber eğitim programı ebeveynlerin yaşanan sorunların ortak olduğuna dair fikirlerini geliştirmeleri, yaşanan ya da yaşanabilecek problemlere dair farkındalıklarını artırmalarını sağlamak durumundadır. Programlar birlikte çözüm fikrini geliştirecek niteliklere sahip olmalıdır. Böylelikle başarılı bir program, niteliklerinin yeterliliği ölçüsünde sonuç alacaktır (Sağır, 2019, s. 16).

2.4.2. Aile Eğitiminin Tarihçesi

Çocuk yetiştirme anlayışları aileden aile değişiklik göstermektedir. Bu değişikliklerden dolayı aile eğitimlerinin gelişimi tarihsel dönemler ve o dönemde şekillenen ana tema dikkate alınarak incelenir. Bir dönemde ortaya çıkan tema diğer dönemde de görülebilir. Bu dönemler ve ana temalar şöyle sıralanabilir:

1. Geleneksel Dönem Öncesi: Çocuğa bakma, çocuğu koruma, sevmek
2. Geleneksel Dönem: Çocuğu terbiye etme, çocuğa disiplin kazandırma
3. Modern Dönem:
 - a. Yoksul çocukları destekleme
 - b. Çocuğun gelişimini en üst düzeye yükseltme
4. Modern Dönem Sonrası: Çocukların bireysel farklılıklarına ve gereksinimlerine eğilme ve alternatif yaklaşımlar benimseme (Temel,2020).

Aile eğitimi kavram olarak yetişkin eğitimi kapsamında değerlendirilir. Anne babaların çocuklarını sağlıklı biçimde yetiştirmelerini imkânlı hale getirebilmek için kamusal olarak uygulanan bir eğitim türüdür. Türkiye’de halen yürürlükte olan 1982 Anayasası’nda 41. madde “Aile Türk toplumunun temelidir” demektedir. Bu kapsamda devletin ailenin huzur ve refahı ile ilgili birtakım sorumlulukları vardır. Anne ve çocukların korunması, aile planlamasının sağlanması için gereken tedbirlerin alınması devletin uhdesindedir. Aile eğitiminin temel maksadı, ebeveyn olmanın farklı özellikleri hakkında yetişkinleri bilgilendirmek ve onların bilinçli bir aile yapısı kurma ve bunu sürdürme konusunda nitelik kazanmalarını sağlamaktır. Aile eğitimi ile alakalı tüm sürece bakıldığında 18. yüzyıldan itibaren ailenin işlevleri üzerine araştırmaların başladığı ve ülkelerin toplumun temel yapı taşı olarak gördükleri ailenin

korunmasına yönelik devlet üzerinden tedbirler aldıkları görülmektedir. Sanayi Devriminin beraberinde getirdiği kentleşme olgusu, modernleşme ve teknolojinin gelişmesi ile toplumsal hayatta dönüşümler yaşanmıştır. Böylece geleneksel aile modelinden modern aile modeline doğru bir geçiş başlamıştır. Modern ailenin ortaya çıkışı ise, eğitim yoluyla bireylerin dönüştürülmesini, toplumun temel ve en dinamik birimi olarak ailenin işlevsel olarak değerlendirilmesini beraberinde getirmiştir (Şeker, 2013).

Sanayileşmenin getirdiği toplumsal dönüşüm ve sosyal değişim ebeveynlik becerilerinin çocuk sağlığı ve çocuk eğitimi gibi konularda önem kazanmasına neden olurken bu konuda çeşitli ebeveynlik eğitimleri verilmesi fikrini de beraberinde getirmiştir. Özellikle Batı ülkelerinde ailelerin eğitime gereksinim duydukları önleyici, koruyucu ve geliştirici yönde hizmet sağlanması amacıyla eğitim programları gündeme gelmiştir (Alpaydın, 2011).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de aile eğitim programları, çoğunlukla kültürel ve ekonomik düzeyi düşük risk grubundaki ailelerin çocuklarına fayda sağlamak ve bu ailelere sağlık, eğitim, sosyal ve ekonomik yönden destek vermeyi hedeflemektedir (Kılıç, 2010).

Bu anlamda Türkiye’de ilk eğitim çabaları 1928 yılından 1935 yılına kadar “Millet Mektepleri” üzerinden şekillendirilmiştir. Genel anlamıyla Millet Mektepleri okuma yazma ve yurttaşlık eğitimini vermek üzere kurulmuşlardır. Basit hesap işlemleri, sağlık bilgisi, temel vatandaşlık bilgileri buralarda verilmekteydi. Bunun ardından aile odaklı eğitimler yıllar sonra özellikle Prof. Dr. İhsan Şükrü Aksel Gülhane Askeri Tıp Akademisinde başlattığı anne baba haftalık sohbet toplantıları ile ilk nüvesini oluşturmaya başlamıştır. Ardından 1982 yılında Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı ve Prof. Dr. Sevdâ Berkman ile Prof. Dr. Diane Sunar tarafından “Erken Destek Projesi” başlatılmıştır. Bu programda çocukların bilişsel gelişimlerinin takip edilmesi özellikle annelerin bu gelişime duyarlı davranarak bu gelişim desteklemesi AÇEV’nın uzmanlarınca geliştirilen anne çocuk eğitim programı haline kavuşmasına vesile olmuştur. Program zamanla Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP)’e dönüşmüştür. Farklı başlıklara sahip program unsurları Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Başbakanlık Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) iş birliği ile Toplum Merkezleri’nde uygulanmıştır (Alpaydın, 2011)

Aile eğitimi adına önemli adımlardan biri de 1989 senesinde İstanbul Üniversitesinde açılan “Ana Baba Okulu” uygulaması olmuştur. 1998 senesinde yine aynı üniversitede “Evlilik Okulu” uygulaması da evlilik yolundaki gençler ve evli bireylerin farkındalıklarını bilinç seviyelerini arttırmayı hedefleyerek uygulanmışlardır. Kısıtlı sayıdaki katılımcıyla uygulanan bu eğitimler birer deneme niteliği kazanmış, ancak süreklilik arz etmemiştir. Hayat boyu öğrenme merkezlerine bağlı Halk Eğitim Merkezleri (HEM) belirli zor koşullar içerisinde hayatlarını sürdüren ebeveyn ve çocukların gelişimlerini desteklemek maksadıyla 1993 senesinden itibaren farklı kapsamda ebeveyn eğitim programları uygulanmaktadır. Zaman içinde toplumsal gereksinimlerin değişmesi ve buna bağlı olarak verilmesi gereken eğitimler şekil değiştirmektedir. 2010 senesine kadar uygulanan programlar Okul Öncesi Eğitim’den faydalanma şansı bulamayan çocukların aile gelişimi desteğini amaçlamıştır. Çevre koşullarındaki olumsuzluklara karşı aile merkezli sürdürülen programlar çocukların aldıkları sosyal duygusal bilişsel gelişimlerini desteklemek amaçlıdır (Aile Eğitimi, 2015).

2008 senesinden 2010’a kadar Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (HBOGM) bünyesinde aileler ve çocuklara hizmet vermeyi amaçlayan 12 farklı kurum ve bunun yanında üniversiteler ile bilim kurulları eşliğinde gerçekleşen bu programlar toplumdaki gereksinimler dikkate alınıp tekrar yapılandırılmış ve “Aile Eğitimi Kurs Programı’na çevrilmiştir (Aile Eğitimi, 2015).

2.4.3. Aile Eğitiminin Yararları

Yapılan bilimsel çalışmalar insanların eğitim sürecine daha anne karnındayken dolaylı olarak başladığını göstermektedir. Anne karnındaki bebeğin dış uyaranlara karşı tepki verdiği ve uyum çabası gösterdiği görülmektedir. Beyin gelişimi devam ettikçe eğitim sürecinin etkisi insan yaşamında daha da önemli hale gelmektedir. Bu dönemde etkili bir diğer faktör ise insanların kendi tercihlerinden bağımsız bir aile ortamı içinde dünyaya gelmeleri ve ebeveynlerinin aktardıkları yaşam deneyimleri ile yaşamlarının sonraki süreçlerinin şekilleneceğinin bilinmesidir. Yeni doğan döneminden okul çağı ve yetişkinliğe giden süreçte davranış kalıplarını çevrenin ve ebeveynlerin tutumları belirlemektedir. Bu verilerden yola çıkarak toplumun en küçük ve en önemli sosyal yapısı olan ailenin çocuk eğitimi ve yetiştirilmesinde, sosyal özelliklerini edinmesinden sorumlu olduğunu söylemek mümkündür. Anne ve

babaların çocuk eğitiminde aktif olmaları, çocuk gelişimine katkıda bulunmaları her yaşta çocuğun gelişimi için oldukça önemlidir (Kıncal, 1993).

Henderson ve Berla'nın (1981), 85 farklı araştırmayı inceleyerek ulaştıkları verilere göre:

- Anne-babaların katılım alanları çeşitlendikçe, çocukların okul başarıları artmaktadır.
- Anne-babaları eğitim yaşamlarına katılım gösteren çocuklar öğrenimlerini yarıda bırakmayıp tamamlamakta, yüksek akademik başarılarla sahip olmakta, yapılan çalışmalara daha fazla katılım göstermekte ve ev ödevlerini düzenli olarak yapmaktadırlar.
- Anne-baba katılımını önemseyen, okul-aile iş birliğine dayalı programlar düşük başarı düzeyindeki çocukların akademik anlamda gelişmesine olanak sağlayıp ortalama düzeyindeki çocuklara yetişmelerine yardımcı olmaktadır.
- Anne-babaları okul ile ilişki kurmayan, eğitimcilerle iş birliği halinde olmayan ve okulda yapılan çalışmaları takip etmeyen çocuklar akademik yönden akranlarının gerisinde kalmaktadır.

Eğitim faaliyeti sadece okulda ve önceden tanımlanmış eğitim alanlarında yürütülen bir süreç değildir. Çocuklar temel deneyimlerini edindikleri, ilk etkileşimlerini sağladıkları ortamlarda eğitim almaya başlarlar. Bu ortamlardan ilki ailedir. Çocuk genetik olarak getirdiği niteliklerini ne kadarını geliştirebileceğini ve bunların nasıl biçimleneceğini, ardından gelen süreçlerde hayatını ne derece etkileyeceğini zaman içerisinde deneyimler. Bu noktada etkili olan çocuğun yetiştiği ailenin sosyo-kültürel niteliği, çocuklarına verdiği uyaranlar ve çocukların ailelerinden gördükleri davranış ve tutumlardır. Çocukların gelişiminde etki alanı bu derece geniş olan aile, çocuk gelişimi ve eğitimi hakkında bilgilendirilmeli, bilinçlendirilmeli ve çocukların eğitilmesi gerekmektedir. Eğitim süreçlerinde verim alınması temel unsur olan ailenin bu sürece katılımı ile yakından alakalıdır (Ceyhan, 1995).

2.5. AİLE EĞİTİM PROGRAMLARI

Günümüzde, özellikle aile eğitiminin önemi günümüzde daha iyi anlaşılmakta ve bu alandaki çalışmalara daha fazla önem verilmektedir. Dünya genelinde ve

Türkiye'de çocukların gelişim süreçlerine destek olmak ve olumsuz davranışları önlemek amacıyla çeşitli kamu kuruluşları, vakıflar ve özel kurumlar faaliyet göstermektedir. Bu kuruluşlar, ailelerin çocuk yetiştirme konusundaki farkındalık düzeylerini artırmak ve olumlu ebeveyn tutumlarını teşvik etmek için planlı ve düzenli uygulamalar yürütmektedir (Kalburan & Şahin, 2009).

Aile eğitim programları ailelerin çocuklarını yetiştirmelerine yardımcı olup ebeveynlere ihtiyaç duydukları rehberliği sağlamak için, ailenin geçmiş bilgilerini ve deneyimlerini dikkate almaktadır. Bu programlar ebeveynlere, ebeveynlik becerileri, çocuk bakımı ve eğitimi hakkında çeşitli bilgiler kazandırmaktadır. Özellikle okul çağına çocuğu olan ebeveynlere çeşitli alanlarda ve ebeveynlik becerileri konusunda birçok katkı sağlamaktadır (Tezel ve Özbey, 2007).

Türkiye'de aile eğitimi programlarının, ebeveynlerin çocuklarının fiziksel, duygusal, akademik, ruhsal ve sosyal gelişimlerinde gereksinim duydukları becerileri ve anlayışları kazanmalarına katkı sağladığı gözlemlenmektedir. Bu programlar çeşitli yaklaşımlarla bu amaçlara yönelirken, aynı temel hedeflere odaklanmaktadır. Bu hedefler şunlardır:

1. Çocuğun gelişimine destek olmak,
2. Ebeveynlere anne-baba rollerinde yardımcı olmak,
3. Çocukta olumlu ve kalıcı davranış değişikliklerin gerçekleşmesini sağlamak,
4. Aile bağlarını güçlendirmek,
5. Aile içinde öğrenme ortamına faydalı katkılar sunmak,
6. Karşılaşılabilecek sorunları önceden önlemek ve çeşitli disiplin yöntemlerini sunmak,
7. Çocukların eğitim hayatına başlarken hazır bulunuşluk seviyelerini arttırmak (Öztürk, Parlar, 2022).

Günümüzde yaşanan hızlı değişimler göz önünde bulundurulduğunda farklı aile eğitim programlarına ve bu programlara işlerlik kazandırılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçları gideren program yaklaşımları;

1. Okulda Çocuklara Uygulanan Program Yaklaşımı,
2. Aileye Uygulanan Program Yaklaşımı,
3. Çocuk ve Aileye Birlikte Uygulanan Program Yaklaşımı,

4. Çocuk Aile ve Topluma Birlikte Uygulanan Program Yaklaşımı, şeklinde sıralanabilir (Ural, 2005, s.373).

Aile eğitim programlarının genel yapısına bakıldığında yetişkin eğitimleri karşımıza çıkmaktadır. Dünyada yetişkinlere yönelik olan eğitimlerin odak noktası ise, özellikle okuryazarlıktır. Bununla birlikte okuryazarlık programlarının içerisine ülkeye ve bölgeye göre farklılıklar göz önüne alınarak ailelerin ilgi duyabilecekleri çeşitli farklı eğitimler yerleştirilmektedir. Bu eğitim programlara genellikle okur yazarlık oranının dikkat çekici biçimde düşük olduğu kadınlar alınmaktadır ve programların içeriğine kadınların gereksinim duydukları anne-çocuk sağlığı, ev ekonomisi, ev yönetimi gibi farklı konular da dâhil edilebilmektedir. Bu eğitim programlarını hazırlayan aile eğitimcilerin yetiştirilmesinde farklı sınıflandırmalar yapılabilmektedir. Burada kısmen değinileceği gibi National Council on Family Relations-Aile İlişkileri Milli Konseyi (NCFR) kurum olarak bu eğitimleri belli başlıklar altında toplamaktadır. Bu başlıklar şöyledir;

Toplumsal anlamda aile ve birey eğitimleri: Bu alanda kamu kurum ve kuruluşları, dini kurumlar ve mesleki örgütler gibi kurumlar üzerinden aile ilişkileri ele alınmakta ve yaşama dair çok farklı alanlarda vatandaşların yetiştirilmesi ve ebeveyn-çocuk birlikteliği, akran birlikteliği gibi konuları içerecek biçimde eğitim programları hazırlanması söz konusu olmaktadır.

Ailenin iç dinamiklerine dönük eğitimler: Bu eğitim türünde aile bireylerinin aralarındaki ilişkileri anlayabilmek amacı ile hazırlanan programlar söz konusudur. Verilen eğitimler içerisinde ailenin sosyal süreçleri, aile üyeleri arasındaki iletişim sorunları, ebeveyn problemleri ve çocukla ilgili problemler dikkate alınır. Çatışma yönetimi, genel aile stresleri ve krizleri bu kapsamda değerlendirilir. Ayrıca özel ihtiyaçlar yine bu eğitim içerisinde dikkate alınır.

Cinsellik ile alakalı eğitimler: Bu eğitim programında sosyal, psikolojik ve fizyolojik bakımdan sağlıklı bir cinsellik yaşanabilmesi için üreme fizyolojisi, biyoloji ve cinsel davranışlar ve değerler ile aile planlaması gibi konular hakkında bilgilendirme yapılır.

Kişiler arası ilişkiler: Bu eğitimlerde ise aileyi var eden bireyler arasında sağlıklı ilişkilerin sürdürebilmesi adına gereken yeteneklerin elde edilmesi amaçlanır.

Aile bireyleri arasındaki ilişkiler ve diğer bireyleri anlayabilme, dinleme ve duygudaşlık kurma gibi konularda bilgilendirmeler yapılır (Alpaydın, 2011).

Aile bütçesi ve kaynakların yönetimi: Bu eğitimlerde ailenin gereksinimlerinin karşılanmasına dair kaynakların yönetilmesi, uygun dağıtılması ve geliştirilmesi ile ilgili olarak kararlar alınmasına yardımcı olunur. Bütçe terimi sadece mali bütçeden ziyade genel olarak zaman dâhil diğer kaynakların yönetimini de içerir. Dengeli ve sosyal çerçeveye uygun bir şekilde yapılan bir dağılım sağlıklı aile yapısının korunmasını sağlar.

Ebeveyn eğitimi: Çocukların aile içerisinde toplumsal hayata hazırlanması konusunda verilen eğitimidir. Bu eğitimlerde ebeveynlerin rehberlik etme becerileri kazanması hedeflenirken ebeveynlik kuralları, alınması gereken sorumluluklar ve etkili ebeveynlik becerileri üzerinde çalışma ve değerlendirmeler yapılır.

Aile hukuku ve kamu düzenine dair eğitim: Bu başlıkta yasal haklar ve sorumluluklar, bunlarla alakalı kavramlar, aileyi etkileyen kanuni, hukuki düzenlemeler ve kamu ile olan ilişkilerin doğru bir biçimde yürütülebilmesi ve sivil haklar gibi sosyal güvenlik konularında bilgilendirme yapılır.

İş ahlaki eğitimi: Bu program dâhilinde aileyi meydana getiren bireylerin sosyal tutumların kalitesini ve nitelikleri kavrayabilmeleri, ahlaki hususlarda değerlendirme yapabilmeleri adına gereken yeterlilikleri kazanmaları hedeflenir (NCFR, 2009a: 5 ve 2009c: 1-2: Aile Eğitimi Üzerine Notlar).

Aile eğitim programlarına başlangıçta yalnızca annelere yönelik olarak odaklanılmış ve çalışmalar genellikle anneler üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak zamanla, babalara yönelik yapılan eğitimlerin de yarar sağladığı ortaya çıkmıştır. Baba odaklı eğitim programları, babaların çocuk gelişimi sürecindeki rolü ve önemine dair farkındalık oluşturarak babalara destek sağlamayı amaçlar. Eğitim programları sonunda yapılan araştırmalar, babalara yönelik hazırlanan bu programların, katılımcı babaların çocuk yetiştirme ve bakımı konusundaki farkındalık ve becerilerinin artmasına, problem çözme becerilerinin gelişmesine, anksiyete gibi olumsuz duyguların hafiflemesine ve babaların çocukları üzerinde cezalandırma ve şiddetle yönelik eğilimlerin azalmasına yardımcı olduğunu göstermektedir (Koçak, 2004).

2.5.1. Aile İçi Eğitim Programları İçerik ve Yaklaşımları

Temel olarak aile eğitimi ile hedeflenen aileleri ve aileyi oluşturan bireylerin bazı gereksinimleri karşılmasına destek olmaktır. Bunlar şöyle sıralanabilir (Alpaydın, 2011).

- Yaşam süresince üstlendikleri rolleri ile alakalı gelişimlerine, süreçlere uyum sağlamalarına dair kolaylaştırıcı bir etkide bulunmak,
- Psikolojik olarak sağlıklı olmalarını desteklemelerini ve kuvvetlendirilmelerini sağlamak,
- Ailenin içerisinde rolleri ile alakalı olarak var olan bilgi becerilerini geliştirmeye çalışmak,
- Aile içerisindeki ilişki yapısının kuvvetlendirilmesi,
- Kişilerin yaşam kalitelerini geliştirip zenginleştirmeye gayret etmek,
- Kişilerin eş ve ailelerinin var olan potansiyel yetenek beceri ve bilgilerini kullanabilmeleri noktasında odaklanmalarını ve cesaret dönmelerini sağlamak,
- Genellikle örgün eğitimin haricinde gerçekleştirilmekte olan yetişkin eğitimi olarak adlandırılabilir iş birliğine dayanan ve önleme yaklaşımını benimseyen ve eğitim içerikleridir.

Aile eğitimleri genel olarak bireylerin ve ailenin yaşam güçlerini arttırmak ve geliştirmek üzere belirli konulara odaklanır. Aile yapısını oluşturan bireylerin eğitilmeleri vasıtasıyla birtakım problemler daha ortaya çıkmadan kişilerin aile yaşamlarını geliştirebilecek ve oluşabilecek problemleri önleyecek eğitimleri alması amaçlanır. Bu tarz programlar bilgilendirici olmanın yanında önleyici modelli yaklaşımlar biçiminde tanımlanırlar (Alpaydın, 2011).

Aile içi eğitimler genel anlamda aile yaşantısını geliştirmeye odaklanmıştır. Bu kapsamda önleyici ve aile bireyleri için bilgilendirici nitelikteki bu eğitim çalışmalarında eşitlik, aile gücüne odaklanma ve ailenin temsil ettiği değerlere saygı göz önünde bulundurulması gereken temel ilkelerdir. İçerik süreç geliştirmeye odaklı olarak değerlendirilir. Bu ilkeleri irdelemek gerekirse (Okçabol, 2000);

Eşitlik: eşitlik ilkesi uyarınca eğitimciler ve katılımcıların kendi arasında hiyerarşik bir sıralama olmamalıdır. Aile içi eğitim katılımcıları yetişkinler

olduğundan dolayı gerçek manada bir öğrenmenin sağlanabilmesi ancak yetişkin katılımcıların rahatça eğitim sürecine dâhil olabilmeleri ile edindikleri deneyimleri paylaşıp deneyimleri üzerinde birtakım değerlendirmeler yapabilmeleri ile mümkün olur. Bu durum eğiticilerin tutumları ve yaklaşımlarıyla doğru orantılı olarak daha verimli gelişebilecek bir süreçtir. Eğitimlerin verildiği ortamlar katılımcılarla karşılıklı konumları kullandıkları dilin ve üslubun içeriği hatta görsel unsurlar arada eşit bir ilişkinin kurulabilmesinin önünde engel oluşturabilir (Okçabol, 2000).

Aile Gücüne Odaklanma: Aile eğitim programları ailenin içinde barındırdığı mevcut potansiyelini geliştirmeye odaklanmış gücü esas alan bir yaklaşım içerir. Bu kapsamda yaklaşım var olan sorunlara odaklanmaktan öte ailelerin güçlü yönlerinin, ilişki içerisinde ortaya çıkabilecek yeni sorunların çözümünde nasıl işlevsel hale getirileceğini bulmayı hedefler. Bu yaklaşım katılımcıların eğitim içeriğine karşı geliştirebilecekleri direncin kırılmasında da oldukça etkili olmaktadır (Okçabol, 2000).

Aile Değerlerine Saygı: Yetişkin eğitimleri yapısı gereği etik değerlere bağlı kalınarak verilmelidir. Eğiticilerin katılımcıların sahip oldukları aile değerlerine saygılı olması zorunludur. Ailelerin verdikleri tepkilerin büyük bir kısmının kaynağında ailenin dini, kültürel, gelenek ve görenek etkisinde ortaya çıkan değerleri vardır. Eğiticilerin katılımcıların tepkilerine, tutumlarına oldukça tarafsız yaklaşımları ve onların bu değerlerini eleştiren tavırlardan ve ifadelerden kaçınmaları gerekir. Bu konuda dikkatsiz davranmak kişi hakları bakımından olumsuz sonuçlar doğururken aynı zamanda katılımcıların eğitici ve eğitim içeriklerine tepkili olmalarına neden olabilir (Şahin & Özbey, 2007).

Günümüzde toplumsal hayat giderek karmaşıklaşmakta, ailelerin sağlıklı biçimde yaşamlarını sürdürmesi ancak daha çok beceri ve daha çok bilgi ve donanım gerektirir hale gelmektedir. Bu noktada ailelerin desteklenebilmesi için aile eğitimi çalışmaları uygulamaları söz konusu olmuştur. Aile eğitimleri farklı yaklaşımlarla yapılabilir. İçerikler ise gereksinimler ve politikalar ışığında şekillendirilir. Ailenin farklı yönlerden desteklenmesi esnasında gereksinim duyulan desteğin çeşidine bağlı olarak farklı çalışma yaklaşımları da söz konusu olabilmektedir. Bu yaklaşımlar;

Aile danışmanlığı: Bu kavramda içerik ailenin üyelerinin aralarındaki etkileşim niteliğini ve iletişimi keşfederek bir takım sorunlu olabilecek ilişkileri anlamaya

alışan yaklaşımdır. Burada hedeflenen ailede var olan kaynakları kullanarak problem özmeğe dair yeteneklerin artırılmasıdır. İletişim geliştikçe problemleri ortadan kaldırmaya dönük yeteneklerin artması ve iyileştirme sürecinin başlaması sağlanır. Aile danışmanlığı veya diğer bir ifade ile aile terapisi denilen olgu soruna odaklanma eğilimindedir. Genellikle bir sorun vardır ve bunun ortadan kaldırılmasına dönük yapılan çalışma ve izlenecek yol bu kapsamda değerlendirilir.

Aile okuryazarlığı: Yapılan alışmalar ve değerlendirmeler bizlere ailelerin çocukların ilk öğretnenleri olduğu noktasında bir fikir vermektedir. Eğitim süreci ocuk bakımından ilk olarak aile içerisinde başlar. Ebeveynlerin çocuklarına eğitim hayatları süresince devam edecek biçimde destek sunabilecek kadar bilgi birikimi veya en azından farkındalık sahibi olması hedeflenmelidir.

Ebeveyn eğitimi: Ebeveynlerin yani anne babaların yaşama hazırlıklarında çocuklarına rehberlik yapabilmeleri adına gerek duydukları bilgileri becerileri kazanabilmeleri bu eğitimlerin hedeflerindendir. Bahsedilen amaç doğrultusunda etkili ebeveynlik yetenekleri ve yeterlilikleri kazandırılmaya çalışılan anne-babalar yaşamları süresince değişen ve sürekli dinamik olan ebeveyn rollerine uyum sağlamaya hazırlanırlar. Bu eğitim içeriklerinde bilgiler ve beceriler daha sistemik bir şekilde ebeveynlere aktarılmış olur.

Ebeveynlik yetkinleştirme yaklaşımları: Aile eğitimlerinde davranışsal ya da duygusal sıkıntıları olan çocuklara sahip olan ebeveynlerin onlara nasıl davranmaları gerektiği konusunda bilgi verilir. Bilgilendirme ile ebeveynlerin farklı durumlarda nasıl bir yaklaşım göstermesi gerektiğine dair farkındalıkları artar (şahin & Özbey, 2007).

Evlilik eğitimi: Aile karı koca arasındaki ilişki üzerinde ancak sağlıklı biçimde ilerler dolayısıyla bu ilişkinin desteklenmesi ve doğru yönlendirmesi verilmesi gereği ile oluşturulan programlar evlilik eğitimleridir. Evlilikteki ilişkileri düzenlenmesi, iletişimin sağlıklı ilerlemesi ve geliştirilmesine dönük olarak uygulanan programlar karşılıklı etkileşimi ilerletmek üzerine şekillenirler. İlişki kalitesini arttırmayı hedeflerler; ebeveynlerin kendi arasında sağlıklı ilişki kurması ailenin yapısını direkt olarak etkiler. Böylece evlilik eğitimleri aile eğitimlerinin önemli bir parçasını oluşturur.

Sorun odaklı eğitimler: Aile içinde birtakım problemlili bireyler söz konusu olabilir. Örneğin alkol veya madde bağımlısı olan üyeler veya psikiyatri rahatsızlığa sahip olanlar veya Alzheimer gibi daha farklı rahatsızlıklardan mustarip olanlar ailenin destekleyici fonksiyonu gereği yakınlarını desteğine gereksinim duyarlar. Böylece sıkıntı yaşayan bireylerin aile desteği ile hayatını sürdürmesi söz konusu olur. Bahsi geçen eğitimler bu amaç doğrultusunda şekillenirler.

Aile eğitimi: Doğrudan aile bireylerini hedefleyen ve ailenin rutin yaşantısını etkileyen konuları içeren eğitimlerdir. Aile eğitimlerinde katılımcıların yetişkin bir aile üyesi olarak ve ailedeki rolleri göz önünde bulundurularak eğitim sürecine dâhil olmaları söz konusudur (Şahin & Özbey, 2007).

2.5.2. Aile Eğitim Programlarının Çeşitleri

Aile eğitim programları çağın gereğine, çocukların ve ebeveynlerin gereksinimlerine göre değişip çeşitlenebilmekte ve teknolojinin getirdiği olanaklar ile uygulama çalışmalarında kolaylıklar sağlamaktadır. Uygulanan programların hedefleri ve uygulama imkânları programın çeşidi üzerinde etkili olmaktadır. Bu kapsamda aile eğitim programları programa katılan kişi sayısına göre grup eğitimleri ve birebir eğitim olarak sınıflandırılabilir gibi evde eğitim ya da kurumda eğitim gibi uygulamanın yapıldığı yere göre ve bu eğitimleri daha geniş kitlelere ulaştırabilmek için kullanılan ve eğitime ulaşılabilirliği kolay olan Mobil Hizmetler uygulaması olarak sınıflandırılabilir (Şahin ve Özyürek, 2010).

2.5.2.1 Grup Eğitimleri

Grup eğitime dayanan aile eğitim programları, çocuklar bir eğitim kurumuna devam ederken çocukların ebeveynleri ile sürdürülen uygulamalı davranış analizleri üzerinden ilerler. Ebeveynlerin süreçleri öğrenmeleri adına çocuklarla birlikte uygulama yaptıkları, bizzat çocuklarına beceri kazandırmak üzerine kavramsal çerçeveyi de öğrendikleri bir programdır. Grup eğitime dayanan programlarda 12 kişiye kadar aile grupları oluşturularak maksimum 10 haftaya yayılacak şekilde program planlanmaktadır. Bahsedilen yaklaşım dâhilinde genellikle uzmanlar ebeveynlerin çocuklarına dair öz bakım yeteneklerini geliştirmeye çalışırlar. Konuşma, davranış, oyun ve tuvalet eğitimi konusunda bu programlarda ebeveynlere ipuçları verilmektedir. Bunlarla alakalı pekiştirme çalışmaları yapmalarını sağlamaktadır (Tavil, 2004).

Aile eğitim programlarının grup eğitimi olarak verilmesinde katılımcı ebeveynlerin birbirlerinden öğrenmeleri gibi bir avantaj söz konusudur. Eğitim sürecinde ebeveynler tarafından karşılıklı olarak yapılan bilgi, duygu alışverişi tarafların daha geniş bir perspektifte bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Grup eğitimlerinde toplantılar, modellerle gösterme, sunu hazırlama, ev ödevleri, rol yapma gibi farklı öğrenme süreçleri ve taktikleri kullanılmaktadır. Bu eğitimler daha fazla sayıda katılımcıya ulaşmayı sağladığı için yaygınlaştırma ve iktisadi bakımdan kolaylık sunmaktadır. Aile eğitimleri kapsamında uygulanan eğitimlerin büyük kısmı grup eğitimi şeklinde düzenlenmektedir (Yakın, 2009).

2.5.2.2 Birebir Eğitim

Aile eğitimleri verilirken bir diğer eğitim çeşidi de birebir eğitimidir. Bu eğitim programında ebeveynler ve uzmanlar karşılıklı olarak birebir çalışmaktadırlar. Bu programlar aracılığıyla çocukların ihtiyaçlarına göre ebeveynlerin uygulamalı davranış analizleri yapılmakta, kazandırılmak istenen davranış süreçlerini öğrenmeleri ve çocuklara uygulamaları beklenmektedir. Böylelikle çocukların yeteneklerini geliştirmeleri, kavramları öğrenmeleri ve benzer kazanımları almaları hedeflenmektedir. Bu eğitimler, belirli sınırların ortadan kalkmasına yardımcı olmasına karşın dezavantaj olarak ekonomik anlamda daha maliyetli eğitimlerdir (Cavkaytar, 2000).

2.5.2.3 Eve Dayalı Aile Eğitim Programı

Aile eğitimleri katılımcıların etkileşimine ve sayısına göre gruplanabildiği gibi eğitim ortamına göre de sınıflandırılabilir. Bu eğitim çeşitlerinden biri de ev temelli aile eğitim programıdır. Bu programlar ebeveynlere erken dönemde çocuk bakımı, çocuğa dair yetersizlikler ve çocuğun gereksinimlerinin nasıl karşılanacağı gibi konularda beceri kazandırmayı, ebeveynlerin bilgilerini arttırmayı hedeflemektedir. Eve dayalı eğitim programları özel eğitim kapsamında değerlendirilen veya okul öncesi eğitim kurumuna farklı nedenlerden dolayı gidemeyecek olan belirli yetersizliklerden ağır biçimde etkilenen çocuk ve onların ailelerine dönük olarak düzenlenmektedir. Evde eğitim programlarında temel amaç ailelerin çocuğun özel gereksinimlerini dayalı eğitimlerindeki katılımını arttırmaktır. Eğitim uygulamalarda ailenin ihtiyaçları var oldukları ortamlarında belirlenerek, planlamaları aileyle birlikte yaparak çocukların gereksinimlerinin doğal ortamlarında giderilmesi sağlanmaya

çalışılır. Bu noktada ailenin bilgi kazanması ve becerilerini arttırması esas hedeftir. Eve dayanan eğitim programlarında eğitimin içerik kısmı ebeveynlerin kazanması hedeflenen becerilere göre şekillenir. Burada ebeveynlerin öncelikli gereksinimleri hedeflenmelidir. Bu programların bir kısmı ailelerin çocukları belirli davranışlarını nasıl kontrol edeceği üzerine şekillenirken işlevsel konular da programa dahil edilebilir. Giyinme, tuvalet eğitimi, yemek yeme gibi öz bakıma dayanan becerilerini nasıl geliştireceklerini de eğitim kapsamında ele alınabilir (Yakın,2009).

2.5.2.4 Kurumda Eğitim Programı

Kurum temelli aile eğitim programları çocukların devam ettikleri eğitim kurumlarında genellikle onların inisiyatifi ile düzenlenen eğitimlerdir. Bahsedilen kurumların niteliği resmi ve gayri resmi özel kurumlar olabilmektedir. Kurum temelli programlar çocukların belirli davranış ve becerileri nasıl kazanmaları gerektiğini temel alır. Bu beceriler devam edilen eğitim kurumunda düzenlenen eğitimler aracılığıyla kazandırılmaya çalışılır. Kurum temelli programları içeren modellerde çocuklar, ebeveynleri eğitim alırken ilişki kurma, sosyalleşme gibi imkânlar bulabilmektedirler. Eğitim için farklı yerlere gitme zorunluluğu olmadığı için kolaylık sağlamaktadır. Uygulamacı aile ziyaretleri yapmak maksadıyla sürekli yer değiştirmek durumunda kalmaz. Uygulama kolaylığı ve çocukların sosyal etkileşimini önceleme kuruma dayalı modellerin avantajları arasındadır. Uygulamacılar çocukları program esnasında rahat biçimde gözlemlene imkânı yakalamaktadırlar. Eğitimler esnasında ana çocukların yakından takip edilmesi önemlidir. Bu model getirdiği kolaylıklar sayesinde daha fazla sayıda çocuk ve aileye ulaşma olanağı sunmaktadır (Yakın, 2009).

2.5.2.5 Ev ve Kurumda Eğitim Programı

Ev temelli aile eğitim programları ile kurum temelli aile eğitim programlarını birleştiren ev ve kuruma dayanan aile eğitim programları da söz konusudur. Bu programlarda çocukların devam ettikleri eğitim kurumlarında geliştirdikleri yeteneklerini evlerinde ve yakın çevrelerinde sürdürebilmeleri, genelleştirebilmeleri veya kurumda yeterince üzerinde durulamayan yeteneklerinin kazandırılması hedeflenmektedir. Eve ve kuruma dayanan aile eğitim programlarının hedefleri kendi içinde farklılaşabilmektedir. İlk olarak çocuk için eğitim kurumunda uygulanan programın ev ile yürütülmesi genişletilmiş bir uygulama programı ortaya konulmasını

sağlar. İkinci olarak ise okulda gerçekleşen bir hedefin ortamı ve malzemesinin değiştirilmesi ile ev ortamına yansıtıldığı genelleştirme programı söz konusu olabilir. Üçüncü tür program olarak da özelleştirilmiş programları sayabiliriz. Bu programlar genelde çocuğun öz bakımı ev içindeki becerilerin geliştirilmesi ve buna benzer yeteneklerin başlatılıp sürdürülmesi adına planlanır. Bunlara ek olan bir program türü ise davranış değişimine dayanan programdır. Ebeveynlerin çocukların ev ortamında sergiledikleri uygun olmayan davranışları değiştirmeleri, en azından azaltmalarına yönelik olarak planlanan ve uygulanan program çeşididir (Varol, 2005).

2.5.3. Yurt Dışındaki Aile Eğitim Programları

Dünya genelinde birbirinden farklı demografik özellik gösteren aile yapılarına yönelik çok sayıda farklı aile programları uygulanmaktadır. Bu konu üzerine yapılan çalışmalarda ailelerin eğitim seviyesine, sosyal veya ekonomik durumuna bakılmaksızın eğitim gereksinimlerinin olduğu görülmüştür. Programların uygulama sonuçlarına göre, bu programların ebeveynlerin annelik ve babalık görevleri ile ilgili davranışlarını pozitif yönde değiştirdiği ve ebeveynlik stresini düşürdüğü için, ebeveynlere kendilerini yeterli hissetme noktasında fayda sağladığı tespit edilmiştir. Ayrıca uygulanan programların ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimi olumlu yönde etkilediği ve çocuk bakımı konusunda ebeveynlere pozitif yönde katkı sağladığı görülmüştür (Akgün & Yeşilyaprak, 2010).

Yurtdışında uygulanan aile eğitim programları genellikle çocukların karşılaşılabileceği sosyal ve fiziksel riskleri azaltmak için ebeveynlere veya ailelere uygulanan programlardır. Bu programların tasarımında, uzun vadede çocukların okul başarısını ve devamını artırmak, suç oranlarını düşürmek, yetişkinlikte başarılı bir kariyer ve gelir elde etmelerini sağlamak, refah seviyesini yükseltmek ve dolayısıyla sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamak gibi hedefler belirlenmektedir. Ancak, bu uzun vadeli hedeflerin değerlendirilmesi genellikle zor olduğundan, aile eğitim programları genellikle ara hedeflere odaklanarak tasarlanmaktadır (Kartal, 2020).

Aile eğitiminin bugünkü güncel popülerliğini elde etmesi ve etkinliği konusunda kabul görmesi özellikle ABD'de yapılan araştırmalarla sağlanmıştır. Farklı ülkelerde çeşitli uygulamalar yapılsa da ev ziyaretleri ve grup çalışmaları gibi yöntemlerin kullanılması yaygındır. Bu programların genel amacı, katılımcıların ebeveynliğin önemi ve ebeveynlik becerilerini ile ilgili farkındalıklarını arttırmaktır.

Bu programlar genellikle devlet kurumlarından ziyade vakıflar ve dernekler tarafından yürütülür. Bazı özel ve dezavantajlı grupların da bu eğitimlerden faydalanabilmesi için özel çaba gösterilir. Örneğin, davranış problemleri olan çocuklar ve madde kullanımı ile suça karışmış ebeveynlerin çocukları, sosyal hizmet kurumları tarafından kaydedilen aileler bu kapsamda değerlendirilebilir (AÇEV, 2009, s. 43). “Head Start”, “Early Start”, “Incredible Years”, “Parenting Wisely” ve “Minnesota Aile Eğitim Programı” gibi model aile programları öncelikle ABD ‘nde uygulanmaya başlanarak sonra dünya geneline yayılmıştır. Aşağıdaki tabloda belli başlı aile içi eğitim programlarının içerikleri ve hedef kitleleri belirtilmiştir (Karadağ & Tuncay, 2022).

Tablo 1 Dünya Geneline Aile Eğitim Programları Örnekleri

Programın Adı	Kime Yönelik Gerçekleştirildiği	Uygulama Yöntemi	Özellikleri
Incredible Years	Dezavantajlı ebeveyn gruplarına	Seminerler ve ev ziyareti	0-12 yaş grubu çocuğu olan düşük sosyoekonomik düzey ve yüksek sosyokültürel risk barındıran dezavantajlı ailelere yönelik bir eğitim programıdır (Webster-Stratton, 1981).
Parenting Wisely	Ergenlerin ebeveynlerine	CD’ler ve internet aracılığıyla	Madde kullanımı ve evden izinsiz ayrılma gibi davranış sorunu yaşayan ergenlerin ebeveynlerine yönelik bir eğitim programıdır (Gordon, 2003).
Baba Katılımını Destekleme	Babalara	Grup çalışması	Toplum geneline yönelik uygulanır. Babaların temel ve dolaylı bakım becerilerini geliştirmek üzere uygulanır (Pruett, Pruett, PapeCowan ve Cowan, 2016).
Oregon Model Aile Eğitim Programı	Dezavantajlı ebeveyn gruplarına	Grup çalışması	Madde kullanımı, suça bulaşma vb. olumsuz arka plana sahip ebeveynlerde rol-playler ile pozitif ebeveynlik becerileri geliştirmeye çalışır (Sigmarsdottir, Rains ve Forgatch, 2016).

Destekleyici Ebeveynlik Aile Eğitim Programı	Dezavantajlı ebeveyn gruplarına	Grup çalışması ve ev ziyareti	Sosyal hizmet kuruluşlarında kaydı olan ihmal ve istismar mağduru çocukların ebeveynlerine yönelik uygulanır (Bavolek, 2016).
Triple-P Ebeveyn Eğitim Programı	Ebeveynlere	Ev ziyareti	Toplum geneline uygulanan bir programdır. Çocukların sosyal, bilişsel ve dil becerilerini geliştirmeyi hedefler (Sanders ve Turner, 2016).
Aileleri Güçlendirme Aile Eğitim Programı	Dezavantajlı ebeveyn gruplarına	Grup çalışması	Dezavantajlı gruplara yönelik yapılan koruyucu önleyici çalışmalarla ebeveynlere sağlıklı iletişim, problem çözme, etkili disiplin yöntemleri gibi becerileri geliştirmeyi hedefler (Kumpfer ve Hansen, 2014)

Kaynak:(Karadağ & Tuncay, 2022)

Yurt dışında uygulanan aile eğitim programlarından bazıları şunlardır;

Parenting Wisely Aile Eğitim Programı: Aileler ve ebeveynler için hazırlanmış davranış problemleri, şiddet, madde kullanımı, okuldan ve evden kaçma gibi ergenlik sorunlarını azaltmayı amaçlayan bir eğitim programıdır ve sosyal hizmetler uzmanları tarafından uygulanır. Program ailelerin belli başlı yeteneklerini geliştirmeye yardımcı olur (Pushak & Gordon, 2016).

Baba Katılımını Destekleme Programı: Bu program, klinik çalışmalarla derinlemesine araştırılmış ilk baba katılım programı olup, California’da düşük sosyoekonomik seviyedeki aileler için geliştirilmiştir. Program babaların çocuklarını desteklemek, çocuklarına bakım vermelerini sağlamak, çocuklarıyla düzenli ve aktif bir biçimde ilgilenmeleri ve oyunlar için hazır olmaları gibi konularda eğitim vererek pozitif baba katılımını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu eğitimler, babaların çocuklarına finansal destek sağlamalarını ve çocuklarıyla duygusal bağlarını güçlendirmelerini teşvik eder. Böylece, ortak ebeveynlik ilişkisini kuvvetlendirerek pozitif ebeveyn-çocuk ilişkisini desteklemeyi hedeflemektedir (Pruett ve diğerleri, 2016).

Triple-P Ebeveyn Eğitim Programı: Avusturalya’da yüksek risk altındaki çocuklar ve ebeveynleri için tasarlanmış, her biri daha üst düzey ebeveynlik becerilerini içeren, çok kapsamlı bir ebeveynlik Programıdır. Programın temel amacı,

ebeveynlerin bilgi, özgüven ve kendine yeterlilik konularındaki becerilerini geliştirmek ve çocuk ve ergenlerde görülen davranışsal ve duygusal sorunları azaltmaktır. Bu sayede, ebeveynlerin çocuklarına daha etkili bir şekilde rehberlik etmeleri ve sağlıklı aile yapıları oluşturmaları hedeflenmektedir (Ülker & Genç, 2021).

Even Start (Eşit Başlangıç Programı): Bu program 1988 yılında çocukların akademik başarısını arttırmak amacıyla hazırlanan bir programdır. Program aile merkezli bir program içinde okulöncesi eğitim ile yetişkin eğitimi bir araya getiren, ev ziyaretlerini temel alarak erken okuryazarlığı teşvik edici etkinlikler sunan bir programdır (Kalkan, 2021).

2.5.4. Türkiye’deki Aile Eğitim Programları

Dünyadaki örneklerine benzer biçimde Türkiye’de de aile eğitim programları genellikle sosyoekonomik olarak düşük seviyedeki ailelerin çocuklarına yönelik hazırlanmıştır. Devletin hedefi özellikle dezavantajlı gruplara destek vererek toplum sağlığını sürdürülebilir hale getirmektir. Eğitimler aracılığıyla hedeflenen; sağlık, eğitim, sosyal ve iktisadi çerçevede ihtiyaç duyan ailelerin ve çocukların desteklenmesidir. Çünkü bu aileler özellikle çocuk yetiştirirken karşılaştıkları zorlukların üstesinden nasıl geleceklerinin cevabını bulmakta bazen sıkıntı yaşamaktadırlar. Yaşadıkları belirsizlikler nedeniyle karşılaştıkları güçlüklerle baş edebilmekte zorlanmaktadırlar. Aile eğitimi veren kurumlar bu aileleri yönlendirmekte ve sorunların üstesinden gelebilmeleri için onlara destek sunmaktadırlar. Ailelerin kendi yaşadıkları sorunların çözümünde katılımcı ve aktif duruma gelmeleri toplumun genel sağlığının korunmasında oldukça önemlidir. Ayrıca Şahin ve Özbey’in (2007) belirttiği gibi, aile eğitim programları kapsamında aile içindeki diğer bireyler (abi, abla, babaanne, anneanne vb.) de çocuğun eğitimine daha etkin bir şekilde katkı sağlayabilirler (Kılıç, 2010).

Aile içi eğitim programlarının etkin bir şekilde sürdürülmesi ebeveynlik becerilerinin gelişmesine ve çocuklarla olan ilişkilerini daha olumlu sürdürülmesine destek sağlar. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Türkiye’de bu konuyla ilgili çeşitli aile eğitim programları düzenlemektedir. Zaman içerisinde edinilen tecrübelerle bu programların olumsuz taraflarının düzeltilmesi ve toplum geneline yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Aile, toplumların en önemli öğelerinden biri olarak kabul edilir ve yerine konulamaz bir rol oynar. Ailenin sosyal, manevi ve kültürel işlevlerini başka

bir şeyle değiştirmek zordur. Bu nedenle, ailenin korunması gereklidir. Araştırmalar, aile eğitim programlarının dñya genelinde ve Tñrkiye'de uygulanmasının, çocuklarda fiziksel ve duygusal şiddeti azalttığını, çocukların memnuniyetini artırdığını ve eğitim hayatları ile gelişimlerine olumlu katkılar sağladığını gñstermektedir (AÇEV, 2009).

Tñrkiye'de erken çocukluk eğitimi, özellikle 0-6 yaş grubuna odaklanarak yoğun bir şekilde sunulmaktadır. Bu yaş grubuna hizmet sunan ve sistemli bir şekilde 1989 yılından itibaren uygulanan programlara destek veren kurumlar arasında Millî Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Mñdñrlñęñ, Tñrk Silahlı Kuvvetleri, Tñrkiye Bñyñk Millet Meclisi, Özel Teřebbñs, Dñnya Bankası yerel yñnetimler, ùniversiteler òn plandadır. Ayrıca, Tñrkiye'de erken çocukluk eğitimine destek sağlayan kuruluşlar arasında UNICEF ve òzel sektñr temsilcileri de bulunmaktadır. Sivil Toplum Kuruluşları da (STK), devlet kuruluşlarıyla iş birliği yaparak veya kendi girişimleri ile erken çocukluk eğitimi hizmeti sunmaktadır. Bu STK'lar arasında Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı, Çaędař Yaşamı Destekleme Derneęi òne çıkmaktadır (Kılıç, 2010). Dñnyada uygulanan aile eğitim programları ev merkezli-kurum merkezli ve kurum-ev ortak merkezli şeklinde yñrñtñlñrken Tñrkiye'de uygulanan aile eğitim programları ise, çoğunlukla kurum merkezli olduğu için ev merkezli yapılan program sayısı yetersizdir (Temel, Aksoy ve Kurtulmuş, 2013).

Tñrkiye'de aileleri ebeveyn olma konusunda bilinçlendirmek amacıyla farklı kurumlar tarafından gereksinimlere bağlı olarak oluşturulan bazı programlar aşağıdaki gibidir,

- Kñk Adımlar Erken Eğitim Programı,
- Aile Merkezli Erken Mñdahale Programı,
- Uygulamalı Davranış Analizine Dayalı Olarak Hazırlanmış Aile Eğitim Programı,
- Ebeveyn-Uzman İş Birliği,
- Tuvalet Beceri Ėęretimi Aile Eğitim Programı gibi çeşitli aile eğitimi programları uygulanmıştır.

Bu eğitimlerin yanı sıra ùlkemizde anne-baba eğitimlerini en çok katkı sağlayan Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)'dir. AÇEV bñnyesinde verilen;

- Anne, Baba Destek Programları,
- Okul Öncesi Veli Çocuk Eğitim Programı,
- Anne Baba Olmak Seminerleri bunlardan sadece bazılarıdır (AÇEV 2024).

2.5.5.1. Türkiye’deki Erken Eğitim ve Destek Programları

Anne-Çocuk Eğitimi Programı (AÇEP): AÇEP, Türkiye’deki erken çocukluk eğitime yönelik, ev merkezli aile eğitim modelini temel alan ve bilimsel altyapısı olan bir okul öncesi eğitim programıdır. 1982-1991 Yılları arasında uygulanan ‘Erken Destek Araştırma Projesi’ verilerince 1993-1994 yılından itibaren halk eğitim merkezlerinde uygulanmaya başlanmıştır. Program Anne Çocuk Eğitim Vakfı bünyesinde sosyal ve ekonomik yönden zayıf olan ve okul öncesi eğitimi almayan 6 yaşındaki çocuklar ve onların annelerine yönelik 25 hafta süren bir programdır. Anne destek programı, üreme sağlığı ve aile planlaması ve zihinsel eğitim programı şeklinde üç bölümden oluşmaktadır (Bekman, 1998). Program ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarına göre, programa katılan çocukların sayısal ve sözel becerilerinde, zekâ puanlarında ve okul başarılarında artış görülmüştür. Programa katılan annelerin ise, eşleri ve çocukları ile olan iletişimlerinin güçlendiği ve ebeveynlik becerilerinin arttığı görülmüştür (Kartal, 2020).

Okul Öncesi Veli Çocuk Eğitim Programı (OVÇEP): AÇEV ile MEB Okul Öncesi Eğitim Genel Müdürlüğü iş birliğince ana sınıflarında 1999 yılında uygulanmaya başlayan ve okul-aile iş birliğini güçlendirip, çocuğa verilen desteği sürekli hale getirmeyi amaçlayan bir programdır. Program içeriği olarak çocukların zihinsel gelişimini, zekâ türlerini destekleyerek okul için hazır bulunuşluklarını arttırmaya yönelik çalışmalar vardır (www.acev.,2006,2024). Bu çalışmalar MEB’e bağlı anasınıfları ve bağımsız anaokullarında çalışan okul öncesi öğretmenleri tarafından uygulanmaktadır. Program sonrasında yapılan araştırma sonuçlarına göre, uygulamalara katılan çocukların akademik becerilerinin geliştiği, okula hazırlık çalışmalarında başarı oldukları, ders işleme ve çalışma alışkanlıkları kazandıkları görülmüştür. Programa katılan ebeveynler ise önemli bilgi ve beceriler kazansalardı (Kartal, 2020).

Aile Mektupları Projesi: Bu proje, eşlere ebeveyn olmayı düşünmeye başladıkları andan itibaren destek olmak için tasarlanmış bir programdır. Programda anne ve babalara hamilelik öncesi, hamilelik süreci ve bebeğin ilk üç yıldaki

gelişiminde dikkat edilmesi gereken konular ile ilgili bilgiler verilmektedir (Kılıç, 2018).

Anne Destek Programı (ADP): Bu program 3-11 yaş arasında çocuğu olan annelere çocuk gelişimi ve eğitimi konularında destek ve bilgi vermek ve anne ile çocuk arasındaki bağı güçlendirmek amacıyla hazırlanan bir programdır (Kartal, 2020).

Baba Destek Programı (BADEP): Türkiye'de 1997 yılından itibaren 2-10 yaşa arasında çocuğu olan ve okuma yazma bilen babaların çocuklarının gelişimine aktif katılımlarını teşvik etmek ve onların ebeveynlik kimlikleri üzerinde pozitif bir etki bırakmak amacıyla oluşturulan BADEP, bilimsel temellere dayalı bir eğitim programıdır. Baba Destek Programı, katılımcı babalara çocuk gelişimi hakkında bilgi düzeylerini artıran, iletişim becerilerini güçlendiren ve daha demokratik bir tutum benimsemelerini sağlayan eğitimler sunmaktadır. Bu program aracılığıyla, babalar çocuklarının gelişimine daha etkin bir şekilde katılma imkânı bulmaktadır. Program ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarına göre program, babaların ebeveynlik becerilerine olumlu katkı sağlamıştır (Kılıç, 2010).

Anne-Baba Olmak Seminerleri: Bu seminer çalışmaları, çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda 0-14 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlere, ailelerin önemi ile ilgili farkındalık yaratmayı ve aileleri bilgilendirmeyi amaçlayan çalışmalardır. Çocuk yetiştirme konusunda ebeveyn tutumlarına, aile içi iletişim becerilerine ve olumlu disiplin yöntemleri hakkında bilgilere yer verir (Kartal, 2020).

Benim Ailem ve Çocuk Eğitimi Programı: Türkiye'de Erken Çocukluk Hizmetlerinin genişletilmesine yönelik olarak geliştirilen programlardan biri olan Benim Ailem Programı, kurumsal eğitimlere alternatif bir model sunmaktadır. Bu program kapsamında sunulan Aile Eğitim Programı (AEP) ve Gelişimsel Eğitim Programı (GEP), aile bireylerinin çocukların gelişimi, sağlığı ve disiplini konusundaki bilgi ve becerilerini artırmayı amaçlamaktadır. Bu yolla, çocuğun gelişimini desteklemeyi ve ev ortamını zenginleştirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2008, s.4). Okul öncesi yaş grubundaki çocukları okul öncesi eğitimden yararlanamayan ve sosyal desteğe ihtiyacı olan anne-babaların ebeveynlik hakkındaki bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla, oluşturulmuş bir programdır (Şahin ve Özyürek, 2021).

2.5.5.2. Türkiye’de Üniversiteler, Millî Eğitim Bakanlığı ve Sivil Toplum Kuruluşları Desteğiyle Geliştirilen Erken Eğitim ve Destek Programları

Gazi Üniversitesi Aile-Çocuk Eğitim Programı: Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi tarafından 1988 yılında başlatılan 0-4 yaş Erken Çocukluk Eğitimi Projesi'nin sonuçlarına dayanarak geliştirilen Aile-Çocuk Eğitim Programı, Türkiye'nin aile eğitimi alanındaki önemli adımlarından birini oluşturmaktadır. Bu program, 2003 yılından itibaren "0-4 yaş Anne-Eğitimi Programı" yerine, aynı üniversite tarafından tasarlanan ve uygulanan "0-6 Yaş Aile-Çocuk Eğitimi Programı" olarak evrilmeye başlamıştır. Programın odak noktası, sosyoekonomik açıdan dezavantajlı koşullarda bulunan 0-6 yaş arası çocuklar ve aileleridir. Bu program, Türkiye'deki erken çocukluk dönemi eğitimi alanında kapsamlı ve etkili bir yaklaşım sunmaktadır (Ergenekon, 2016).

Millî Eğitim Bakanlığı Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü Anne-Baba-Çocuk Eğitim Projesi: Millî Eğitim Bakanlığı Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından 1997-1998 yıllarında başlatılan Anne-Baba-Çocuk Eğitimi Projesi, genç kızlara, anne adaylarına ve diğer kadınlara ve erkeklere yönelik olarak aile üyelerini yetiştirmeyi hedefleyen bir programdır. Bu proje, Kız Teknik Öğretim Okulları tarafından iller bazında uygulanmaktadır ve eğitim yetişkinlere okulda, yerel kurslar veya ev ziyaretleri şeklinde verilebilmektedir. Bu şekilde, ailelerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ve aile içi iletişimin artırılması amaçlanmaktadır (Bekman, Gürsel, 2005).

Anne-Baba Okulu: Anne ve babalara çocuklarına yönelik olumlu tutum ve davranışlar geliştirmeleri noktasında yardımcı olmayı, sağlıklı iletişim becerilerini kazandırmayı, çocuğun gelişim sürecindeki değişimleri anlatmayı ve cinsel eğitim gibi farklı konuları ele alarak anne ve babalara rehberlik etmeyi amaçlayan bir girişim olarak kurulmuştur. Eğitim sonrasında programa katılan anne-babaların çocuklarına karşı aşırı koruyucu, baskıcı ve otoriter tutumlarında azalma, eşitlik ve paylaşma tutumlarında ise artış olduğu saptanmıştır (Yavuzer, 2011).

Evlilik Okulu: İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü tarafından 1998 yılında başlatılan ilk "evlilik okulu" projesi, Türkiye'de sağlıklı aile ilişkilerinin gelişimini desteklemeyi amaçlamaktadır. Proje, 1998, 2001 ve 2004 yıllarında

uygulanmış ve yaklaşık 420 kişiye erişilmiştir. Bu programın hedef kitlesi, yeni evlenmiş, evlenme planları yapan ya da evlilik düşünen kişilerden oluşmaktadır. Programın içeriği, evlilik öncesi ilişkilerden başlayarak eş seçimi, evlilikte cinsellik, aile yaşam döngüsü, anne-baba olma deneyimleri, eşler arası iletişim ve çatışma yönetimi gibi çeşitli konuları kapsamaktadır. Bu eğitimlerin amacı, evlilikte yaşanabilecek sorunlara karşı hazırlıklı olmayı sağlamak ve katılımcıları güçlü bir ilişki ve aile birliği oluşturmaya teşvik etmektir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü,2011).

2.5.5.3. Türkiye’de Kurum, Aile ve Toplum Merkezli Aile Eğitim Modelleri

Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı (KAEEP): 1996 yılından beri 0-4 yaş arasındaki gelişimsel geriliği olan ve gelişimsel geriliği riski taşıyan çocuklar ve onların ailelerinin gereksinimlerini karşılamak amacıyla, ev temelli olarak yürütülen bir erken eğitim programıdır. Program sonrasında yapılan araştırma sonuçlarına göre, programa katılan çocuklar ve aileleri için bu programın oldukça faydalı olduğu ve yaygınlaştırılması gerektiği ortaya çıkmıştır (Kartal, 2020).

Kadın ve Çocuk Merkezleri Projesi: Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından çocuk bakımı ve eğitimini destekleyici, kapsamlı ve kaliteli eğitimler ile çocuk bakımı ve eğitiminin önemini yaygınlaştırmayı amaçlayan bir projedir. Proje aynı zamanda dar gelirli bölgelerde yaşayan kadınların ekonomik ve sosyal yönden güçlenmeleri için de çalışmalar yürütmektedir (Akçar, 2003).

Tablo 2 Türkiye’de Aile Eğitim Programları

No:	Program Adı	Seneler
1	0-4 Yaş Anne Çocuk Eğitim Programı (MEB- UNICEF- Gazi Üniversitesi İş Birliği)	1993-2004
2	0-6 Yaş Aile ve Çocuk Eğitim Programı (MEB- UNICEF İş Birliği)	2003-2005
3	0-6 Yaş Benim Ailem (MEB- UNICEF İş Birliği)	2005-2010
4	5-6 Yaş Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP) (MEB-AÇEV İş Birliği)	1993-2010

5	Aile İçin Temel Eğitim Programı (AİTEP) (MEB- UNICEF İş Birliği)	2007-2010
6	Baba Destek Eğitim Programı (BADEP) (MEB- AÇEV İş Birliği)	2003-2010
7	0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı	2010-2013
8	0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı (Revizyona girdikten sonraki hali)	2013-
9	Aile Çocuk Eğitim Programı (Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ve UNICEF İş Birliği)	2022-

Kaynak:(MEB, 2024).

2.6. İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de Aile Eğitimi alanında yazılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi hakkında Öztürk ve Parlar’ın (2022) “Türkiye’de Aile Eğitimi Alanında Yazılmış Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi” adlı araştırma sonuçlarına göre, Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezi veri tabanında gerçekleştirilen tarama sonucunda aile eğitimi üzerine toplam 28 tez olduğu belirlenmiştir. Etik kurallar gereği izin alınmamış 5 tez dikkate alınmamış, izinli olan 23 tez ile çalışmaya devam edilmiştir. Bu tezlerden 20’si yüksek lisans düzeyinde, 6’sı doktora düzeyinde ve 2’si tıpta uzmanlık düzeyinde yazılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi kullanılarak hazırlanan bu çalışmada 1998 ile 2019 yılları arasında yazılan tezler sınıflandırılmış ve analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, lisansüstü tezlerin çoğunlukla eğitim bilimleri enstitüsünde hazırlandığı, cinsiyet dağılımında kadın yazarların önde olduğu, tezlerin genellikle doçent doktor unvanına sahip akademisyenlerin danışmanlığında yapıldığı, Eskişehir ve Ankara illerindeki üniversitelerde öğrenim gören öğrenciler tarafından yazıldığı ve tezlerin çoğunlukla özel eğitim ana bilim dalında gerçekleştirildiği, yöntem olarak en çok nicel araştırma yönteminin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Öztürk ve Parlar’ın ulaştığı tezlerin konuları şu şekildedir (Öztürk & Parlar, 2022).

Tablo 3 Ulaşılan Tezlerin Konuları

Tez	Tez konusu
1	0-18 yaş aile eğitimi veren rehber öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri (Ankara il örneği).
2	Aile eğitimine devam eden işitme kayıplı çocuk babalarının babalık deneyimlerine ilişkin algılarının incelenmesi.
3	Aile eğitiminin otizmli çocuğa sahip ailelerin Milieu öğretim tekniklerinden tepki isteme-model olmayı kullanmalarındaki etkililiği.
4	7-11 yaş aile eğitimi kurs programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi.
5	Aile eğitimi kurslarının yetişkin eğitimi bağlamında etkililiğinin değerlendirilmesi.
6	Almanya'daki zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip Türk ailelerin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan aile eğitimi uygulamasının etkililiği.
7	Zihin engellilere özbakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitimi programının etkililiği.
8	Aile eğitimi programlarında eğitimcilerin ve annelerin kültürel çeşitliliğe ilişkin görüşleri.
9	Altı yaşında çocuğu olan annelere uygulanan aile eğitimi programının aile işlevleri ve anne baba tutumları ile çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesi.
10	Serebral palsili çocukların ebeveynlerine uygulanan aile eğitimi programının aile işlevleri, yılmazlık ve umutsuzluk üzerindeki etkisinin incelenmesi.
11	Otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip ailelerin katıldıkları aile eğitimi programı sonrasındaki yaşam döngüsüne ilişkin görüşleri.
12	Dört altı yaş grubu çocuğa sahip annelerin aile eğitimine yönelik ihtiyaç duydukları konuların belirlenmesi.
13	Okul öncesi dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu: Uyku, mizaç, sosyal biliş, yürütücü işlevler ve gelişimsel basamakların değerlendirilmesi ve aile eğitiminin semptom değişimine etkilerinin araştırılması.
14	Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan programlara ailelerin ilgi ve katılımları ile okul öncesi eğitim kurumlarının aile eğitimine katkısı konusunda

	anne-baba görüşleri.
15	İşitme kayıplı çocuğu olan bir ailenin aile eğitimi sürecinin incelenmesi.
16	Çok ileri dereceli işitme kayıplı çocuğu olan işiten bir annenin etkileşim davranışlarının aile eğitimi bağlamında incelenmesi.
17	Zihin özürlü çocuklara tuvalet becerisi öğretimine yönelik aile eğitimi programının etkililiği.
18	Erken çocukluk dönemi uyku sorunları aile eğitiminin etkinliği.
19	Öğretmen performansına dayalı doğrudan öğretim yaklaşımıyla sunulan aile eğitimi hizmet içi eğitim programının etkililiği.
20	MEB aile eğitimi programının eğitim materyallerinde toplumsal cinsiyet.
21	Eve dayalı gündüz tuvalet kontrolü aile eğitimi programının annelerin kurulum kaydı tutma ile gündüz tuvalet kontrolü kazandırma becerisini ve çocukların gündüz tuvalet kontrolünü kazanmasındaki etkisi.
22	Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere yönelik olarak düzenlenen aile eğitimi etkinliklerinin değerlendirilmesi.
23	Aile eğitiminin annelerin doğal dil sağaltım tekniklerini kullanmalarında etkililiği.

Bu çalışmada ulaşılan tezlerin bazılarına yer verilecektir. Aile eğitimi konusunda yazılan ilk tez, Caykayrat'ın doktora seviyesinde 1998 yılında Anadolu Üniversitesi'nce onaylanan "Zihin Engellilere Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretiminde Bir Aile Eğitimi Programının Etkililiği" isimli tezidir. Türkiye'de 1980'li yıllarda çalışılmaya başlayan aile eğitim programları ile ilgili ilk doktora tezinin 1998 yılında yazılmış olması bu alandaki çalışmaların başlaması için bir hayli geç kalındığını göstermektedir (Öztürk, Parlar, 2022). Cavkayrat (1998) bu tez çalışmasında eğitim programını tamamlayan annelerin, zihinsel engelli çocuklarının özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerine yönelik gerçekleştirdiği beceri öğretimi çalışmalarının etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya üç çocuk ve onların anneleri dahil edilmiştir. Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla Beceriler arası Çoklu Yoklama Modeli kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, aile eğitim programını tamamlayan annelerin, çocukların özbakım ve

ev içi becerilerini geliştirmelerinde etkili bir rol oynadığını göstermektedir (Cavkaytar,1998).

Yapılan ikinci tez çalışması, Kaya'nın 2002 yılında Anadolu Üniversitesi'nde onaylanan "Okul öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Programlara Ailelerin İlgi ve Katılımları ile Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Aile Eğitimine Katkısı Konusunda Anne-Baba Görüşleri" isimli yüksek lisans tezidir. Bu çalışma, ailelerin okulöncesi eğitim kurumlarındaki programlara yönelik ilgi ve katılımları ile bu kurumların aile eğitimine katkısını araştırmayı hedeflemiştir. Bu kapsamda, anne-babaların görüşlerine başvurularak Eskişehir'de okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 6 öğrenci ve 24 anne-baba ile bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Nitel yöntemlerle yürütülen bu araştırma sonuçları, anne-babaların okulöncesi eğitim kurumlarının programlarına ilgi gösterdiklerini ve bu programlara iş birliği yapmaya istekli olduklarını ortaya koymuştur (Kaya, 2002).

Yapılan bir diğer tez çalışması, Güzel'in 2006 yılında Gazi Üniversitesi'nde onaylanan "Dört Altı Yaş Grubu Çocuğa Sahip Annelerin Aile Eğitimine Yönelik İhtiyaç Duydukları Konuların Belirlenmesi" isimli yüksek lisans tezidir. Güzel, bu çalışmasında annelere yönelik eğitim programlarının geliştirilmesi için annelerin ihtiyaç duydukları konuları belirlemeyi ve çocuk yetiştirme konusunda ebeveynlere gereksinimlerine uygun destek sağlamayı amaçlamıştır. Araştırmada, Ankara'nın merkez ilçelerinden rastgele örneklem yöntemiyle seçilen 246 anne üzerinde çalışılmıştır. Verilerin toplanmasında Fulya Bergman tarafından 1990 yılında Boğaziçi Üniversitesi'nde geliştirilen Aile Eğitimi İhtiyaç Belirleme Görüşme Formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler sayısal olarak tablolarda sunulmuş ve ebeveynlerin yaşları, eğitim durumları, çalışma durumları, çocukların yaşları ve cinsiyetleri arasındaki farklar ki-kare analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırmada, aile eğitimine yönelik algılanan ihtiyaçlar incelendiğinde, ilk sırada "Davranış Yönlendirme" konusunun önemli olduğu görülmüştür. Ardından, "Genel Kişilik Gelişimi" ve "Aile İçi İletişim" gibi konular gelmektedir (Güzel, 2006, Ankara).

Sönmez'in (2008) yılında doktora tezi olarak Gazi Üniversitesi'nde onaylanmış "Eve Dayalı Gündüz Tuvalet Kontrolü Aile Eğitimi Programı'nın Annelerin Kuruluk Kaydı Tutma ile Gündüz Tuvalet Kontrolü Kazandırma Becerisini ve Çocukların Gündüz Tuvalet Kontrolü Kazanmasındaki Etkisi" isimli çalışmasında

yöntem olarak deneysel desen kullanmıştır. Araştırmanın katılımcıları, bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine giden 3 çocuk ve onların anneleridir. Araştırma verileri, kaba değerlendirme formu, aile görüşme formu, kuruluk süresi kaydı tutma becerisi ölçme aracı, gündüz tuvalet kontrolünü kazandırma becerisi ölçme aracı gibi formlar kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcı annelerin, çocuklarının kuruluk kaydı tutma ve gündüz tuvalet kontrolünü kazanma becerilerinin geliştiği ve programın güvenilir ve sosyal açıdan geçerli bir program olduğu sonucuna varılmıştır (Sönmez, 2008).

Demir'in (2011) yılında yüksek lisans tezi olarak Gazi Üniversitesi'nde onaylanmış "Aile Eğitimi Programlarında Eğitimcilerin ve Annelerin Kültürel Çeşitliliği" isimli çalışmasında, aile eğitimi sürecinde yer alan eğitimcilerin ve katılımcıların kültürel çeşitliliği nasıl algıladıkları ve Aile Eğitimi programının kültürel çeşitliliğe yönelik bakış açılarının nasıl şekillendiğini araştırmıştır. Araştırma grubu, Samsun ili merkez ve ilçelerinde Aile Eğitim Programlarının devamlığını sağlayan 13 eğitimci ve bu programlara aktif olarak katılan 25 gönüllü anne olmak üzere toplamda 38 kişiden oluşmaktadır. Araştırma için gereken veriler, "bireysel bilgi formu" ve yarı yapılandırılmış "Eğitimci ve Katılımcı Görüşme Formu" kullanılarak odak grup görüşmeleriyle toplanmıştır. Araştırma bulguları, toplumda kültürün korunması ve yaşatılmasında eğitimciler ve annelerin önemli bir rol üstlendiğini ve örnek alındığını, eğitimciler ve ebeveynler arasında kültürel özelliklerin doğru bir şekilde aktarılmasında Aile Eğitim programlarının önemli bir katkısı olduğunu ve Aile Eğitimi Programının, eğitimcilerin ve annelerin bakış açılarında önemli değişikliklere neden olduğu ve katılımcılar tarafından büyük bir önemsendiği ve desteklenip yaygınlaştırılması gerektiği sonucunu ortaya koymuştur (Demir, 2011).

Demircioğlu (2012) yılında "Altı Yaşında Çocuğu Olan Annelere Uygulanan Aile Eğitimi Programının Aile İşlevleri ve Anne Baba Tutumları İle Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi" isimli Gazi Üniversitesi'nce onaylanmış olan doktora tezinde, Ankara'da 2010-2011 eğitim-öğretim yılında altı yaşındaki çocukları olan annelere yönelik olarak uygulanan "eğitici anne eğitimi", "anneden anneye eğitim" ve "haber mektupları yoluyla eğitim" yaklaşımlarının, annelerin aile işlevleri ve çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların gelişimleri üzerindeki etkisini incelenmiştir. Araştırma, ön test-son test kontrol gruplu deneysel desene uygun olarak modellenmiş olup, 128 anne ile yürütülmüştür. Veri analizinin sonuçlarına göre, deney

grubundaki annelerin aile işlevleri ve çocuk yetiştirme tutumlarının olumlu yönde değiştiği gözlemlenmiştir. Ancak, deney ve kontrol gruplarındaki annelerin çocuklarının sosyal beceri ve öz bakım gelişimi alanlarında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Gruplar arasındaki karşılaştırmada, eğitici anne eğitimi alan grubun lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Ayrıca, haber mektupları aracılığıyla eğitim alan grubun, anneden anneye eğitim alan gruba kıyasla anlamlı bir üstünlüğe sahip olduğu tespit edilmiştir (Demircioğlu, 2012).

Bağatarhan (2012) yılında “Ebeveyn Eğitim Programının Annelerin Ebeveynlik Öz-Yeterliklerine Etkisi” isimli Ankara Üniversitesi tarafından onaylanan yüksek lisan tezinde, ebeveyn eğitim programlarının annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışması, tek gruplu ön-test, son-test ve izleme modeline dayanan bir deneysel araştırmaya dayanmaktadır. Araştırma, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Düzce TOKİ Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'nda 1. sınıfta eğitim gören 16 öğrencinin annelerinin katılımıyla yürütülmüştür. Ebeveynlik öz-yeterlikleri, araştırmanın bağımlı değişkenini oluştururken; bağımsız değişken, annelere yönelik ebeveyn eğitim programıdır. Deney grubuna, her biri ortalama 90 dakika süren toplam 7 oturumdan oluşan ebeveyn eğitim programı uygulanmıştır. Programın kazanımları, Welman ve Moore'un taksonomisine dayanarak belirlenmiştir. Deneysel süreç tamamlandıktan sonra, son-test ölçümleri ve ardından izleme testi ölçümleri yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak, ebeveynlik öz-yeterliğini ölçmek için Kaner tarafından geliştirilen Ana babalık Yetkinliği Ölçeği (AYÖ) kullanılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 13.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçları, araştırmacı tarafından geliştirilen ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini anlamlı bir şekilde artırdığını göstermektedir. Bu sonuçlar, mevcut literatür ışığında yorumlanmıştır. (Bağatarhan, 2012).

Ay (2015) yılında “Aile Eğitimi Kurslarının Yetişkin Eğitimi Bağlamında Etkililiğinin Değerlendirilmesi” isimli Bartın Üniversitesi tarafından onaylanan tez çalışmasında, Aile Eğitimi Programları kapsamında sunulan kursların, katılımcı ebeveynlerin ebeveynlik becerilerini geliştirmedeki etkilerini belirlenmeyi ve bu kursların yetişkin eğitime olan katkısını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırma, Bartın ilinde Aile Eğitimi Kursları düzenleyen 8 eğitimcinin ve bu kurslara başarıyla katılan 25 ebeveynin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın veri toplama süreci,

eğitimciler ve kursiyer ebeveynler için ayrı ayrı oluşturulan yarı yapılandırılmış "Eğitimci Görüşme Formu" ve "Kursiyer Görüşme Formu" aracılığıyla görüşme tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, araştırma katılımcıları aile eğitimi kurslarının önemli olduğunu düşünmekte, bu kursların yaygınlaştırılması hatta zorunlu hale getirilmesi gerektiği kanısındadır. Ancak, anne-baba katılımında bazı zorlukların üstesinden gelinmesi gerektiği de vurgulanmaktadır (Ay, 2015).

Sırmabıyıklı'nın (2017) yılında Ankara Üniversitesi'nce onaylanmış "MEB Aile Eğitimi Programının Eğitim Materyallerinde Toplumsal Cinsiyet" isimli yüksek lisans tezinde 0-18 yaş arası çocuklara yönelik aile eğitimi kurs kitaplarının içeriğindeki cinsiyetçiliği belirlemeyi hedeflemiştir. Bu amaçla, kurs kitaplarındaki görseller ve metinler betimsel içerik analizi ve metin analizi kullanılarak incelenmiştir. İlk olarak, Türkiye ve dünya genelinde aile eğitimiyle ilgili literatür ve belgeler ile toplumsal cinsiyet ve cinsiyetçilik konularını ele alan kaynaklar incelenmiştir. Cinsiyetçiliği analiz edebilmek amacıyla, kitaplardaki toplam 84 fotoğraf/resim ve dört kitaptaki tüm metinler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Kitaplardaki görseller ve metinlerdeki açık ve örtük anlamlar, "ataerkil aile modeli", "cinsiyetçilik", "annelik-babalık rolleri", "çocuklarla ilişkilerde rol dağılımı", "kamusal alandaki eşitsizlik", "pratik öneriler" ve "güçlendirme" kategorileri altında analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda hem görsellerde hem de metinlerde sunulan içeriğin geleneksel ataerkil aile yapılarını sürdürmeye odaklandığı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etme konusunda önemli bir değişim hedeflemediği belirlenmiştir (Sırmabıyıklı, 2017).

Abdülhakimoğulları'nın (2018) yılında Atatürk Üniversitesi'nce onaylanan "0-18 Yaş Aile Eğitimi Veren Rehber Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Ankara İl Örneği)" isimli yüksek lisan tezinin amacı, 0-18 yaş arası çocuklara aile eğitimi veren rehber öğretmenlerin karşılaştığı sorunları belirlemek ve bu sorunlara etki eden faktörleri incelemektir. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Ankara'nın Çankaya, Keçiören ve Yenimahalle ilçelerinde 0-18 yaş aile eğitimi eğiticisi olarak görev yapan 30 rehber öğretmen çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırma için geliştirilen yarı yapılandırılmış "Eğitici Görüşme Formu" kullanılarak "Katılımcı Profili" ve "Araştırma Soruları" toplanmıştır. Toplanan veriler, betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleriyle incelenmiştir. Sonuçlar, aile eğitimi alanında yaşanan problemlerin kurs

açılması, kursiyer kaynaklı ve program kaynaklı olmak üzere üç ana başlık altında toplandığını göstermektedir (Abdülhakimoğulları, 2018)

Avşaroğlu'nun (2018) yılında Marmara Üniversitesi'nde onaylanmış "7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezinin temel amacı, Halk Eğitimi Merkezleri'nde 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı'nı uygulayan öğretmenlerin program hakkındaki görüşlerini incelemektir. Araştırma kapsamında, öğretmenlerin bu programla ilgili değerlendirmeleri yapılmış ve uygulamada iyileştirme alanları ile bunlara ilişkin çözüm önerileri araştırılmıştır. Anket aracılığıyla elde edilen veriler, içerik analizi ile incelenmiş ve kategorilere ayrılarak yüzde ve frekanslarla oranlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, öğretmenler programın etkili ve verimli olduğunu belirtmiş, ailelere olumlu katkılar sağladığını ifade etmişlerdir. Ancak, programın genel özellikleri, amaçları, uygulama süreci ve karşılaşılan zorluklar üzerinde de durulmuştur. Öneriler arasında, yasal düzenlemelerle öğretmenlerin özlük haklarının geliştirilmesi, Halk Eğitimi Merkezlerine aile eğitimcisi kadrosu açılması ve aile eğitimi programının örgün eğitimde zorunlu hale getirilmesi gibi konular ön plana çıkmıştır (Avşaroğlu, 2019).

Öztürk ve Parlar'ın "Türkiye'de Aile Eğitimi Alanında Yazılmış Lisans Üstü Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi" isimli çalışmasından sonra 2020-2024 tarihleri arasında yapılmış lisans üstü çalışmaların ilki, Ayça Günaydın Kaymakçioğlu'nun 2020 yılında "Türkiye'de Aile Eğitimi Politikaları: Bir Aile Hayatı Eğitim Programının Eleştirel Söylem Analizi" isimli, Boğaziçi Üniversitesi onaylı doktora tezidir. Çalışmanın amacı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Aile Eğitimi Programı'nda (AEP) ailenin yapılandırılmasını incelemektir. Eleştirel söylem analizi yöntemiyle gerçekleştirilen bu nitel çalışma, programın aile eğitimi ve iletişimi alanında sunduğu yedi kitabı veri olarak seçmiştir. Araştırma bulgularına göre incelenen kitapların yazarlarının, metinsel araçlar kullanarak çekirdek aileyi toplumda baskın bir model olarak normalleştirdiği ve farklı aile yapılarına, sosyal, kültürel ve ekonomik geçmişlere dikkat etmediği görülmektedir. Ayrıca çalışmada kadınların bakım konusun ailedeki sorumlu kişi olarak sunulduğu da tespit edilmiştir (Kaymakçioğlu, 2020).

Şimşek, (2022) yılında Kırıkkale Üniversitesi tarafından onaylanan “12-18 Yaş Aile Eğitimi Annelerin Aile Hayatına Etkisi” isimli yüksek lisans tezinde Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 12-18 Yaş Aile Eğitimi Programı'nın (AEP) anne katılımcıları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yarı deneysel bir yöntem izlenmiştir. Araştırma kapsamında, Kırıkkale il merkezinde bulunan bir ortaokulun annelerinden oluşan deney ve kontrol grupları amaçlı örnekleme yöntemiyle çocukları 12-18 yaş arasında olan 36 anne seçilmiştir. Çalışmada, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ), Kişisel Değerlendirme Ölçeği ve Ebeveyn Olarak Ben Ölçeği kullanılmıştır. Aile işlevselliği, ADÖ ile değerlendirilirken; Ebeveyn Olarak Ben Ölçeği (EOB), annelerin düzenleme becerilerini ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Ön-testlerden sonra, deney grubundaki annelerle 12-18 Yaş Aile Eğitim Programı uygulanmıştır. Veriler, SPSS 22 programıyla analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar, aile eğitim programının ebeveynlerin düzenleme becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir. Analizler ayrıca, deney grubundaki katılımcıların eğitim programından anlamlı ölçüde yararlandığını ortaya koymuştur. Bu program ile, ebeveynlere uygun beceriler kazandırılarak onların çocuklarına sağlıklı rol modeller olmaları desteklenmiş ve her yaşta ebeveynin çocuklarına gösterdiği ilgi ve desteğin önemi vurgulanmıştır (Şimşek, 2022).

Türkiye'de aile eğitim programlarının etkinliği konusunda tez çalışmalarının dışında da geniş kapsamlı araştırmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan biri, 1998 yılında Aile ve Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından gerçekleştirilen "Eşit Fırsat: Anne-Çocuk Eğitim Programının Değerlendirilmesi" adlı araştırmadır. Araştırmanın amacı, Anne-Çocuk Eğitim Programı'nın (AÇEP) anneler ve çocuklar üzerindeki etkilerini belirlemektir. Araştırma, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden seçilen toplam 102 deney grubu ve 115 kontrol grubu olmak üzere anneler ve çocuklar üzerinde yürütülmüştür. Araştırma, sonuçlarına göre uygulanan programın anne ve çocuk üzerinde psikolojik, sosyal ve iletişimsel açılardan olumlu kazanımları olduğu ve programa katılan annelerin çocuklarının bilişsel kapasitelerinin geliştiği görülmüştür. Ayrıca programın uygulama kalitesinin yüksek olduğu da elde edilen bir diğer sonuçtur.

Türkiye'de AÇEV tarafından 2001-2002 gerçekleştirilen bir araştırmada, Baba Destek Programı'nın etkililiği incelenmiştir. "Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu" adı altında yayınlanan bu araştırmada, baba mülakatlarından elde edilen bulgulara göre, babalara uygulanan tutum envanterlerinin incelenmesi sonucunda,

babaların eşlerine, çocuklarına ve kendilerine yönelik tutumlarında olumlu değişikliklerin olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan anneler, program sonrasında eşlerinin ve kendilerinin çocuklarına karşı olumlu tutum ve davranışlar sergilediğini ve bu durumdan ailece memnun olduklarını ifade etmişlerdir (Koçak, 2004).

Pehlivan (2008) tarafından yapılan “Anne Eğitim Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi” isimli çalışmada, gelişim psikolojisi ve aile terapileri literatürü temel alınarak bir psiko-eğitim programının hazırlanması ve programın etkililiğinin değerlendirilmesini amaçlanmıştır. "Anne Eğitim Programı" adı altında tasarlanan bu program, çocuk gelişim dönemlerini, aile içi sorunlarla baş etme ve iletişim becerilerini arttırmaya odaklanmaktadır. Araştırmanın bulguları, uygulanan Anne Eğitim Programı'nın amaçlanan değişim alanlarında etkili olduğunu göstermektedir. Annelerin benlik saygısı ve baş etme becerilerinde, eğitim öncesine göre eğitim sonrasında istatistiksel açıdan anlamlı bir artış gözlenmiştir. Ayrıca, annelerin yaşam doyumu düzeyleri, eşleriyle ilişkiden memnuniyet düzeyleri ve cinsel yaşantılarından memnuniyet düzeyleri alanlarında, eğitim öncesine göre eğitim sonrasında görece bir artış görülmüştür.

Bağatarhan ve Nazlı (2013) “Ebeveyn Eğitim Programının Annelerin Ebeveynlik Öz-Yeterliliklerine Etkisi” isimli araştırmalarında ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin annelerine yönelik olarak kendileri tarafından hazırlanan ve 7 hafta süren Ebeveyn Programı'nın annelerin ebeveynlik öz-yeterlilikleri üzerindeki etkisini incelenmişlerdir. Araştırma, tek gruplu ön-test, son-test ve izleme modeline dayalı deneysel bir çalışma olarak yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak “Ana Babalık Yetkinliği Ölçeği” (AYÖ) ve verilerin analizinde ise “Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi” kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, Ebeveyn Eğitim Programı'nın annelerin ebeveynlik öz-yeterliliklerini artırmada ve bu etkiyi sürdürmede etkili olduğunu göstermektedir.

Işık ve İşlek (2017), “Ergenlik Öncesi (0-12 Yaş) Bir Aile Eğitim Programı: Üçlü P-Pozitif Ebeveynlik Programı” isimli çalışmalarında sosyal öğrenme teorisine dayalı, davranışçı yaklaşımı temel alan ve etkinliği kanıtlanmış Triple P Pozitif Ebeveynlik Programı'nı incelemişlerdir. İnceleme sonuçlarına göre, bu programın uygulandığı ülkelerde çocuklardaki davranışsal ve duygusal sorunların azaldığı ve

benlik saygılarının arttığı, otoriter ebeveynlik tutumlarında, ebeveyn stres ve depresyonunda, evlilik çatışmalarında, çocuğa kötü davranma gibi durumlarda azalma olduğu ve ebeveynlerin öz yeterliliklerinde, ebeveyn-çocuk ilişkisinin gelişmesinde ve olumlu ebeveynlik becerilerinde artma olduğu görülmüştür.

Atan ve Buluş (2018), “Aile İletişim Becerileri Psikoeğitim Programının 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Duygusal Uyumuna Etkisi” isimli çalışmalarında ebeveynlere 8 hafta boyunca uyguladıkları Aile İletişim Becerileri Psikoeğitim Programı'nın 5-6 yaş arası çocukların sosyal-duygusal uyumlarına etkisini incelemişlerdir. Araştırmada ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, deney grubundaki çocukların sosyal-duygusal uyumlarının psikoeğitim programı sonrasında sosyal yetkinlik ve anksiyete-içe dönüklük alt boyutlarında olumlu yönde değiştiği ancak kızgınlık-saldırganlık test puanlarında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Kontrol grubundaki çocukların ise anksiyete-içe dönüklük ve kızgınlık-saldırganlık alt boyutlarında anlamlı bir değişim olmadığı, ancak sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarında azalma olduğu görülmüştür. Ayrıca, deney grubundaki çocukların sosyal-duygusal uyum puan ortalamasının kontrol grubundan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tömbül (2019), “Aile Eğitimi Programının Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi” isimli çalışmada hazırladığı aile eğitimi programının annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini incelemiştir. Araştırma, ön-test son-test, kontrol grubu olmayan bir deneysel çalışma olarak yürütülmüştür. Araştırmaya gönüllü olan ve deney grubunda yer alan 15 anne katılmıştır. Deney grubuna, iletişim becerilerini ve anne-baba tutumlarını güçlendirmeye yönelik olarak araştırmacı tarafından hazırlanan "Aile Eğitimi Programı" on hafta boyunca uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak PARI-Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, "Aile Eğitimi Programı"nın annelerin sıkı disiplini azaltmada etkili olduğu ancak aşırı annelik, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, geçimsizlik, ev kadınlığı rolünü reddetme gibi alt boyutlarda anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Pehlivan (2022), “Türkiye'de Aile Eğitimi Uygulamaları: Ailede Din Eğitimi Programı (ADEP) Örneği” isimli çalışmasının amacı, Ailede Din Eğitimi Programı'nı (ADEP)0-18 yaş aralığındaki çocukları olan ailelere uygulayarak çocuklarına din

eğitimi verirken kendilerine gerekli olan bilgi ve becerileri kazandırmak ve uygulanan bu programı tüm yönleriyle incelemek, içerik ile yöntem açısından analiz etmektir. Türkiye'de ilk kez uygulanan bu program, din ve değer odaklı bir aile eğitimi programı olması bakımından özgün bir niteliğe sahiptir. ADEP'e dair veriler, yazılı, görsel ve işitsel belgeler üzerinden belge inceleme yöntemiyle toplanmış ve bu bilgiler değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Ayrıca, araştırmacının doğrudan ve dolaylı gözlemleri de çalışmaya yansıtılarak programın amaç ve hedefleri ortaya konulmuştur.

Koç ve Zencir (2022), “Anne-Baba Eğitimi: Ebeveynlerin Eğitim Deneyimleri ve Gereksinimleri” isimli çalışmalarında ebeveynlerin çocuklarının gelişiminde ihtiyaç duydukları bilgiye ulaşma kaynaklarını belirlemek ve karşılaştıkları sorun alanlarını ve bu sorun alanlarına yönelik eğitim taleplerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda, "Ebeveyn ihtiyaç analizi anket formu" ve "Kişisel bilgi formu" kullanılarak 154 ebeveyne ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, ebeveynlerin çocuk gelişiminde yaşadıkları sorunların davranış yönetimi, psikolojik destek, kardeş ilişkilerinin yönetimi, sağlıklı beslenme alışkanlıkları, teknoloji bağımlılığı, akademik gelişim, ergenlik sorunları ve sağlıkla ilgili konular olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin anne-baba eğitiminde ihtiyaç duydukları konular ise sağlıklı ebeveyn tutumları, iletişim becerileri, davranış yönetimi, uyku düzeni ve tuvalet eğitimi, eğitsel rehberlik ve beslenme alanlarını içermektedir. Bu çalışmanın sonucunda, bazı konularda ebeveynlerin çocuklarıyla daha fazla sorun yaşadığı ve anne-baba eğitimine ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır.

İder ve Tavukçuoğlu (2023) “Mahremiyet Eğitiminde Bir İhtiyaç Analizi: Anne/Baba Eğitimi” isimli çalışmada, mahremiyet eğitimine duyulan anne/baba ihtiyacını belirlemeyi hedeflemişlerdir. Araştırmada, yetişkinlerin mahremiyet eğitimiyle ilgili düşüncelerine başvurulmuştur. Çalışma grubu, maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle belirlenen toplam 21 kişiden oluşmaktadır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada, görüşme tekniğı tercih edilmiş ve elde edilen veriler içerik analiziyle incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları, ebeveynlerin mahremiyet konusunda eğitim almak istediklerini göstermektedir.

2.6.2. Yurt Dışında yapılan Çalışmalar

Dünya'da ilk aile eğitimi çalışması Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'de 1987 yılından itibaren ziraat alanında gelişim sağlamak amacıyla yapılan çalışmaların

içerisinde kendisine yer bulmuştur. Bu çalışmalarda aileyi eğitmek ve desteklemek hedeflenerek ev ekonomisi, dikiş, yemek, bahçecilik, besin bilgisi, ev konserveciligi gibi konulara yer verilmiştir. 1912’de ABD’de kurulan ve çocuk sağlığı konusunda etkili olan Çocuk Bürosu ile aile eğitim hareketleri hız kazanmıştır. O dönemlerde ‘Ev Ekonomisi’ hareketi olarak başlayan bu çalışmalar zaman içerisinde National Council on Family Relations (NFCR)’NIN 1938 de kurulması ile aile odaklı eğitimlere dönüşmüştür. 1951 yılıyla Avrupa, Asya, Amerika ve Afrika gibi ellinin üzerinde ülkede uygulamaya geçen ‘Family Health and Literacy/Aile Sağlığı ve Okuryazarlığı’ programı, Health and Family Life Education (HFLE/ Sağlık ve Aile Yaşam Eğitimi), ‘Medya Okuryazarlığı’, Aile Ekonomi ve Kaynak Yönetimi’ gibi çeşitli programlar aile eğitim programlarının temellerini oluşturmuştur (Alpaydın & Canel, 2011).

Yurtdışında süreç içerisinde sadece aile eğitimlerini konu alan çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu eğitimler ile ilgili yapılan çalışmaların bazıları şöyledir; Jacobson ve Engelbrecht (2000) Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde Teksas eyaletinde yapılan çalışmada okul öncesi çağıdaki çocukların eğitim gereksinimleri ve öğrenme tecrübeleri belirlenip gereksinimlerine dair bir çalışma ortaya konulmuştur. Çalışmanın amacı, küçük yaşta çocukları olan ailelerin ebeveyn eğitimine dair bilgileri ve öğrenme şekillerini belirlemektir. Bu çalışmaya 740 aile katılmıştır. Ailelerden alınan geri bildirimler ile oluşturulan ve ailelerin gereksinimlerini içeren bir değerlendirme anketi hazırlanmıştır. Yapılan çalışmanın sunduğu veriler değerlendirildiğinde ebeveynlerin uyguladıkları ebeveynlik yöntemleri ve çocukların ilgi ve gereksinimlerini anlamak konusunda ebeveynlerin yükseköğrenim görüp görmemelerinin anlamlı bir fark oluşturmadığı, ilgilerinin ve öğrenme yollarının benzer olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmanın bir diğer sonucu ise, yükseköğrenim gören ebeveynlerin bilgi edinme konusunda yazılı dokümanlardan faydalandıkları, buna karşın yükseköğrenim görmemiş ebeveynlerin ise aile üyeleri arasında bilgi paylaşımı gereksinimlerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Çalışma neticesinde ailelerin genellikle çocuk merkezli olarak hareket ettikleri görülmüştür (Jacobson & Engelbrecht, 2000).

Yine ABD’nde yapılan bir çalışmada Nicholson vd. (2002) düşük gelir seviyesine sahip küçük çocukları olan aileler için çocuk yetiştirme konusundaki olumsuz tutumlarını önleyici ve anne-babaların çocuk yetiştirme ile ilgili ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanan psiko-eğitimsel anne-baba programının etkinliği

araştırılmıştır. Programda 1-5 yaş çocukları olan ebeveynler yer almışlardır. 26 ebeveyn üzerinde yapılan çalışmada 10 hafta boyunca uygulanan bireysel veya küçük grup çalışmaları değerlendirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda verilen eğitimlerde aile içerisinde var olan güç ortaya çıkartılmak istenmiştir. Program 4 temel safhadan oluşmaktadır. Birincisi çocukların, ebeveynlerin, duygu ve düşüncelerinden nasıl etkilendiğini ortaya koymaktır. İkinci safhada ebeveynlerin çocuklara dair var olan bilişsel beklentileri dikkate alınmaktadır. Üçüncü safhada ve ardından gelen dördüncü safhada ebeveynler çocuklarının sorularını, varlık olarak fiziki ve duygusal beklentilerini nasıl karşılamaları gerektiğine odaklanılmıştır. Böylelikle olumlu biçimde ebeveyn stratejileri ortaya konulurken disiplin ile olumsuz tavırların engellenerek çocukta ve ebeveyn de karşılıklı olarak benliklerine dair saygı algılarının yükseltilmesine çalışılmaktadır. Program sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi ile programa katılan ebeveynlerin kontrol grubundaki ebeveynlere oranla anlamlı bir şekilde cezalandırma gereksiniminde azalma, öfke ve stres seviyelerinde düşme ve daha az davranış problemleri ile karşılaşma görülmektedir (Nicholson, Anderson, Fox, & Brenner, 2002).

ABD’nde Ritter tarafından 2003 yılında gerçekleştirilen bir diğer çalışmada “Active Parenting Today (Popkin, 1993)” programına dâhil olan Adleryan ebeveyn çalışma grubunda katılımcı olan annelerin değer algıları belirlenmektedir. Çalışmada 7 anneye, 6 hafta süren ve çocukları ile oynarken kullanabileceği tekniklerin yer aldığı bir eğitim programı uygulanmıştır. Program sonrasında elde edilen bulgulara göre uygulanan bu program “Active Parenting Today” programının etkinliğini anlamaya yardımcı olmamaktadır. Program, gruba dahil olan annelere olumlu deneyimler kazandırmış ve annelik becerilerine yarar sağlamıştır. Ayrıca gruptaki annelerin birbirleriyle olan paylaşımları grubun ek bir fayda ortaya koymasına da yardımcı olmaktadır (Tezel, Kalburan, 2009).

Bushfield (2004), cezaevindeki babalara uygulanan kısa süreli anne-baba eğitim programının etkilerini belirlemek amacıyla karma metot kullanarak bir araştırma yapmıştır. Bu eğitim programı kapsamında cezaevindeki babalar 30 günlük bir eğitime alınmıştır. Bu deneysel çalışma, katılımcılar ile yapılan bireysel görüşmelerle desteklenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre uygulanan eğitim programı sonrasında, babaların bedensel ve sözel cezalandırma ile ilgili bilgi ve tutumlarında anlamlı bir şekilde olumlu yönde farklılık saptanmış ayrıca, babaların ideal babalık

rolüne ilişkin tutumlarının olumlu yönde değiştiği ortaya konulmuştur (Özgündüz, 2015).

ABD’de Aile-Çocuk İletişim Terapisi yöntem olarak özellikle okul öncesi dönemindeki çocukların davranışlarına dönük problemlerin ortadan kaldırılması maksadıyla geliştirilmiştir. Son dönemde özellikle çocuklara kötü muamele başta olmak üzere problem içeren ebeveyn davranışları için kullanılmaktadır. Programda çocuk sağlığı ofisi ve aile evinde uygulamalar yapılmaktadır. Terapistler çocukların oyuncaklara karşı tavırlarını gözlemlemekte ve gözlem odasında ebeveyn ile çocuk masada oynarken dışarıda kalan gözlemci deneyimlerini not etmektedir. Ev etkinlikleri de aynı biçimde programın bir parçasıdır. Programa konu olan çocuklar araştırmacılar tarafından hazırlanan oyun etkinliğinde seçerek 20 dakika boyunca özellikle anne ile seçilmiş etkinlikte birlikte hareket etmektedir. Etkinlik alanı ebeveyn ve çocuk tarafından toplanmakta ve ardından temizlenmektedir. Ebeveynin çocukla olan iletişimi bu sırada kayıt altına alınmaktadır. 13 haftalık program neticesinde annelerin özellikle çocukla olan iletişimde olumsuzlukların azaldığı saptanmıştır. Bu çalışma sonucunda gruptan sadece bir anne edindiği olumlu davranış modellerini eve transfer edememiş olmasına rağmen genel anlamda eğitim sonrası haneye transferini öğrendiklerinden itibaren ebeveynlerin olumsuz davranış oranlarının azaldığı ve olumlu yönde bir değişim söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan grupta annelikle alakalı stres seviyelerinde azalma görülmüştür (Kılıç, 2010).

Barcenas’ın 2005 yılında yaptığı çalışmada devlet okullarında çalışan eğitimci anne babalar için bir anne-baba eğitim programı uygulanmıştır. Bu çalışmada katılımcıların anne-babanın eğitim ihtiyaçlarını keşfetmeleri ve eğitimin çocuk ihmali ve istismarı üzerindeki etkililiğini anlamaları amaçlanmıştır. Araştırma için öncesinde 8 saat süren 5 adımdan oluşan bir workshop hazırlanmıştır. Workshop,

- Çocuk gelişimi,
- Ceza ve disiplin,
- Ebeveynlerin sosyal duygusal gelişim süreçleri,
- Ebeveynlerin iç dış stres faktörleri,
- Aile tarafından çocuk eğitimine katkı şeklinde başlıklandırılmıştır.

Araştırmada, geliştirilen eğitim programının eğitmeni anne-babaların ebeveynlik kimlikleri için gereken bilgi ve becerilerini güçlendirdiği sonucuna varılmıştır (Barcenas, 2005).

Aile eğitim programları ile ilgili yapılan bir diğer çalışma da Östberg tarafından 2005 yılında İsveç'te yapılan çocuk sorun odaklı bir eğitimin ebeveynlerin stres seviyesini azaltıp azaltmadığının incelenmesidir. Bu araştırmada örneklem seçilirken çocuk sağlığı merkezlerine başvuran yeme veya uyku problemlerinden yakınan benzer yaş ve cinsiyet özelliklerine sahip 66 anne olmasına dikkat edilmiştir. Bu anneler birçok olumsuz yaşam pratiklerine ve çocuklarıyla ilgili sorunlara sahiptirler. Çalışmada deney ve kontrol grubu olarak iki kısımda irdeleme yapılmıştır. Bu gruplara “Ana-Baba Stres Ölçeği” ve “İsveç Ebeveyn Stres Anketi” uygulanmıştır. Programı düzenleyenler annelerle telefon görüşmeleri yapılmış, çocuklarının sağlık kayıtları alınmış, ev ziyaretleri yapılmış ve çocuk ve ailenin yaşadığı problemler ile ilgili sorular sorulmuştur. Yapılan düzenli ziyaretler ve takip neticesinde ailelerin korkuları ve kaygıları kayıt altına alınmıştır. Takip sırasında pediatrisiler, hemşire ve diyetisyenler annelerin çocuklarıyla olan iletişimlerini izlenmiş, ebeveynlere konuya dair eğitimler vermiştir. Eğitim sona erdiğinde deney gruplarında stres puanının diğer gruba oranlandığında, anlamlı bir biçimde azaldığı tespit edilmiştir. Bunun yanında deney grubu kontrol grubuna kıyaslandığında annelik sorumluluklarından dolayı yaşadıkları sınırlanmaları azalmış, eşleri ile olan ilişkilerindeki memnuniyet seviyelerinin yükseldiği saptanmıştır. Ayrıca çocuklarıyla ilgili problemlerde de azalma görülmüştür (Östberg, 2005).

Siegel tarafından 2006 yılında hamile olan ve hamile olmayan kadınların ve erkeklerin ebeveynlik bilgisi, öz-yeterlik duygusu ve çocuk bakımı ile ilgili becerilerini geliştirmek üzerine video temelli bir program hazırlanarak uygulanmıştır. Programda Perry tarafından 2004 yılında hazırlanan ve okul öncesi çocukları için etili anne-baba yönetim becerileri ve çocuk gelişimi bilgilerini içeren “Olumlu Disiplin Eğitimi” videosu izletilmiştir. Çalışma hastane, okul, klinik, muayene, muayenehanelere başvuran ve bebek bekleyen 25 kadın, 14 erkek ve bebek beklemeyen 24 kadın 22 erkekten oluşan ve yaş ortalaması 27 olan 85 kişiye uygulanmıştır. Ailelere, ön test ve son test olarak araştırmacının geliştirdiği demografik bilgi formu ve olumlu anne-babalık bilgisi testi ve “Yeterlik Duygu Ölçeği” yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda hamile olan kadınların ebeveynlik bilgi

düzeyinin, çocuk bakımı uygulamaları düzeyinden daha yüksek olduğu, etkili olmayan ebeveynlik uygulamalarını daha az benimsendiği ve erkeklerin ebeveynlik eğitime kadınlardan daha çok ihtiyaç duyduğu ortaya çıkmıştır (Siegel, 2006).

ABD'de Bryan vd. tarafından 2006 yılında yapılan başka bir araştırmada aile eğitimcilerine profesyonel bir gelişim sistemi tasarlamak amacıyla, aile eğitimi düzenleyen çalışma gruplarının birlikte çalışacakları bir çalışma ağı kurmaları gerektiği ortaya konulmuştur. Böyle bir yaklaşımdan hareketle araştırmada aile eğitimcilerin güven belgesi alması ve programların kanıta dayalı etkilerini kullanmanın sistemi ne biçimde geliştireceği belirlenmeye çalışılmıştır. Konuya dair daha evvel yapılan çalışmalar irdelenerek profesyonellerin bu konudaki görüşleri alınmıştır. ABD'nde eğitim liderleri ve konuyla ilgili çalışan profesyonel kişileri destekleyebilmek için bir sistem geliştirmenin ve bu sistemin geniş kitlelere yayılması gerekliliğinin ne kadar önemli olduğu saptanmıştır. Araştırmanın sonucunda böylesine geniş kapsamlı bir sistem geliştirebilmek için kaynakların akıllıca kullanılmasının gerektiği, sistemin unsurlarının, rollerinin net olarak belirlenmesi ve paydaşların ihtiyaçlarına cevap veren bir sistem olması gerektiği gibi hususlar ortaya çıkmıştır (Bryan, DeBord & Shrader, 2006).

ABD'de Short tarafından 2006 yılında yapılan yarı deneysel bir çalışmada Afrika kökenli Amerikan çocukları ele alınmıştır. Çalışmanın amacı Effective Black Parenting Efektif (Siyahi Ebeveynlik) programının çocukların davranış problemlerine etkisini araştırmaktır. “Siyahi Ebeveynlik” programı için 64 aile seçilmiştir. Bu ailelerden 33'üne bahsedilen ebeveynlik programı uygulanırken 31 aile bu programın dışında kalmıştır. Program ile bilinci yüksek, benlik saygısı olan ve aile değerlerine sahip uygulamacılar yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Bahsedilen program 3'er saatlik 14 seanstan oluşmaktadır. Yapılan çalışmanın sonrasında çocuklardaki değişim dikkate alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, eğitime katılan ebeveynlerin çocuklarında kaygı ve öfke seviyelerinde azalma, dikkat sorunlarında ise büyük oranda düzelme olmuştur (Short, 2006).

Kanada'da 2007 yılında Margill-Evans ve diğerleri tarafından yapılan bir çalışmada ise 2 örnek ev ziyaret uygulaması ile video gösterimi kullanılarak baba olan 162 ebeveynin model olma becerileri ve çocukları üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sırasında katılımcılara “Çocuk Bakımı Değerlendirme Öğretim

Ölçeği”, demografik bir form ve “Ebeveyn Yeterlilik Duygu Ölçeği” uygulanmıştır. Ayrıca çalışmada baba davranışlarının bilişsel ve duygusal gelişimlerinin desteklediği bölümlerin tanımlanarak zmsetilmesi amaçlanmıştır. Program sonrasında yapılan araştırmada programın etkinliğinin özellikle ilk defa baba olan erkekler üzerinde daha fazla olduğu kanıtlanmıştır. Deney grubunda yer alan babalardan çocukları 8 aylık olduklarında bilişsel gelişimlerine destek oldukları bu konudaki becerilerinin geliştiği görülmüştür (Margill-Evans, 2007).

Dünya genelinde yapılan bu çalışmalara baktığımızda, çalışmaların farklı özelliklere sahip farklı coğrafyalarda yaşayan aileler ile yapıldığı grlmektedir. Bu alışmalar bize bu tür aile eğitim programlarına her türlü ekonomik-kültürel seviyeye sahip, çeşitli bölgelerde yaşayan ailelerin ihtiyaç duyduğu ve bu eğitimlerin giderek daha da yaygınlaştırılması gerektiğini göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, ebeveyn eğitim programı, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ile verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi olarak planlanmıştır. “Nitel araştırmalar; nitel verilerin toplanmasını ve analizini içeren çalışmalardır. Durumları ve olayları katılımcıların bakış açılarından anlamaya çalışırlar”(Büyüköztürk, Akgün, Demirel, & Kılıç, 2013, s. 12). “*Nitel araştırmalar; görüşme, gözlem ve belge analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı olay ve olguların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulmasını amaçlayan bir sürecin izlendiği araştırmalardır*” (Yıldırım & Şimşek, 1999). “*Nitel araştırmacılar çoğunlukla, belirli bir durumun ötesinde genelleme yapmaya çalışmazlar; ancak, uygulanabilirliğini ölçmek üzere bunu okuyucuya bırakabilirler. Genelleme oldukça sınırlıdır*” (Büyüköztürk, Akgün, Demirel, & Kılıç, 2013). İçerik analizi ise, verilerin derinlemesine incelenmesini gerektirir ve daha önce belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak tanır. Bu yöntemin amacı, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlar ve ilişkiler ortaya koymaktır. İçerik analizi sayesinde, verilerdeki temel anlamlar ve tutarlılıklar belirlenerek, araştırmanın genel amacına katkı sağlayacak sonuçlar elde edilir (Akarsu & Akarsu, 2019).

3.1.1. Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışmaları:

Nitel araştırmalarda geçerliği sağlamak büyük önem taşır. Nicel araştırmalardan farklı olarak, nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirliğin sağlanması için bir ön koşul olarak kabul edilir. Araştırmacının, araştırmak istediği olguyu olduğu gibi ve tarafsız bir şekilde gözlemlemesi, araştırmanın güvenilirliğini artırır. Bu, elde edilen verilerin gerçeği doğru bir şekilde yansıtmasını ve araştırmanın bilimsel niteliğini güçlendirmesini sağlar (Turan, 2020). Geçerlik, sayısal veri toplama araçlarından elde edilen puanlardan hareketle çıkarımların, yorumların veya eylemlerin doğruluğudur. Bu, toplanan verilerin ölçmek istenen kavramları ne derece

doğru ve tutarlı bir şekilde yansıttığını gösterir ve veri toplama sürecinde kullanılan araçların güvenilirliğinin önemli bir göstergesidir (Akarsu & Akarsu, 2019). Çalışmanın iç geçerliğini sağlamak için; çalışmada kullanılmak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu için uygulama öncesinde uzman görüşlerine başvurulmuştur. Hazırlanan görüşme formu ile ilgili olarak 2 akademisyen ve 4 psikolojik danışmandan görüşü alınarak uzman görüşünün alınması özelliği sağlanmıştı. Sonrasında çalışmaya katılan ebeveynlerden farklı iki ebeveyne formlar okutularak soruları okunabilirlik ve anlaşılabilirlik açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcı ebeveynlerle yapılan görüşmeler sırasında her bir soru ile ilgili katılımcı ebeveynlerin cevapları tekrar edilip teyit etmeleri istenmiş varsa yanlış anlaşılan kısımlar anında düzeltilmiştir, böylece katılımcı teyidi alınmıştır. Yapılan görüşmelerin öncesinde katılımcılara açıklamalarda bulunulmuş ve katılımcılar ile araştırmacılar arasında doğal bir sohbet ortamı oluşturulmaya çalışılmıştır. Katılımcıların yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar bulgular kısmında aynen alıntılar şeklinde sunulmuştur, böylece iç geçerlilik için gerekli olan doğrudan alıntı özelliği sağlanmıştır. İç geçerliği sınırlayacak faktörler olarak veri toplama aracı olarak sadece görüşmenin kullanılması gösterilebilir. Dış geçerliği sağlamak için ise; araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi betimlenmiştir. Ayrıca çalışmanın katılımcıları çalışmanın amacına katkı sağlayacak uygun bireylerden oluşmaktadır. Dış geçerliği sınırlayıcı bir faktör olarak katılımcı sayısının 20 ile sınırlı tutulması gösterilebilir. Ayrıca çalışmanın geçerliliği için, çalışmanın program boyunca kapalı grup özelliğinde olmasına, katılımcıların ve araştırmacının güven oluşturmaya yönelik tanışma etkinliklerinin yapılmasına, grup kurallarının katılımcı ebeveynlerle birlikte oluşturulmasına gizliliğin ve güvenin karşılıklı geliştirilmesine özen gösterilmiştir.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmaya veri sağlayan çalışma grubunu, 2022-2023 eğitim-öğretim yılı güz dönemi Manisa ili Salihli ilçesinde bulunan İsmail Bali İlkokulu 1. sınıfta öğrenim gören 20 öğrencinin gönüllü ebeveynleri olan anneler oluşturmaktadır.

3.3. EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI

Ebeveyn eğitim programının içerik ve etkinliğini katılımcı görüşlerine göre değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada, araştırmacı tarafından 8 oturumluk bir ebeveyn eğitim programı tasarlanmıştır. Programın tasarım aşamaları aşağıda verilmiştir:

3.3.1. Programın Alt Yapısının Hazırlanması

Öncelikle, programın felsefi ve kuramsal temelleri belirlenmiştir. Hazırlanan ebeveyn eğitim programı, eğitim felsefesi olarak "yeniden kurmacılık" felsefi akım esas alınarak oluşturulmuştur. Yeniden kurmacılık, yararçı felsefeye dayanmaktadır. Bu akıma göre eğitimin amacı, toplumu yeniden yapılandırmak ve değiştirmektir. Bu değişimde itici güç okullardır (Demirel, 2020). Ebeveyn Eğitim Programının oturumları hazırlanırken literatürdeki ebeveyn eğitim programları (Anne Çocuk Eğitim Programı, 1993; Baba Destek Programı, 1996; Öğretir, 2004; Elibol, 2007; Özgündüz 2015; Eşkisu, 2017; Er 2018; MEB Aile Okulu Kurs Programı, 2022) gözden geçirilmiş ve alan yazın taraması, gözlem ve belge incelemesi gibi çalışmalar yapılmıştır.

3.3.2. Programın Tasarım Süreci

Bu çalışmada hazırlanan program için Demirel (2015) ihtiyaç belirleme yaklaşımlarından Analitik İhtiyaç Belirleme Yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşım, ulusal ve uluslararası koşullardaki değişim yöntemlerinin titiz bir şekilde incelenmesine dayanır. Gelecekte karşılaşılabilecek olası durumları öngören ihtiyaç belirleme sürecidir. Mevcut durumlarla ilgili bilgiler kullanılarak geleceğe yönelik varsayımlar ve senaryolar geliştirilir. Belirli eğitim deneyimlerinin veya mevcut bilgilerin yetersiz kaldığı durumlarda, bu yaklaşım kullanılır (Demirel, 2020).

Program kazanım, içerik, süreç ve değerlendirme olmak üzere dört ana ögeye göre tasarlanmıştır.

- a. **Kazanım:** Programın ilk ögesi kazanımdır. Kazanımlar vasıtasıyla katılımcılara ne tür bilgi, beceri ile tutum kazandırılacağı belirlenir. Ebeveyn Eğitim Programı düzenlenirken hedeflenen kazanımlar Wellman ve Moore'un 1966-1968 yılları arasında Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programları için geliştirdiği taksonomiye göre algılama ve kavrama düzeyinde hazırlanmıştır.

Bu taksonomi Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerinin üç boyutu olan eğitsel, kişisel ve kariyer gelişimi dikkate alınarak geliştirilmiştir. Wellman ve Moore'un taksonomisi Tablo 4'te verilmiştir (Nazlı, 2023).

Tablo 4 Wellman ve Moore'un Öğrenme Ürünleri Taksonomisi

Öğrenme Düzeyi	Performans
1. Algılama	
a. Çevreye Yönelme	Birey yaşam rollerinde öğrenmeleri gereken bilgi ve becerileri fark eder.
b. Benliğe Yönelme	Birey kendi özelliklerini fark eder.
2. Kavrama	
a. Yönelimsel Eğilimler	Birey hem kendisi hem de sosyal çevresi için değerli olan davranışları öğrenir.
b. Uyum ve İntibak Davranışları	Birey çevresiyle olan problemlerini çözmeyi öğrenir. Gerekli durumlarda yeni bilgi ve beceriler kazanılarak çevreye uyum sağlama davranışları gösterir.
3. Genelleme	
a. Uyma	Birey, çevresel ve kültürel taleplere uygun hareket eder; kararlarında bu talepleri göz önünde bulundurma, problem çözme becerilerini benzer durumlara genelleme davranışları gösterir.
b. Doyum	Doyum, bireyin kendisi ile ilgili içsel yorumlar yapar.
c. Üstünlük	Birey hem kendisi hem de toplumun beklentilerine uygun davranışlar gösterir.

Ebeveyn Eğitim Programı'nın kazanımları şu şekildedir:

1. **Oturum (Gelişim Alanları ve Özellikleri):** Çocukların gelişim süreçlerinde temel kavramların fark edilmesi. 7-11 yaş dönemine ait fiziksel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişim özelliklerini öğrenir.
2. **Oturum (Aile İçi İletişim):** İletişim engellerinin farkına varır ve iletişim geliştirme yollarının kavrar.
3. **Oturum (Çatışma ve Stres Yönetimi):** Çatışma türleri, aşamaları, çatışma çözme yöntemleri ve stres yönetimi ve stresle baş etme yöntemlerini kavrar.
4. **Oturum (Olumlu Davranış Geliştirme):** Olumlu davranış değiştirme yöntemlerini kavrar.
5. **Oturum (Sosyal Duygusal Beceri Eğitimi):** Sosyal-duygusal becerileri (merak, güven, empati) kavrar.
6. **Oturum (Okulda Aile Katılımının Önemi):** Okul başarısında ailenin oynadığı rolün önemini fark eder.
7. **Oturum (Sağlıklı Beslenme ve Fiziksel Aktiviteler):** Sağlıklı beslenme alışkanlıkları ve hijyen, beslenme problemleri, uyku problemleri ve çözüm yolları ile fiziksel aktivitelerin önemini kavrar.
8. **Oturum (Bilinçli ve Güvenli Teknoloji Kullanımı):** Bilinçli ve güvenli teknoloji kullanımını kavrar, dijital ebeveynlik kavramını bilir.

b. İçerik: Eğitim programının ikinci ögesi içerik olarak tanımlanır. İçeriğe karar verilirken alan yazında yer alan araştırmalar (örneğin Bağatarhan 2012; Özgündüz 2015; Sırmabıyıklı 2017; Er 2018) ve bu konularla ilgili hazırlanmış aile eğitim programları incelenmiş ve araştırmacı tarafından ebeveynlerin ihtiyaç duydukları konulara yer verilmiştir. Ayrıca ebeveyn eğitim programının içerikleri hazırlanırken Millî Eğitim Bakanlığı'nın 28 Mart 2022'de başlattığı Aile Okulu Projesi kapsamında, Aile Okulu Veli Eğitimi içeriklerinden de faydalanılmıştır. İçerik oluşturulurken Modüler Programlama Yaklaşımı temel alınmıştır. Bu yaklaşıma göre öğrenme konuları modüllere ayrılır ve düzenlenen bu modüllerin birbiriyle ilişkisi olması beklenmez, önemli olan her modülün anlamlı bir bütün oluşturmasıdır. Bu modüller kendi içinde sarmal, doğrusal ya da farklı yaklaşımla düzenlenebilir (Demirel, 2020). Bu eğitim programda aşağıdaki konulara yer verilmiştir:

1. Oturum: Gelişim Alanları ve Özellikleri
2. Oturum: Aile İçi İletişim
3. Oturum: Çatışma ve Stres Yönetimi

4. Oturum: Olumlu Davranış Geliştirme
5. Oturum: Sosyal-Duygusal Beceri Eğitimi
6. Oturum: Okulda Aile Katılımının Önemi
7. Oturum: Sağlıklı Beslenme ve Fiziksel Aktiviteler
8. Oturum: Bilinçli ve Güvenli Teknoloji Kullanımı

c. Süreç: Programın üçüncü ögesi süreçtir. Bu çalışma kapsamında yapılan ebeveyn eğitimleri 24.10.2022 tarihi ile 12.12.2022 tarihleri arasında, saat 15.00'da başlayıp 16.30'da bitecek şekilde Salihli İsmail Bali İlkokulu'nda gerçekleştirilmiştir. Eğitime katılan ebeveynlere haftada bir gün olmak üzere 90 dakikalık 8 oturumdan oluşan ebeveyn eğitim programı uygulanmıştır. Oturumlar başlarken toplantı konusuna katılımcıların dikkati çekilmiştir. Ardından, hazırlanan içeriğine uygun şekilde bilgilendirmeler yapılmış ve öğrenilen bilgilerin yaşamda uygulanmalarını sağlayacak örnekler verilmiştir. İkinci birleşimden itibaren toplantıların başında öncelikle bir önceki toplantıda ele alınan konuların kısa özeti yapılarak, o haftaki birleşim konusuna geçilmiştir. Eğitim programında anlatım, grup çalışması, rol oynama, canlandırma ve doğaçlama yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Araç ve gereç olarak da bilgisayar ve projeksiyon cihazı kullanılmıştır.

d. Değerlendirme: Programın dördüncü ve son ögesi değerlendirmedir. Programda değerlendirme belirlenen kazanımlara ne derece ulaşıp ulaşılmadığının kontrol edilmesi sürecini ifade eder. Bu süreçte kontrol listeleri, etkinlik değerlendirme formları, derecelendirmeli anket formları, açık uçlu sorular, anket formları, yarı yapılandırılmış görüşme formları ve ölçekler kullanılabilir (Uşun, 2023). Bu aile eğitim programının değerlendirilmesi sürecinde araştırmacı tarafından hazırlanan 6 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış ebeveyn görüşme formu ve Bennet Program Değerlendirme Modeli kullanılmıştır. Bennet Program Değerlendirme Modeli, mesleki eğitim alanında geliştirilen programları değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş, inputlar, etkinlikler, halkın katılımı, katılanların reaksiyonu, btyu (bilgi, tutum, yetenek ve umut) değişimi, uygulamada değişim ve sonuçlardan oluşan 7 aşamalı bir modeldir (Dilekli & Karagöz, 2018).

3.4 VERİ TOPLAMA ÇALIŞMALARI

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle araştırmada kullanılan veri toplama araçları sunularak, verilerin toplanma süreci ve elde edilen verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

3.4.1. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada ebeveynlere uygulanan aile eğitim programının etkililiği nitel bir araştırmayla ortaya koyulacağı için standartlaştırılmış görüşme tekniklerinden açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada, kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan ebeveyn görüşme formları aracılığıyla toplanan veriler, içerik analizi tekniği ile analiz edilerek elde edilen değerler frekans ve yüzde analizleri ile sunulmuştur. Ebeveyn görüşlerinin yaş, cinsiyet, meslek, çocuk sayısı ve eğitim durumu değişkenlerine göre değişip değişmediği belirlenmiştir. Verilerin toplanmasında katılımcı ebeveynlerin program ile ilgili açıklamalarına ve yorumlarına ulaşmak amaçlanmıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerin araştırmacı tarafından kapsamlı bir şekilde kaydı tutulmuş, bu veriler analiz ve raporlamada kullanılmıştır. Veriler yorumlanırken sıklıkla eğitimci ve katılımcıların doğrudan ifadelerine yer verilmiştir.

3.4.1.1. Ebeveyn Görüşme Formu

Yüz yüze görüşme, mülakat tekniği kullanılarak yapılan bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan ebeveyn görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, günümüzde sıklıkla kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri olarak, araştırmacının belirli bir amaca hizmet etmek üzere sistematik olarak bir araya getirdiği insan grubuna yarı-yapılandırılmış veya yapılandırılmamış formlarda sorular yöneltmesidir. Bu yöntem, araştırmacıların veri toplama sürecinde etkili bir araç olarak kabul edilmektedir (Ekiz, 2020).

Oluşturulan görüşme formu soruları için alanında uzman 2 akademisyenden ve 4 okul psikolojik danışmanından görüş alınmış, soruların uygun olduğu tespit edilmiştir. Hazırlanan sorular, programa katılan ebeveynlerin program içeriklerinin etkinliğini değerlendirmeleri amacıyla, açık uçlu ve yorumlanabilecek cevaplara erişilebilecek biçimde oluşturulmuştur. Mülakat tekniğine esas olacak formda ebeveyn eğitim programına katılan annelerin konuya dair görüşlerini ve ebeveynlik becerilerine

sağladıkları katkıları açıklayıcı bir biçimde ifade edebilecekleri sorular ile konunun açıklanmasına dikkat edilmiştir. Görüşme yapılan annelerin yaş, meslek vs. nitelikleri birer kıstas olarak değerlendirilmiştir. Görüşme formlarında eğitim programına katılım nedenleri, çocuk eğitimi konusunda ailelerin zorlandıkları noktaların belirlenmesi gibi konular irdelenmiştir. Annelerin çocuk eğitimi konusunda aldıkları sorumlulukların neler olduğu ve ebeveyn programının kendi farkındalıklarının artmasına nasıl katkılarının olduğu çalışmada irdelenen bir başka başlıktır. Ayrıca çocuk gelişimi konusunda program dâhilinde verilen bilgilerin çocuğun hayatına olan etkileri de sorgulanmış ve annelerin bu konudaki görüşleri alınmaya gayret edilmiştir. Ebeveynler geleneksel olarak öğrendikleri ve algıladıkları biçimde çocuk yetiştirme eğiliminde oldukları için değişen şartlara uyum sağlamak adına yenilenen ebeveyn eğitim programlarının etkinliği önem arz eder. Eğitimlerin neticesinde ebeveynlerin edindikleri bilgileri çocukların yetişmesi esnasında hayata geçirmeleri kendilerinde bir takım düşünceyi değişikliği oluşmasıyla mümkün olabilir. Mülakat esnasında bu değişikliğin gerçekleşmesi hakkında irdeleme yapılmıştır. Görüşme formu 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcı ebeveynlerin demografik bilgilerinin öğrenildiği sorular, ikinci bölümde ise katılımcı ebeveynlerin program ile ilgi görüş ve önerilerinin alınacağı sorular yer almaktadır. Çalışmada görüşme formunda yer alan aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Bir anne olarak bu programa katılma nedenleriniz nelerdir?
2. Bir anne olarak çocuğunuzun gelişimi konusunda zorlandığınız noktalar nelerdir?
3. Bir anne olarak çocuk gelişimi konusunda aile içinde aldığınız sorumluluklar nelerdir?
4. Bu eğitim programı çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda farkındalığınızı ne şekilde arttırmıştır?
5. Bu eğitim programının annelik rolüne katkıları ne olmuştur?
6. Çocuk gelişimi konusunda aldığınız bilgiler doğrultusunda çocuğunuzun hayatına olan etkiniz hakkında sizde bir düşünce değişikliği oldu mu? Şimdi bu konuda ne düşünüyorsunuz?

3.4.1.2. Ebeveyn Bilgi Formu

Bu form ebeveynlerin yaş, gelir düzeyi, medeni durumu, eğitim durumu ve çocuk sayılarını belirlemek için araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır.

3.4.2. Verilerin Toplanma Süreci

Araştırmanın verileri toplanırken çalışma başlığında belirtildiği gibi Manisa İli Salihli İlçesi'ndeki ilkokul 1. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin velilerine 27.10.2022 tarihi ile 23.12.2022 tarihleri arasında ebeveyn eğitim programı uygulanmıştır. Öncelikle bu ebeveynlerle telefon aracılığıyla iletişim kurulmuş, katılım olurları ve başvuru bilgileri alınmış ve 8 haftalık eğitim sürecine geçilmiştir. Eğitim sonrasında ebeveynlerle 24.12.2022 ile 30.12.2022 tarihleri arasında yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan ebeveyn görüşme formu kullanılarak yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşme tekniği, araştırma sorularını yanıtlamak üzere kullanılan veri toplama araçlarından birisidir. Katılımcılar arasında gerçekleşen ve kaynak kişinin ilgi, görüş, tutum ve inançlarını belirlemek için kullanılan bir yöntemdir. Nitel araştırmalarda daha sık tercih edilen bu yöntem, araştırmacılara katılımcıların detaylı bilgilerini, araştırılan konuya ilişkin bakış açılarını ve bir olgu veya olaya yönelik düşüncelerini öğrenme imkânı sunar (Ocak, 2019, s.238). Görüşmeler aracılığıyla, katılımcıların deneyimlerinden ve içgörülerinden faydalanılarak zengin veriler elde edilir.

Görüşmeler yapılırken konu hakkında yeterli ölçekte veri toplanması sağlanmıştır. Yazılı notlar alınırken görüşmecinin cevaplarına bağlı kalmış, analiz yapılırken yaşanabilecek veri kaybının en düşük seviyeye indirilmesi hedeflenmiştir. Yazılı kayıtların tam ve eksiksiz alınması halinde ses ve görüntü kayıtlarının alınmasının gerekli olmadığı ve çalışılan konuya katkısı olmayacağı değerlendirilirken yazılı görüşme formlarına sadık kalmıştır.

3.4.3. Verilerin Analizi

Araştırmada görüşme tekniği uygulanarak görüşme sorularından elde edilen veriler, nitel veri analiz yöntemlerinden biri olan içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Metin ve Ünal (2022) içerik analizini, *“nesnel, ölçülebilir, doğrulanabilir bilgilere ulaşmak amacıyla doküman, metin ve evrak gibi pek çok materyali belli kurallar dahilinde (örnekleme, kodlama, kategori vs.) analiz etmeyi amaçlayan, nitel*

analiz yöntemi içerisinde yer alan bir teknik” olarak tanımlamıştır. İçerik analizinin amacı, araştırma sonrasında elde edilen verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu analiz yönteminde öncelikle verilerin kavramsallaştırılması, ortaya çıkan kavramların mantıklı bir şekilde düzenlenmesi ve buna göre verileri açıklayacak temaların belirlenmesi gerekir. (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Kısaca içerik analizi, hacimli nitel verileri, temel tutarlılıkları ve anlamları belirlemek amacıyla indirgeme ve anlamlandırma sürecine yönelik kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, nitel verilerin sistematik bir şekilde analiz edilerek, verilerden anlamlı sonuçlar çıkarmaya çalışılan her türlü girişimi kapsar. İçerik analizi yapılırken elde edilen veriler derinlemesine analiz edilmelidir. İlk anda belirgin olmayan içerikler böyle derinlemesine bir analizle ortaya çıkarılmış olur. Böyle bir analizle hedeflenen, elde edilen verilerin bulguya dönüşürken düzenlenerek yorumlanması ve okuyucuya bu şekilde sunulmasıdır (Patton, 2018). Bu çalışmada içerik analizi yapılırken araştırmacı tarafından görüşmeler sırasında alınan notlar ve yorumlar bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen veriler birkaç kez okunarak kontrol edilmiş ve bu verilerden kodlar oluşturulmuş, bu kodlardan yararlanarak da alt temalara ulaşılmıştır, İçerik böylece yorumlanıp son hale getirilmiştir. Yapılan görüşmeler, kodlanması oldukça sınırlı öznel yorum içerecek biçimde görüşme cevaplarından hareketle derlenerek, kavramsal çerçeveye uyumlu biçimde yorumlanmıştır. Araştırmada ebeveyn görüşme formundaki soruların yöneltildiği ebeveynler E1, E2, E3... şeklinde belirtilerek kodlanmıştır. İçerik analizi yapılırken katılımcı ebeveynlerin ebeveyn görüşme formundaki sorulara verdikleri yanıtlar göz önünde bulundurularak temalar, kodlar ve kategoriler oluşturulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümünde çalışmada yer alan ebeveyn eğitim programının kazanımları doğrultusunda hazırlanmış yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan ebeveyn görüşme formuna ilişkin cevaplar, aile eğitimine katılan 20 ebeveyn ile yapılan görüşme verileri üzerinden eğitimlerin ne derece etkili olduğu konusunda incelemeye alınmıştır.

4.1. GÖRÜŞMELERİN ANALİZİ İLE ELDE EDİLEN BULGULAR

Bu bölümde eğitime katılan ebeveynlerin yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularına verdikleri yanıtlar incelenerek kodlar ve kodlardan hareketle alt temalar oluşturulmuş ve en genel ifadelerle temalar belirlenmiştir. Görüşmelerde yöneltilen soruların içeriği, ebeveynlerin demografik nitelikleri görüşmeci kimliğinin belirlenmesinden itibaren eğitimin hitap ettiği ebeveyn kitlesinin eğitim içeriklerinden ne tür kazanımlar elde ettiği ile alakalıdır. Soruların belirli bir amaç doğrultusunda gruplanabilir olması, bulguların değerlendirilmesi esnasında bu gruplamaya sadık kalınarak kolay değerlendirme yapılmasını sağlamak adınadır. Oransal analiz yapılırken katılımcı sayısından öte verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Bir ebeveyn sorulan soruya birden fazla kod içeren cevap verebilmektedir.

4.1.1. Katılımcıların demografik özellikleri

Görüşme yapılan velilerin kişisel bilgileri belirli olmakla beraber etik kurallar gereği isim ve diğer bilgileri saklı tutulmuş ve bu sebeple çalışmada bu detaydan bahsedilmemiştir. Aşağıdaki tabloda katılımcıların demografik özellikleri bir tablo halinde yansıtılmıştır. Ebeveyn programı katılımcılarının yaş, evli veya bekâr olmaları, gelir grupları, kardeş sayıları gibi nitelikleri aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

Tablo 5 Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Veriler

	N	%
25-35	8	40

Annelerin yaş aralığı	35-45	8	40
	45 ve üstü	4	20
Gelir Düzeyi	10000 Altı	1	40
	10000-20000	13	40
	20000 Üstü	6	20
Medeni Durum	Evli	20	100
	Bekar	0	0
Eğitim Durumu	İlkokul	1	5
	Ortaokul	2	10
	Lise	10	50
	Üniversite	7	35
Çocuk Sayısı	1	7	35
	2	10	50
	3	3	15

Katılımcıların 8'i 25-35 yaş arasındadır. Bu sayı, oran olarak tüm katılımcıların %40'ına denk gelmektedir. Katılımcıların 8'i 35-45 yaş aralığındadır. Bu oransal olarak %40'a denk gelmektedir. 4 katılımcı 45 yaş üzeridir. Oransal olarak toplam katılımcılar içinde %20'lik bir orana denk gelmektedir. Katılımcıların maddi gelir durumlarına bakıldığında katılımcılardan 1 kişi 10.000 TL altında gelir sahibidir. Oran olarak toplamda %5'li bir orana denk gelmektedir. 13 katılımcı 10 bin ve 20 bin TL arasında aylık gelire sahiptir. Oran olarak katılımcıların %65'i bu gelir grubundadır. Katılımcıların 6'sı 20 bin TL üzeri gelire sahiptir. Bu toplam katılımcılar içinde %30'luk bir orana denk gelmektedir. Katılımcıların tamamı medeni durumu evli olan ebeveynlerdir. Tek ebeveynli aile söz konusu değildir. Eğitim programına katılan ebeveynlerin 2'si ortaokul mezunudur. Oran olarak toplamda %10'luk bir kesime denk gelmektedir. Lise mezunu ebeveynlerin 10'u lise mezunudur. Bu toplam katılımcılar içerisinde %50'lik bir oranı temsil etmektedir. 7 katılımcı üniversite mezunu olduğunu

ifade etmiştir. Bu toplamda %35'lik bir orana karşılık gelmektedir. Katılımcıların çocuk sayılarına bakıldığında 7 katılımcı 1 çocuk sahibidir. Bu toplam içerisinde %35'lik bir orana karşılık gelmektedir. Katılımcıların 10'u 2 çocukludur. Bu oran olarak %50'ye karşılık gelmektedir. 3 katılımcının ise 3 çocuğu vardır; oran olarak bu da %15'e karşılık gelmektedir. Ebeveyn programına katılanların eğitim seviyesi, gelir durumu, çocuk sayısı gibi değişkenler göz önüne alındığında örneklem grup, toplum ortalamasına yakın değerleri taşımaktadır. Demografik verilerin geniş sahaya yayılması araştırma sonuçlarının isabeti noktasında olumlu katkı sağlayabilir. Daha detaylı görüşme analizleri sonuçları ile değerlendirilerek çalışmanın etkileri hakkında neticelere varılmaya gayret edilecektir.

Aşağıda ebeveynlerin ebeveyn görüşme formundaki sorulara verdikleri cevaplar incelenerek kodlar ve kodlardan hareketle alt temalar oluşturulmuş ve en genel ifadelerle temalar belirlenmiştir.

Tablo 6 İçerik Analizi Tema, Alt tema ve Kodlar

TEMA	ALT TEMA	KOD
Program Süreci	Katılım Nedenleri	1. Fayda 2. Verimlilik 3. Eksiklik 4. Gelişim 5. Güncellik
	Zorlanılan Noktalar	1. İnat/Öfke 2. Kardeş 3. Bağımlılık 4. Tuvalet Eğitimi 5. Ödev 6. Yetersizlik 7. İletişim
Ebeveyn Görevleri	Sorumluluk	1. Tüm 2. Eğitim 3. Davranış 4. Öz bakım 5. Oyun
	Kişisel Gelişime Katkısı	1. Empati 2. Sabır 3. Bilinçlenme 4. İletişim 5. İstikrar

Programın Katkısı	Role Katkısı	1.Dinlemek 2.Sakinlik 3.Farkındalık 4.Sabır/Anlayış
	Düşüncelerine Katkısı	1.Oldu 2.Olmadı 3.Zamanla

4.1.2. Birinci Görüşme Sorusu

“Bir anne olarak programa katılma nedenleriniz nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar tablo 7 ardından bu analizler ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Tablo 7 Katılım Nedenleri

Ana Tema	Alt Tema	Kod	N	f(%)
Program Süreci	Katılım Nedeni	Fayda	8	40
		Verimlilik	3	15
		Eksiklik	2	10
		Gelişim	7	35
		Güncellik	1	5

Ebeveyn eğitim programının amacı her eğitim programında olduğu gibi sonuçları ölçmek ve değerlendirmek bakımından önemlidir. 20 Katılımcıya bu eğitim programına katılım nedenleri ile ilgili soru yöneltilmiş, bunun sonucunda alınan cevaplarla 5 kod (fayda, verimlilik, eksiklik, gelişim, güncellik) gruplandırılmıştır. Ebeveynlerin %40'ı (8kişi) çocuklarına faydalı olabilmek adına eğitime katıldıklarını belirtmişlerdir. Ebeveynlerin %15'i (3 kişi) çocuklarına verimli olabilmek için eğitime katıldıklarını ifade etmişlerdir. Eğitime katılan ebeveynlerin %10'u (2 kişi) ise katılım nedeni olarak ebeveynliklerinde eksik olan yanlarını görüp, eksikliklerini tamamlamak amacıyla eğitime katıldıkları cevabını vermiştir. Ebeveynlerin %35'i (7kişi) çocuklarının gelişimine katkıda bulunmak amacıyla eğitime dahil olduklarını söylemiştir. Eğitime katılan ebeveynlerden sadece %5'i (1 kişi), E12: " Ben babaanne olarak katılıyorum. Bizim çocuk yetiştirdiğimiz zamanla şimdiki zaman çok farklı " cevabını vererek kendisini değişen ebeveynlik anlayışları karşısında güncellemek istediğini ortaya koymuştur.

4.1.3. İkinci Görüşme Sorusu

“Bir anne olarak çocuğunuzun gelişimi konusunda zorlandığınız konular nelerdir” sorusuna verilen cevapların analizleri aşağıda verilmiştir. Ardından bu cevaplar ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Tablo 8 Ebeveynlik Alanında Zorlanılan Noktalar

Ana Tema	Alt Tema	Kod	N	f(%)
Program Süreci	Zorlanılan Noktalar	İnat/Öfke	6	30
		Kardeş	2	10
		Bağımlılık	2	10
		Tuvalet Eğitimi	1	5
		Ödev	5	25
		Yetersizlik	5	25
		İletişim	2	10

Görüşmelerde20 ebeveyne yöneltilen ikinci soru ebeveynlerin çocuk gelişiminde zorlandıkları konular ile ilgili sorudur, bunun sonucunda alınan cevaplar 7 kod (İnat/öfke, kardeş, bağımlılık, tuvalet eğitimi, ödev, yetersizlik, iletişim) olarak gruplandırılmıştır. Ebeveynlerden %30'u (6 kişi) çocuklarının öfke patlamaları ve inat etme davranışlarında zorlandıklarını, %10'u (2 kişi) kardeşler arasında yaşanan çatışmalarla baş etmede zorlandıklarını, %10'u (2 kişi) çocuklarının teknolojik araçların doğru ve kararında kullanımı konusunda zorlandıklarını belirtmiştir. Eğitime katılan ebeveynlerden sadece 1'i tuvalet eğitiminde zorlandığını belirtmiştir. E5: “Tuvalet eğitimi konusunda zorlandım” bu da oransal olarak %5'e karşılık gelmektedir. Ebeveynlerin %20'si (4 kişi) ebeveyn çocuklarının gelişimi konusunda zorlandıkları konu olarak, onlara ödev yaptırmak olduğunu belirtmiştir. Eğitime katılan 4 ebeveynin%20'si (4 kişi) ise kendilerini yetersiz hissettikleri için çocukların gelişiminde zorlandıklarını belirtmişlerdir. Ebeveynlerin %10'u (2kişi) da çocukları ile doğru iletişim kuramadıklarını belirterek iletişim zorluğu yaşadıklarından söz etmişlerdir.

4.1.4. Üçüncü Görüşme Sorusu

“Bir anne olarak çocuğunuzun gelişimi konusunda aile içerisinde aldığınız sorumluluklar nelerdir” sorusuna verilen cevapların analizleri aşağıda verilmiştir. Ardından bu cevaplar ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Tablo 9 Alınan Sorumluluklar

Ana Tema	Alt Tema	Kod	N	f(%)
Ebeveyn Görevleri	Alınan Sorumluluk	Tüm	8	40
		Eğitim	7	35
		Davranış	6	30
		Öz Bakım	7	35
		Oyun	3	15

20 Ebeveyne yöneltilen üçüncü soru bir anne olarak çocuklarının gelişimi konusunda aile içerisinde aldıkları sorumluluklar ile ilgilidir. Bu soruya verilen cevaplar ebeveyn olarak alınan sorumlulukların genellikle tümünün anne üzerinde yoğunlaştığını göstermiştir. Ebeveyn cevapları sonucunda 5 kod (tüm, eğitim, davranış, öz bakım, oyun) oluşturulmuştur. Ebeveynlerden %40'ı (8 kişi) bir anne olarak çocuk gelişimi konusunda tüm sorumluluğun kendisinde olduğunu, %35'i (7 kişi) çocuklarının dersleri ve ödevleri gibi eğitim konusunda destek olduklarını, %30'u (6 kişi) çocuklarının olumlu davranış kazanmaları konusunda sorumluluk aldıklarını ifade etmişleridir. Ebeveynlerin %35'i (7 kişi) beslenme, tuvalet eğitimi gibi öz bakım becerilerinde sorumluluk aldıklarını, %15'i (3 kişi) de çocukları ile oyun oynayarak onların gelişimi konusunda sorumluluk aldıklarını belirtmiştir. Ebeveynlerin %20'si (4 kişi) ebeveyn çocuklarının gelişimi konusunda zorlandıkları konu olarak, onlara ödev yaptırmak olduğunu belirtmiştir.

4.1.5. Dördüncü Görüşme Sorusu

“Bu eğitim programı, çocuk gelişimi ve eğitimi konusundaki farkındalığınızı ne şekilde arttırmıştır” sorusuna verilen cevapların analizleri aşağıda verilmiştir. Ardından bu cevaplar ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Tablo 10 Kişisel Gelişime Katkısı

Ana Tema	Alt Tema	Kod	N	f(%)
Programın Katkısı	Kişisel Gelişime Katkısı	Empati	4	20
		Sabır	2	10
		Bilinçlenme	14	70
		İletişim	3	15
		İstikrar	1	5

20 Ebeveyne yöneltilen dördüncü soru eğitimin kişisel gelişimlerine katkısının neler olduğu ile ilgili sorudur, bunun sonucunda alınan cevaplar 5 kod (empati, sabır, bilinçlenme, iletişim, istikrar) olarak gruplandırılmıştır. Ebeveynlerden %20'si (4 kişi) çocuklarına karşı daha empatik bir tavır sergilemeleri gerektiğini fark ettiğini, %10'u (2 kişi) ise çocuklarına karşı sabırlı olmaları gerektiğini fark ettiğini ifade etmiştir. Ebeveynlerin %70'i (14 kişi) ebeveynlik konusunda daha çok bilinçlenmeleri gerektiğini, %15'i (3 kişi) çocuklarını dinleyerek onlarla olumlu bir iletişim kurmaları gerektiğini fark ettiğini belirtmiştir. Ebeveynlerden sadece 1 kişi E5: *“Doğru davranışlarımda istikrarlı olmam gerektiğini fark ettim”* demiştir. Bu da oransal olarak %5'e karşılık gelmektedir.

4.1.6. Beşinci Görüşme Sorusu

“Bu eğitim programının annelik rolünüze katkıları neler olmuştur.” sorusuna verilen cevapların analizleri aşağıda verilmiştir. Ardından bu cevaplar ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Tablo 11 Ebeveynlik Rolüne Katkısı

Ana Tema	Alt Tema	Kod	N	f(%)
Programın Katkısı	Role Katkısı	Dinlemek	4	20
		Sakinlik	6	30
		Farkındalık	9	45
		Sabır/Anlayış	8	40

Ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterliliği inancına sahip olmaları, ebeveynlik uygulamaları için doğrudan belirleyicidir. Ebeveynlik öz-yeterliliğinin yüksekliği ebeveynler için bir motivasyon kaynağıdır ve ebeveynlerin çocuk yetiştirme

konusundaki tutum ve davranışlarına rehberlik eder. Ebeveynlerin çocuk bakımıyla ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları ve sahip oldukları bu bilgi ve beceriler doğrultusunda ebeveynlik görevini başarılı biçimde gerçekleştireceklerine inanmaları gerekir (Bağatarhan, 2013, s. 70). Programın ebeveynlerin ebeveynlik rollerine katkılarını sorguladığı beşinci soru sonucunda alınan cevaplar 4 kod (dinlemek, sakinlik, farkındalık, sabır/anlayış) olarak gruplandırılmıştır. Ebeveynlerden %20'si (4 kişi) eğitimin daha iyi bir dinleyici olup iletişim becerilerine katkı sağladığını belirtmiştir. Ebeveynlerin %30'u (6 kişi) bu eğitimin çocukları ile yaşadıkları olumsuz olaylar karşısında daha sakin biri olarak ebeveynlik rollerine katkı sağladığını, %45'i (9 kişi) çocuklarına karşı sergiledikleri yanlış davranışlarını fark ettiğini ve %40'ı ise eğitimin daha sabırlı ve anlayışlı bir ebeveyn olmalarına katkı sağladığını belirtmiştir.

4.1.7. Altıncı Görüşme Sorusu

“Çocuk gelişimi konusunda aldığımız bilgiler doğrultusunda çocuğunuzun hayatına olan etkiniz hakkında sizde bir düşünce değişikliği oldu mu? Şimdi bu konuda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların analizi aşağıda verilmiştir. Ardından bu cevaplar ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Tablo 12 Düşüncelere Katkısı

Ana Tema	Alt Tema	Kod	N	f(%)
Programın Katkısı	Düşüncelere Katkısı	Oldu	18	90
		Olmadı	1	5
		Zamanla	1	5

Eğitime katılan 20 ebeveyne sorulan altıncı soru eğitimin ebeveynlerin çocuklarının hayatlarına olan etkileri hakkında kendi düşüncelerinde bir değişiklik olup olmadığı ile ilgilidir. Ebeveynlerin verdikleri cevaplar sonucunda 3 kod (olumlu, olmadı ve zamanla) gruplandırılmıştır. Ebeveynlerin %90'ı (18 kişi) katıldıkları bu eğitiminin düşüncelerini olumlu yönde değiştirdiğini, eğitimden sonra çocuklarına karşı daha sabırlı ve anlayışlı olduklarını, yaşanan çatışmalar karşısında sakin kalabildiklerini ifade etmiştir. Ebeveynlerden biri E14: “Öğrendiğim bilgilerin çocuğumun hayatında şimdilik bir değişikliği olmadı.” cevabını vermiştir. Bu da oransal olarak %5'e karşılık gelmektedir. Eğitime katılan ebeveynlerden biri ise, E15:

“Eğitimde öğrendiklerimi uyguladıkça zamanla etkisi olacağını düşünüyorum.” cevabını vermiştir. Bu da oransal olarak katılımcıların %5’ine karşılık gelmektedir. Sonuç olarak her eğitimin tüm katılımcılara etkin biçimde ulaştığını düşünmek gerçekçi olmayabilir. Eğitim süreci etkinliği dışında katılımcıların özel durumları devam ve katılım oranları gibi pek çok unsur eğitim etkinliğini ve buna bağlı olarak eğitim sonrası düşüncelerini etkileyebilmektedir (Eroğlu, 2006).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE TARTIŞMA

İnsanın özü kendi çocukluğudur. Çocuklukta onu şekillendirenler ise ona bakım veren ebeveynleridir. Ebeveyn olmak, çok yönlü boyutları olan ve birçok görev içeren sorumluluklar bütünüdür. Genel olarak sorumluluklarla özdeşleşen ebeveynlik, son dönemde yaşanan hızlı değişim ile tüm dünyada olduğu gibi Türk toplumunda da sürekli değişim ve gelişim gerektiren beceriler içerir. Ebeveynler bu becerilere sahip olmak ve kendilerini güncellemek adına çevrelerinden gördükleri ya da sosyal medya siteleri üzerinden kendilerine sunulan ebeveynlik becerilerini modellemektedir. Çoğu zaman eriştikleri bilgiler ya da onlara sunulan bu beceriler sağlıklı bir ebeveynlik rolünü karşılamaktadır. Bu noktada ebeveynlere değişen şartlara uygun nitelikler kazandırmak için faydalı olabilecek kaynaklardan birisi de ebeveyn eğitim programlarıdır. Bu programlar aracılığıyla ebeveynlerin çocuk yetiştirme, aile bireyleri arasındaki ilişkiler, çocuk gelişimi ve psikolojisi, ebeveynlik modelleri, bilinçli ve güvenli teknoloji kullanımı, olumlu davranış geliştirme gibi çeşitli konularda bilgi, tutum ve becerilerinin sistemli biçimde geliştirilmesi hedeflenmektedir. Böylece problem çözme becerilerine sahip, merhametli, empati yapabilen, özgüvenli çocuklar yetiştirmek için ebeveynlere rehberlik etmek amaçlanır. Ebeveyn eğitim programlarının, benzer eğitim programlarında olduğu gibi, etkinliklerinin ölçülmesi hem mevcut programa geri dönüt sağlaması, hem de yeni planlanacak programların geliştirilmesi ve güncellenmesi bakımından önem arz etmektedir.

Bu çalışmada İlkokul 1.sınıfta çocuğu olan ebeveynlerin ebeveyn eğitim programına katılma nedenleri, ebeveynlik rolünde yaşadıkları zorluklar, ebeveynlik rolünde aldıkları sorumluluklar, programın ebeveynlik rollerine, kişisel gelişimlerine ve düşüncelerine yönelik katkıları ortaya konulmuştur. Bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine Yönelik Sonuçlar

Ebeveyn programına katılanlar eğitim seviyesi, gelir durumu, kardeş sayısı gibi değişkenler göz önüne alındığında örneklem grup, toplum ortalamasına yakın değerleri taşımaktadır. Katılımcıların %40'ı 25-35 yaş arasında, %40'ı 35-45 yaş

aralığında %20'si ise, 45 yaş üzeridir. Katılımcıların maddi gelir durumlarına bakıldığında katılımcıların %5'i bin TL altında gelir sahibidir. 10 bin ve 20 bin TL arasında aylık gelire sahip olanlar %65 tir. Katılımcıların %30'u ise 20 bin TL üzeri gelire sahiptir. Katılımcıların %100'nün medeni durumu evlidir. Tek ebeveynli aile söz konusu değildir. Eğitim programına katılan ebeveynlerin %5'i ilkokul, %10'u ortaokul, %50'si lise ve %35'i ise üniversite mezunudur. Gelir durumu, eğitim seviyesi veya yaş ile çocuk sayısı arasında dikkat çeken bir bağlantı tespit etmek söz konusu olmamıştır. Gelir seviyesi yüksek ve üniversite mezunu olmasına rağmen çok kardeşli aile yapıları söz konusuysa gelir seviyesi düşük olmasına rağmen tek çocuklu aileler söz konusu olabilmektedir. Bu noktada ebeveynlerin gelir veya eğitim durumlarından bağımsız olarak çocuk eğitimi noktasında benzer sorunlarla karşılaştıkları varsayılabilir.

Ebeveynlerin Ebeveyn Eğitim Programına Katılım Nedenlerine Yönelik Sonuçlar

Bu tez çalışması kapsamında elde edilen bulgulara göre, eğitime katılım sağlayan ebeveynlerin %60'ı 35 yaş ve üzeridir. Dolayısıyla çocuklarıyla arasındaki yaş farkı arttıkça ebeveynlerin kuşak çatışması riskiyle karşılaşma olasılıkları da artmakta ve genel olarak dünyada yaşanan teknolojik, kültürel, ekonomik ve sosyolojik değişimlerle beraber yeniden inşa edilen ebeveynlik rolü için kendilerini güncellemek, çocuklarının gelişimlerine katkı sağlamak, eksikliklerini görüp, ebeveynlik becerilerini geliştirmek adına bu tür programları tercih ettikleri sonuçlarına varılmıştır. Bu sonuçlar alan yazınında benzer çalışmaların sonuçlarıyla da uyum göstermektedir. Çakıroğlu (2013) yaptığı çalışmada ebeveynlerin, aile eğitim çalışmalarına yeni bilgiler öğrenmek, kendileri ve çocukları için faydalı olabilmek adına katıldıklarını belirtmiştir. Ay (2015) ise çalışmasında ebeveynlerin aile eğitimlerine çocuklarıyla etkili iletişim kurabilmek için, onlara daha kaliteli bir eğitim sunabilmek ve onlarda olumlu davranış değişimi sağlayabilmek için eğitimlere katıldıkları sonucuna ulaşmıştır.

Ebeveynlerin Çocuk Gelişimi Konusunda Zorlandıkları Konulara Yönelik Sonuçlar

Günümüzde ekonomik şartlar göz önünde bulundurulduğunda annenin de ev ekonomisine katkı sağlaması kaçınılmazdır. Çalışan anneler, evde ve çalışma

hayatlarında üstlendikleri sorumluluklarından ötürü annelik görevlerini aksattıkları ya da ihmal ettikleri endişesiyle suçluluk duymakta, gerginlik yaşamakta ve çocuklarıyla çalışma yaşamamak adına gereğinden fazla hoşgörölü, serbest ve tutarsız ebeveynler haline gelebilmektedirler. Tam aksine aşırı korumacı ve baskıcı ebeveynlere de dönüşebilmektedirler. Genellikle bu davranış kalıpları farkında olmaksızın yapılmakta ve çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerini negatif etkilemektedir (Ekşi, 1999). Çalışma kapsamında ulaşılan diğer bir sonuca göre, ebeveynlerin çocuk eğitimi konusunda farklı sorunlar yaşadıkları görölmektedir. Ancak bu sorunlar inat/öfke, kardeşler arası çatışma, teknoloji bağımlılığı, tuvalet eğitimi, ödev ve ebeveynlerin yaşadığı yetersizlik hissi konularını işaret etmektedir. Ebeveynlerin önemli bir bölümü çocukların öfke kontrolü sağlamada ve çocuklarının kendilerine karşı inatçı davranmalarından yakınmaktadır. Şimşek (2022) deki çalışmasında çocuk yetiştirme konusunda annelerin davranışlarını kontrol etme düzeyleri üzerinde aile eğitim programının anlamlı etki yarattığını ve teknoloji bağımlılığı konusunda doğru ve güncel bilgiler edinmelerini sağladığını saptamıştır.

Ebeveynlerin Çocuk Gelişimi Konusunda Aile İçerisinde Aldıkları Sorumluluklara Yönelik Sonuçlar

Ulaşılan bir diğer sonuç, ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusunda aldıkları sorumluluklar ile ilgilidir. Ebeveynlerin büyük bir kısmı tüm sorumluluğun kendilerinde olduğunu belirtmiştir. Katılımcı ebeveynlerin 19'unun anne, 1 tanesinin ise babaanne olduğu, yani tamamının kadın olduğu bir araştırmada geleneksel aile rolleri içerisinde çocuk eğitiminin genellikle annenin ve kadının sorumluluğunda olduğunu görmekteyiz. Çalışmaya katılan diğer ebeveynler ise, çocuklarının eğitimi, olumlu davranış geliştirmesi, öz bakım beceri ve onlarla oyun oynama konularında sorumluluk aldığını ifade etmiştir.

Programın Ebeveynlerin Kişisel Gelişimlerine Katkısına Yönelik Sonuçlar

Çalışma sonuçlarından bir diğeri ise, programın ebeveynlerin kişisel gelişimlerine katkıları ile ilgilidir. Programa katılan ebeveynlerin büyük çoğunluğu, programın kendilerini daha bilinçli hale getirdiğini belirtmiştir. Diğer ebeveynler ise, empati yeteneğine sahip, sabırlı, iletişim becerileri gelişmiş ve aldığı kararlar konusunda istikrarlı bir birey olmalarına katkı sağladığını ifade etmiştir. Yıldırım'ın

(2012) yaptığı çalışmaya bakıldığında ebeveynlerin katıldıkları program sonrasında “çocukla etkili iletişim kurabilme” konusunda kazanım elde ettiklerini belirtmiştir.

Programın Ebeveynlerin Ebeveynlik Rollerine Katkısına Yönelik Sonuçlar

Geleneksel ebeveynlik rolleri toplumdaki değişimler karşısında yerini güncel ebeveynlik anlayışına bırakmalı, ebeveynler değişen dünya karşısında sonucunda yeni beceriler edinerek ebeveynlik rollerini güncellemelidir. Bu çalışmada varılan diğer bir sonuç ise toplumda yaşanan ekonomik, kültürel ve sosyolojik değişimler karşısında, eğitim programının ebeveynlerin ebeveynlik rollerine olan katkıları ile ilgilidir. Ebeveynler içerisindeki büyük çoğunluk programın farkındalıklarını arttırarak ebeveynlik rollerine katkı sağladığını ifade etmiştir. Diğer katılımcılar ise, program sayesinde daha sabırlı, anlayışlı, iletişimin ön koşulu olan dinleme becerisine sahip ve olaylar karşısında sakinliğini koruyabilen bir ebeveyn olmalarına katkı sağladığını belirtmiştir. Şimşek (2015) yaptığı çalışmada deney grubu ebeveynlik rolleri alt ölçeğine dair eğitimden önce ve sonra yapılan test ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu, roller alt ölçeğine göre eğitim öncesinde ebeveynler kendilerini sağlıklı olarak değerlendirilirken, eğitim sonrasında kendilerini sağlıklı aralıkta değerlendirdikleri görmüştür.

Programın Ebeveynlerin Düşüncelerine Katkısına Yönelik Sonuçlar

Bu çalışmada varılan en son sonuç, eğitimin ebeveynlerin çocuklarının hayatlarına olan etkileri hakkında kendi düşüncelerinde bir değişikliğe neden olup olmadığı ile ilgilidir. Ebeveynlerin büyük çoğunluğu bu eğitiminin düşüncelerini olumlu yönde değiştirdiğini, eğitimden sonra kişisel gelişimlerinde, ebeveynlik rollerinde ve çocuklarının hayatında olumlu gelişimler olduğu sonucuna ulaşmıştır.

5.1. ÖNERİLER

Okul Psikolojik Danışmanı/Rehber Öğretmenlere ve Sınıf Öğretmenlerine Öneriler

Ebeveyn eğitimlerini konu olan kurslara, yüksek lisans programlarına, aile danışmanlığı eğitimlerine katılabilirler.

Ailelere yönelik olarak, problem çözme ve iletişim becerileri, aile içi görev, rol ve sorumluluklar, duygu ve davranış kontrolü, güvenli teknoloji kullanımı ve ebeveyn tutumları gibi çeşitli konularında seminer verebilirler.

Ebeveynlere farkındalık kazandırmak ve eğitim programlarına katılımlarını arttırmak amacıyla el kitabı, broşür, afiş hazırlayıp bunları ebeveynlerle sosyal medya aracılığıyla ya da yüz yüze olarak paylaşabilirler.

Böyle eğitimlerin hedef kitlesi doğru biçimde belirlenerek yaygınlaştırılması her anlamda fayda sağlayabilir. Eğitim süreçleri ve içeriğin bu çalışmadaki benzer yöntemler veya daha farklı nicel metotlar kullanılarak analiz edilmesi önemlidir. Eğitim süreçlerine anneler gibi babaların da katılımı ve sorumlulukların eşgüdümle sürdürülmesi salık verilebilir.

Bu çalışmanın akabinde benzer konuda yapılacak daha yaygın nitel veya nicel çalışmalar konuya dair alan yazını genişleteceği gibi eğitim içeriklerinin daha özellikli hale getirilmesine de katkı sağlayabilir.

Ebeveynlere Öneriler

Okullar, Rehberlik ve Araştırma Merkezleri, Halk Eğitim Merkezleri, Toplum Merkezleri ve Aile Danışma Merkezleri’nce açılan aile eğitimlerine katılabilirler ve eğitimler sonrasında edindikleri bilgileri aileleri ve çevrelerindeki diğer kişiler ile paylaşabilirler.

Anneler, aile eğitimlerine eşlerinin de katılımını sağlamaya çalışabilirler.

Ebeveynlik ile ilgili bilgileri sosyal medya ya da internetten ebeveynlikle ilgili yapılan paylaşımlarla öğrenmek yerine alanında uzman kişilerin kitaplarını okuyarak, yaptıkları eğitimlere katılarak öğrenebilirler.

Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşlarına Öneriler

Öncelikler Millî Eğitim Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve ilgili tüm birimler çeşitli aile eğitim programlarıyla da bu eğitimleri gerçekleştirebilecek yetkinliğe sahip kişilere yönelik eğitici eğitimi programları açılabilirler.

Üniversiteler bünyesinde aile eğitimi uzmanlığı sertifika programları, aile danışmanlığı sertifika programları açılabilir.

Rehberlik ve Araştırma Merkezleri, Halk Eğitim Merkezleri, ilköğretim ve ortaöğretim kurumları kendi bünyelerinde aile eğitimi birimleri kurulabilir.

Ebeveynlere yönelik aile içi iletişim, çocuk yetiştirme, ebeveynlik tutumları ile ilgili konularda farkındalık kazandırıcı, bilgilendirici yazılı, görsel ve işitsel eğitim setleri, spot filmler hazırlanabilir.

KAYNAKÇA

Abdülhakimoğulları, S. (2018). 0-18 Yaş Aile Eğitimi Veren Rehber Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri (Ankara İl Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi.

AÇEV. (2009). Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme. Aile Eğitimi Programları (s. 39). Ankara: AÇEV.

AÇEV. Erken Çocukluk Eğitimi Politikaları: Yaygınlaşma, Yönetişim ve Yapılar Toplantısı Raporu. Ankara: 5-6 Aralık 2003.

AEP, Aile Eğitim Programı. “AEP’in Tarihçesi”. Erişim: 20 Ağustos 2022. <http://www.aep.gov.tr/aep-hakkinda/aep-in-tarihcesi/>

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı AEP Üzerine Notlar. Erişim: 20 Nisan 2024. <https://aep.aile.gov.tr/media/se2hnnfv/aep-uzerine-notlar>.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Aile Eğitimi Programları Üzerine Notlar. Erişim: 12 Nisan 2023. <http://www.aep.gov.tr/wpcontent/uploads/2013/03/aep-uzerine-notlar.pdf>.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Erişim: 1 Nisan 2024. <https://www.aile.gov.tr/athgm/yayin-kaynak/suralar/>

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Eğitici El Kitabı. Erişim: 20 Nisan 2024. <https://www.aile.gov.tr/media/92231/a05-egitici-el-kitabi>.

Akarsu, B.& Akarsu, B. (2019). Bilimsel Araştırma Tasarımı. İstanbul: Cinus Yayınları

Akgün, E., & Yeşilyaprak, B. (2010). Anne-Çocuk ilişkisini Oyunlarla Geliştirme Eğitim Programının Etkililiği. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 123.

Aksoy, A.B. (2015). Aile Eğitimi Ve Katılımı. Ankara: Hedef CS Yayıncılık

Alpaydın, Y. (2011). Aile Eğitim Programı Eğitici El Kitabı. Ankara: T.C. Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Anne Destek Programı. Erişim: 12 Ocak 2024. <https://www.acev.org/neler-yapiyoruz/programlarimiz/anne-babalar-icin/anne-destek-programi/>

Anne-Çocuk Eğitim Vakfı "Erken Çocukluk Eğitim Politikaları: Yaygınlaşma, Yönetişim ve Yapılar Toplantısı" Raporu. Erişim: 14 Ocak 2024. https://acev.org/wp-content/uploads/2017/11/erken_cocukluk_egitimi_politikalari_yayginlasma_yonetisi_m_yapilar_toplantisi.pdf

Anne-Çocuk Eğitim Vakfı Türkiye'de Erken Çocukluk Eğitimi: Erişim, Eşitlik ve Kalite. Erişim: 2 Nisan 2023 tarihinde <https://www.acev.org/wp-content/uploads/2017/11/TurkiyedeErkenCocuklukEgitimiErisimEsitlikKaliteRaporu.pdf>

AOP (2022). Aile Okulu Projesi. <https://aileokulu.meb.gov.tr/>

Arslan, M., Ersözlü, Z. N., Aydoğan, İ., İskender, M., Helvacı, M. A., & Turhan, M. (2009). Eğitim Bilimine Giriş. Ankara: Gündüz Yayınevi.

Avşaroğlu, S. (2010). Avşaroğlu, S. (2010). Aile İçi İlişkiler ve İletişim. A. Kaya, & A. Kaya (Dü.) içinde, İnsan ilişkileri ve iletişim (s. 280). Pegem Akademi. Ankara: Pegem Akademi.

Ay, F. (2015). Aile eğitimi kurslarının yetişkin eğitimi bağlamında etkililiğinin değerlendirilmesi (Yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi).

Bağatarhan T. (2012). Ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerine etkisi (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi)

Bağatarhan, U. P. D. T., & Nazlı, D. D. S. (2013). EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMININ ANNELERİN EBEVEYNLİK ÖZ -YETERLİKLERİNE ETKİSİ. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 7(31), 67-88. <https://doi.org/10.21560/spcd.84068>

Barcenas, M. G. (2005). Parenting Education Curriculum for Parent Educators at Public Schools. Long Beach: Yayınlanmamış Doktora Tezi/ California State University.

Bekman, S. (1998). Eşit Fırsat (Anne Çocuk Eğitim Programı'nın Değerlendirilmesi) Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayıncılık, İstanbul.

Bekman, S., Gürsel, C.F. (2005). Doğru Başlangıç: Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim TÜSİAD Yayınları. Yayın No. TÜSİAD-T/2005-05/396

Bilici, İ. E. (2017). İnfomal Öğrenme, Çocuk ve Suç Olgusu. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21-31.

Bryan, G. M., DeBord, K., & Shrader, K. (2006). Building a Professional Development System: a Case Study of North Carolina's Parenting Education Experiences. Child Welfare, 803.

Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., & Kılıç, E. (2013). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.

Cavkaytar, A. (1998). Zihin engellilere özbakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitimi programının etkililiği (Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi).

Cavkaytar, A. (2000). Özel Eğitim Ailelerle Birlikte Çalışma İçinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Celkan, H. K. (1989). Ziya Gökalp'in Eğitim Sosyolojisi. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.

Ceyhan, E. (1995). Eğitimde İzence ve Yöntem Kuramı. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Çakıroğlu, N. (2013). Ebeveynlerin okul öncesi eğitim ile ilgili görüşleri ve bu eğitimden beklentileri (Devrek ilçesi örneği) (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çelikkaya, H. (1991). Eğitimin Anlamları ve Farklı Açılardan Görünüşü. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 73-85.

Demir, E. (2011). Aile eğitimi programlarında eğitimcilerin ve annelerin kültürel çeşitliliğe ilişkin görüşleri (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi)

Demircioğlu, H. (2012). Altı yaşında çocuğu olan annelere uygulanan aile eğitimi programının aile işlevleri ve anne baba tutumları ile çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesi (Doktora tezi, Gazi Üniversitesi)

Demirel, Ö. (2011). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Pegem Yayınları.

Demirel, Ö. (2020). Eğitimde Program Geliştirme. İstanbul: Pegem Akademi.

Dilekli, Y., & Karagöz, S. (2018). İhsan Sungu'nun Program Değerlendirme Modelinin Avrupa ve Amerika'da Yaygın Kullanılan Program Değerlendirme Modelleri ile Karşılaştırılması. *OPUS International Journal of Society Researches*, 8(14), 465-496. <https://doi.org/10.26466/opus.391195>

Ekşi, A. (1999). Ben Hasta Değilim. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.

Er, E. (2019). Aile Eğitimi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayını.

Ergenekon, Y. (2016). Gelişimsel Destek Programları. Gültekin, M. ve Usta, İ. (Ed.). Çocuk Gelişiminde Program içinde (Ünite 3). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Eroğlu, U. (2006). İşletmelerde Eğitim Faaliyetlerinin Etkinliğinin Ölçümüne İlişkin Bir Model Önerisi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 111-132.

Ertemel, A. V., & Aydın, G. (2018). Dijital Ekonomide Teknoloji Bağımlılığı ve Çözüm Önerileri. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 665-690.

Ertürk, S. (1972). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Yelken Tepe Yayınları.

Fidan, N. (1986). Okulda Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Giroux, H. (2001). Theory and Resistance in Education: Towards a Pedagogy for the Opposition. Westport: Bergin and Garvey.

Gordon, T. (2009). Etkili Anne Baba Eğitimi. İstanbul: Profil Kitap.

Görgeç, İ. (2014). Program Geliştirmede Temel Kavramlar. Ankara: Anı Yayıncılık.

Gürkan, T. (2000). Öğretimde Planlama ve Değerlendirme. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Güzel, Ş. (2006). Dört Altı Yaş Grubu Çocuğa Sahip Annelerin Aile Eğitimine Yönelik İhtiyaç Duydukları Konuların Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Henderson, A.T. & Berla, N. (1981). The evidence grows. Washington: DC, Center for Law and Education.

Işık, E. ve İşlek, S. (2017). Ergenlik Öncesi (0-12 Yaş) Aile Eğitim Programı "Üçlü P-Pozitif Ebeveynlik Programı". Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 24-29.

İder, S., & Tavukçuoğlu, M. (2023). Mahremiyet Eğitiminde Bir İhtiyaç Analizi: Anne/Baba Eğitimi. Akif, 53(1), 21-40. <https://doi.org/10.51121/akif.2023.30>

Jacobson, A. L., & Engelbrecht, J. (2000). Parenting Education Needs and Preferences of Parents of Young Children. Early Childhood Education Journal, 104.

Kalburan, N. C., & Şahin, F. T. (2009). Aile Eğitim Programları ve Etkililiği: Dünyada Neler Uygulanıyor? Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2.

Kangal, S. B. (2021). Çocuğumun Beyninde Neler Oluyor? Ankara: Elma Yayınevi

Karacoğlu, O. (2011). Online Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: İhtiyaç Yayıncılık.

Kaya, A. (2010). İnsan İlişkileri ve İletişim. Ankara: Pegem Akademi.

Kaya, M.Ö. (2002). Okulöncesi eğitim kurumlarında uygulanan programlara ailelerini ilgi ve katılımları ile okulöncesi eğitim kurumlarının aile eğitimine katkısı konusunda anne-baba görüşleri (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi).

Kaya, N. (2019). İyi Aile Yoktur. İstanbul: İthaki Yayıncılık.

Kaymakçioğlu, G. A. (2020). Türkiye'de aile eğitimi politikaları: Aile yaşam eğitimi programı üzerine eleştirel söylem analizi (Doktora tezi, Boğaziçi Üniversitesi)

Kılıç, Ç. (2016). Aile Eğitim Programları ve Türkiye'deki Örnekleri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(1), 99-111.

Kılıç, Ş. (2018). Türkiye'de Aile Çalışmaları. Arıkan, A. ve Dinç, B. (Ed.). Aile Eğitimi içinde (Ünite 2). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kıncal, Y. R. (1993). Aile ve Eğitim. Eğitim Dergisi, 103.

Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 381.

Koç, M., Koçtürk, N., & Zencir, T. (2022). ANNE-BABA EĞİTİMİ: EBEVEYNLERİN EĞİTİM DENEYİMLERİ VE GEREKSİNİMLERİ. Fırat

Koçak, A. A. (2024) Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu. 24: AÇEV

Margill-Evans, J. ve Diğerleri (2007). Effects of parenting education on first-time fathers' skills in interactions with their infants. *Fathering*, 5(1), 42-57.

MEB. Aile eğitimi. Erişim: 12 Ekim 2022. MEB: <http://aileegitimi.meb.gov.tr>

Metin, M.& Özcan, A. (2013). Eğitim ile İlgili Temel Kavramlar. Yozgat: Bozok Sosyal Bilimler Dergisi.

Metin, O.& Ünal, Ş. (2022). İçerik Analizi Tekniği: İletişim Bilimlerinde ve Sosyolojide Doktora Tezlerinde Kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 273-294. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227356>

Millî Eğitim Bakanlığı (2008). Benim Ailem Eğitici El Kitabı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

National Council on Family Relations. (2009). NCFR Annual Conference. Burlingame: NCFR.

Nazlı, S. (2023). Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programları. Ankara: Anı Yayıncılık.

Nicholson, B., Anderson, M., Fox, M., & Brenner, R. (2002). One Family at a Time: A Prevention program for at-Risk Parents. *Journal of Counseling & Development*, 362.

Ocak, G. (2019). Bilimsel araştırmada kullanılan veri toplama araçları. G.Ocak (Ed.), *Bilimsel Araştırma Ve Kullanılan Veri Toplama Yolları* (1.baskı, s.238-239) içinde. Pegem Yayınevi.

Okçabol, R. (2000). Halk Eğitimi: Yetişkin Eğitimi. İstanbul: Der Yayınları.

Oktay, A. (1999). Yaşamın Sihirli Yılları: Okul öncesi dönem. İstanbul: Epsilon.

Ömeroğlu, E., (1999). MEB Halk eğitim Merkezlerinde Uygulanan Anne Eğitimi kurslarına genel bir bakış. *Milli Eğitim*.

Östberg, M. (2005). Can a Child-Problem. Focused Intervention Reduce Mothers' Stress. Parenting Science and Practice, 153.

Öz, İ. (2017). Çocuk ve Aile. İstanbul: Martı Yayıncılık.

Özçelik, D. A. (1987). Eğitim Programları ve Öğretim. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.

Özel, E., & Zelyurt, H. (2016). Anne Baba Eğitiminin Aile Çocuk İlişkilerine Etkisi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2148.

Özgündüz, Ö. (2015). Baba Katılımı Eğitim Programının Baba Katılımına ve Okulöncesi Çocukların Sosyal Becerilerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya

Öztürk N, Parlar H. Türkiye’de Aile Eğitimi Alanında Yazılmış Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi. Aralık 2022;22(57):863-891. doi:10.21560/spcd.vi.889937

Öztürk, C. (Ed.) (2021). Türk Tarihi Ve Kültürü. Ankara: Pegem Akademi.

Patton, M. Q. (2018). Nitel analiz ve yorumlama. M. Bütün ve Ş. B. Demir (Ed.), Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri içinde (s. 448-453). Pegem Yayınevi.

Pehlivan Ağırakça, Gülsüm. “Türkiye’de Aile Eğitimi Uygulamaları: Ailede Din Eğitimi Programı (Adep) Örneği”. Diyanet İlmi Dergi 58/4 (Aralık 2022), 1517-1550.

Pehlivan, U. P. H. (2008). Anne Eğitim Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 15(15), 55-66. <https://doi.org/10.21560/spcd.27263>

Posner, G. J. (2004). Analyzing the Curriculum. Boston: Mc Graw Hill.

Pruett, K., Pruett, M. K., Pape Cowan, C., & Cowan, P. (2016). Supporting father involvement project- A value-added co-parenting program. J. James, & J. Ponzetti içinde, Evidence-based parenting education- A global perspective (s. 176-191). New York and London: Routledge.

Pushak, R., & Gordon, D. (2016). Parenting Wisely- using innovative media for parent education. J. James, & J. Ponzetti içinde, Evidence-based parenting education (s.161-191). New York and London: Routledge.

Sağır, M. (2019). Aile Eğitimi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Selçuk, Z. (2022). Kırk Kere Söyledim. İstanbul: Kronik Kitap.

Semerci, B. (2019). Birlikte Büyütelim Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Short , L. A. (2006). Impact of the Effective Black Parenting Program on the Behavior Problems of African American Preschool Children. Maryland: Yüksek Lisans Tezi, Maryland Üniversitesi,USA

Sırmabıyıklı, G. (2017). MEB aile eğitimi programının eğitim materyallerinde toplumsal cinsiyet (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi).

Siegel, B. A. (2006). An Evaluation of a Brief Parent Training Program for Increasing Parenting. Oklahoma: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi/ Oklahoma State University.

Sönmez, N.D. (2008) Eve dayalı gündüz tuvalet kontrolü aile eğitimi programı'nın annelerin kurulum kaydı tutma ile gündüz tuvalet kontrolü kazandırma becerisini ve çocukların gündüz tuvalet kontrolünü kazanmasındaki etkisi (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi)

Sönmez, V. (1993). Eğitim Felsefesi. Ankara: Adam Yayıncılık.

Sönmez, V. (2020). Eğitim Felsefesi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Şahin, F. T. ve Özyürek, A. (2010). Anne baba eğitimi ve okul öncesinde aile katılımı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Şahin, F. T., & Özbey, S. (2007). Aile Eğitim Programlarına Baba Katılımının Önemi. Toplum ve Sosyal Hizmet, 39.

Şeker, E. (2013). Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere yönelik düzenlenen aile eğitimi etkinliklerinin değerlendirilmesi. İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi/ Marmara Üniversitesi.

Şen Karadağ, Ö., & Tuncay, T. (2022). AİLE EĞİTİM PROGRAMI (AEP) VE EBEVEYNLİK BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN YARARLANICILARIN GÖZÜNDEN İNCELENMESİ: KONTROL GRUPLU BİR ÇALIŞMA. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 22(54), 11-42. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.897645>

Şimşek, S. (2022). 12-18 Yaş aile eğitimi annelerin aile hayatına etkisi (Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi)

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Aile Eğitim Programları Üzerine Notlar. Ankara: 2011.

Tavil, Y. Z. (2004). Doğrudan Öğretim Yöntemiyle Sunulan Davranışları Kontrol Etmeye Yönelik Aile Eğitim Programlarının Etkisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi.

Temel, Z. F. (2003). Aile Eğitim Modeli: Dünya'da ve Türkiye'deki Uygulamalar: Erken Çocukluk Eğitimi Politikaları; Yaygınlaşma, Yönetişim ve Yapılar Toplantısı Raporu. İstanbul: AÇEV Yayınları.

Temel, Z. F. (Ed.) (2020). Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları. Ankara: Anı Yayıncılık

Temel, Z., Aksoy, A., ve Kurtulmuş, Z. (2013). Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları. Z. F. Temel içinde, Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları (s. 328-360). Ankara: Anı Yayıncılık

Tezel Şahin, F., & Özbey, S. (2007). Aile Eğitim Programlarına Baba Katılımının Önemi. Toplum ve Sosyal Hizmet, 18(1), 39-48.

Tezel Şahin, Y. D. D. F., & Özbey, B. U. S. (2007). Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir? Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 12(12). <https://doi.org/10.21560/spcd.12286>

Tezel, Şahin, F. T., & Kalburan, F. N. C. (2009). Aile Eğitim Programları ve Etkililiği: Dünyada Neler Uygulanıyor? Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(25), 1-12.

Tezel, Şahin, F. ve Özyürek, A. (2021) Yıldız, T. G. (Ed.) (2021). Aile Eğitimi ve Katılımı. İstanbul: Pegem Yayınları.

Tönbül, Ö. (2019). Aile Eğitimi Programının Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 46-72.

Turan, S. (2020). Eğitimde Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel

Türk Dil Kurumu Ebeveyn Nedir? Erişim:11 Kasım 2022.
<http://www.tdk.gov.tr>

Ural, O. (2005). Okul öncesi eğitim ve aile katılımı. A.Oktay ve Ö.P. Unutkan (Eds.) içinde *Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular* (s.373-382). Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

Uşun, S. (2023). Eğitimde Program Değerlendirme: Süreçler, Yaklaşımlar ve Modeller. İstanbul: Anı Yayıncılık.

Ülker, A., & Bozkuş Genç, G. (2021). EBEVEYNLİĞİ GÜÇLENDİRMEDE TRİPLE P-OLUMLU ANNE-BABALIK PROGRAMI. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(30. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Özel Sayısı), 240-284.
<https://doi.org/10.19171/uefad.849935>

Varış, F. (1996). Eğitimde Program Geliştirme: “Teori ve Teknikler”. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.

Varol, N. (2005). Aile Eğitimi. Ankara: Kök Yayıncılık.

Yakın, M. (2009). Aile Eğitiminin Annelerin Doğal Dil Sağaltım Tekniklerini Kullanmalarında Etkinliği. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Gazi Üniversitesi.

Yavuzer, H. (2011). Ana-Baba Eğitimi ve Aile İçi İletişim Becerileri Ana-Baba Okulu. İstanbul: Remzi Kitapevi

Yeşilyaprak, B. (2015). Çalışan Anne ve Çocuk. İstanbul: Remzi Kitapevi

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (1999). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, M. (2012). Kurama Dayalı Aile Programlarının İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Okul Başarısına Etkisi. Niğde: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi/ Niğde Üniversitesi.

Yıldız, T. G. (Ed.) (2021). Aile Eğitimi ve Katılımı. İstanbul: Pegem Yayınları.

Yılmaz Bolat, E.& Özgün, Ö. 2011. Erken çocuklukta aile eğitimi ve aile eğitimine yönelik uygulanan programlar. içinde Aile Eğitimi ve Okul Öncesinde Aile Katılımı (Ed.: Y. Aktaş Arnas). s. 21-52. Vize yayıncılık, Ankara.

EKLER

Ek:1.Aile Bilgi Formu

1. Çalışma durumunuz nedir? Aşağıda verilen seçeneklerden en uygun olanını işaretleyiniz.

- a) Çalışıyor b) Çalışmıyor

2. Cinsiyetiniz nedir? Aşağıda verilen seçeneklerden en uygun olanını işaretleyiniz.

- a) Kadın b) Erkek

3. Medeni durumunuz nedir? Aşağıda verilen seçeneklerden en uygun olanını işaretleyiniz.

- a) Evli b) Bekar

4. Eğitim düzeyiniz nedir? Aşağıda verilen seçeneklerden en uygun olanını işaretleyiniz.

- a) İlkokul mezunu b) Ortaokul mezunu c) Lise mezunu d) Üniversite mezunu

5. Kaç yaşındasınız? Aşağıda verilen seçeneklerden en uygun olanını işaretleyiniz.

- a) 25-35 yaş b) 35-45 yaş c) 45 ve üstü

6. Aylık gelir düzeyiniz nedir? Aşağıda verilen seçeneklerden en uygun olanını işaretleyiniz.

- a) 10000 altı b) 10000-20000 c) 20000 ve üstü

Ek 2.Ebeveyn Görüşme Formu

SORULAR

1. Bir anne olarak bu programa katılma nedenleriniz nelerdir?
2. Bir anne olarak çocuğunuzun gelişimi konusunda zorlandığınız noktalar nelerdir?
3. Bir anne olarak çocuk gelişimi konusunda aile içinde aldığınız sorumluluklar nelerdir?
4. Bu eğitim programı çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda farkındalığınızı ne şekilde arttırmıştır?
5. Bu eğitim programının annelik rolüne katkıları ne olmuştur?
6. Çocuk gelişimi konusunda aldığınız bilgiler doğrultusunda çocuğunuzun hayatında olan etkiniz hakkında sizde bir düşünce değişikliği oldu mu? Şimdi bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Ek:3.Ebeveyn Eğitim Programı Katılım Belgesi

Ek:4.Ebeveyn Eğitim Programından Görseller

